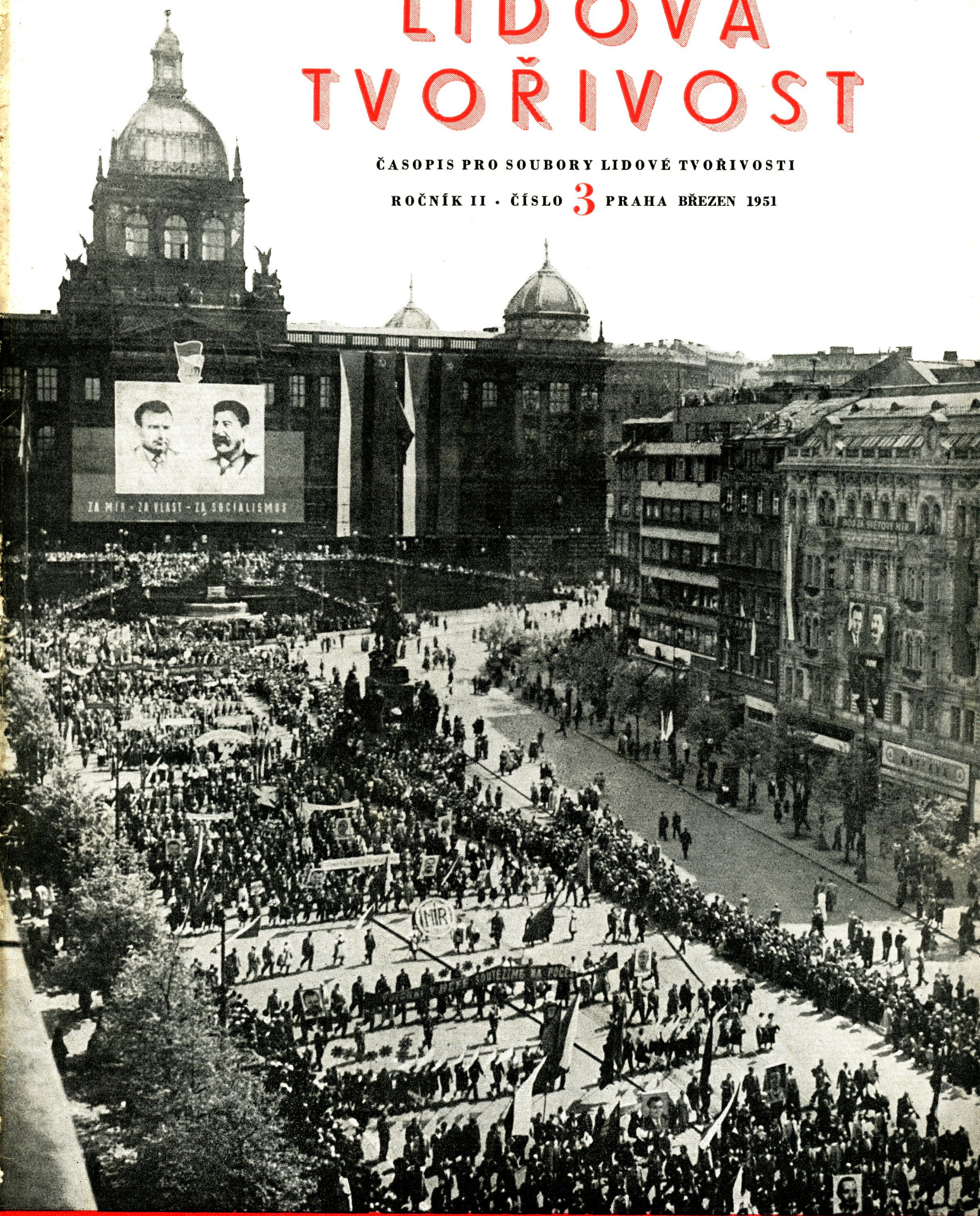

11 9. V 51
684/51

LIDOVÁ TVOŘIVOST

ČASOPIS PRO SOUBORY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

ROČNÍK II · ČÍSLO 3 PRAHA BŘEZEN 1951

ZDRAVÍME 30. VÝROČÍ ZALOŽENÍ KSČ

LIDOVÁ TVOŘIVOST

CASOPIS PRO DIVADELNÍ, PĚVECKÉ, HUDEBNÍ, TANEČNÍ, RECITAČNÍ A LOUTKÁŘSKÉ SOUBORY
LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

VYDÁVÁ MINISTERSTVO INFORMACÍ A OSVĚTY NÁKLADEM OSVĚTOVÉ PRÁCE

ŠÉFREDAKTOR NORBERT PITTHARD

Redakční kruh:

M. Bartoš, F. Bonuš, R. Drejsl, V. Fišer, V. Hasalová, M. Hroněk, J. Hudeček, L. Hynková, F. Kubr, Dr J. Malík, L. Pešková,
O. Rambousková, Dr K. Rektorisová, K. Reiner, J. Rey, H. Rejchrtová, J. Seidel, F. Smažik, J. Stanislav, A. Šafařík,
K. Vlachý, A. Vondřich

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA III, VALDŠTEJNSKÉ NÁM. 1, TELEFON 634-51, LINKA 5

Vychází koncem každého měsíce, celkem dvanáctkrát ročně. Rukopisy se nevracejí. Cena jednotlivého výtisku 15 Kčs,
předplatné na celý rok 180 Kčs.

ÚČET U POŠTOVNÍ SPORITELNY ČÍSLO 42020

TISKNE SVOBODA, TISKAŘSKÉ ZÁVODY, N. P., ZÁVOD Č. 1, PRAHA II, NA FLORENCI 13

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ POVOLENO OKRSKOVÝM POŠTOVNÍM ÚRADEM PRAHA 022, ZN. 309-Ře-51/II
DOHLÉDACÍ POŠTOVNÍ ÚŘAD PRAHA 022

<i>František Vlasák</i> : Nové úkoly lidové tvořivosti	113	<i>Zora Kořánová</i> : Májíček, májíček, zelený májíček	143
<i>Jan Šverma</i> : Jednotni v obraně republiky	114	<i>František Bonuš</i> : O nové lidové tance	144
<i>František Nečásek</i> : Z mládí Klementa Gottwalda	115	<i>Olga Rambousková</i> : Jak vzniklo naše pásmo »Údernická směna«	147
<i>Jan Tausinger</i> : Kantáta o Klementu Gottwaldovi	116	<i>Karel Reiner</i> : Jak vybírat národní písně	147
<i>Zdeněk Nejedlý</i> : Kulturní tradice a komunisté	123	Obrázková příloha	149
<i>Julius Fučík</i> : Milujeme svůj národ	125	<i>T. A. Ustinová</i> : Ruské lidové tance	153
Božena Němcová bojující	126	»Ale já na louce« (nácvik ruského lidového tance)	153
<i>Antonín Kurš</i> : Vedoucí úloha KSČ na poli lidové tvořivosti	126	<i>Milan Bartoš</i> : Naše hudba bojuje za mír	158
Řád soutěže souborů lidové tvořivosti 1951 až 1952	128	Deník Souboru lidových písní a tanců	160
Obrázková příloha	129	<i>Věra Kurzweilová</i> : Příklad čínského lidového dřevorytu	162
<i>Jan Martinec</i> : K řádu soutěže souborů lidové tvořivosti 1951—1952	133	<i>Konstantin Simonov</i> : O umění v čínské lidové armádě	163
<i>Jan Kopecký</i> : Jan Roháč — vrchol Jiráskova dramatického díla	134	<i>Anna Sokolová</i> : Závodní klub organizátorem okresní přehlídky lidové tvořivosti	165
<i>Ota Popp</i> : Cachův Duchcovský viadukt	140	<i>L. Klegerová</i> : Jak pracuje náš soubor	166
		Jak vznikla u nás agitka	167
		Zájezd rumburských loutkářů na Slovensko	167

NOVÉ ÚKOLY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

Zažili jsme už prvá léta budování socialistického státu. Nabyli jsme zkušeností, kterých potřebujeme plně využít, abychom zvládli zvýšené úkoly třetího roku pětiletky a přiblížili se rychleji k cíli. Systém našeho státního a hospodářského života uvolnil ve všech oborech práce tvořivé síly lidu. Šťastná budoucnost našeho lidu v socialismu přímo spočívá na maximálním rozpětí lidové tvořivosti a pracující lid dosavadními výsledky ve zvyšování produktivity práce už dokázal, kolik má tvořivé vůle, která se uvolnila po rozbití pout kapitalismu.

Dnes náš lid svobodně buduje nový svět. Práci milionů rukou i mozků a celým srdcem bojuje za světový mír, hlavní záruku své radostné budoucnosti. Poučen marxismem-leninismem o nutné historické revoluční změně kapitalistické soustavy za socialistickou obrací se v plné důvěře na svou rodnou komunistickou stranu, aby ho vedla a učila plánovitě a zákonně vytvořit socialistickou společnost. A strana opáčně spoléhá na masy pracujících, na jejich tvořivé síly; učí se od mas a nedá se od nich žádnou mocí na světě odtrhnout.

I dříve se měnily společenské řády. Avšak revoluce v minulých dobách končily obyčejně tím, že u vládnoucího kormidla byla jedna vrstva vykořisťovatelů vystřídána skupinou druhou a lid, který byl nejdůležitějším revolučním bojovníkem a nesl největší tíhu útrap bojů, vyšel z revoluce zkrátka. Vykořisťovatelé se sice vystřídali, ale vykořisťování zůstávalo. Poražený lid se však nevzdával. Revoluční tradice v lidu žily a vždy našly své důstojné dědice.

Dnes jsou komunisté dědici velkých revolučních tradic českého národa a v duchu slavných tradic táboritů vedou dělnickou třídu a pracující lid republiky. Tyto tradice nám velí postavit se do řady bojovníků za komunismus. Do tohoto boje jde lid vahou všech tvůrčích sil ve výrobě, v kultuře i umění. Usnesení ústředního výboru KSČ z února letošního roku jest mu směrnici dalšího postupu v tomto boji.

Lidová umělecká tvořivost není žádná zvláštní činnost, která by se vyvíjela samostatně a nezávisle na ostatních složkách života pracujícího lidu. Jeho dnešní život jest synthesisa budovatelské práce, radosti z úspěchů, boje proti reakčním třídním nepřítelům, boje za mír a radosti z krásy svobodného života. A umělecká lidová tvořivost jako nedílná součást našeho dnešního života má také všechny jeho znaky: buduje, bojuje za vysokou produktivitu práce v závodech i na družstevních polích, bojuje za mír a utkává se s třídním nepřítelem. A jest úsměvná a jasná jako každá skutečná síla. Proto bude naší ctižádostí, aby lidová umělecká tvořivost stále a vydatně pomáhala našemu pracujícímu lidu v uskutečňování směšných cílů, narysovaných v usnesení ÚV KSČ!

Zadívejme se konkrétně. Na několika místech své zprávy praví prezident republiky Klement Gottwald, čeho si musí být náš lid vědom: I umělecká lidová tvořivost bude prostředkem výchovy a školou lidu. Pracující lid musí i tímto prostředkem být utvrzován ve správném marxistickém nazírání na mezinárodní situaci, musí pomáhat odhalovat titovské škůdce a všechna imperialistická lotrovství, musí písni, hudbou, divadlem pomáhat boji lidu Německé demokratické republiky a utlačovaným dělníkům v západním Německu. A také není třeba, aby se tak dělo »bez zábavy a úsměvu«. Jsme opření o bohatýrskou sílu, která smete a na velké části kontinentu už smetla starý, podlý svět.

Což by bylo možné, abychom přešli bez projevu radosti, vyjadřovaných uměleckými prostředky, budovatelské úspěchy našeho lidu? Jsou v usnesení sice vyjádřeny čísla, ale čísla ukazují pohyb života, jsou měrou zvyšování životní úrovně, jsou ukazatelem výsledků naší práce. Číslo a číslo je rozdíl! Jen vzpomeňme na hrůzu lidu z uveřejňovaných statistik o výrobě a distribuci v kapitalistické republice a v dnešních kapitalistických státech!

Nemůžeme být rovněž lhostejní k částečným neúspěchům, i když byly třeba důsledkem snahy o snižování nákladů v průmyslu! Tady má umělecká tvořivost povinnost účinně zasáhnout přímo mezi lidem. A nesmí to být prováděno způsobem nezdařilých agitek. Na to už upozornil ministr informací a osvěty Václav Kopecký na IX. sjezdu KSČ.

Uvažme dále, jak obrovskou roli může hrát umělecká lidová tvořivost v boji s kulaky, agenty nepřítelů, zrádci a kolisavými slabochy.

Význam usnesení ÚV musí se projevit brzy a masově. Ne-li, potom jsme ve své výchovné práci chybovali. Chyby musíme rázně odkrýt a napravit!

Na jedno z projevu presidenta republiky Klementa Gottwalda pro náš obor základně důležité nesmíme zapomenout: na boj proti kosmopolitikům a s tím související boj za nové vlastenectví. Náš úkol je nový: jeho cílem je socialistický člověk, člověk vyšlý z lidu země a s lidem a se zemí srostlý. Nesmírná důležitost tohoto úkolu pro budování socialismu vysvítá z odhaleného spiknutí. My musíme ze všech svých sil též pomoci vyzvednout kádry nových vedoucích z řad dělníků, kteří by se stali důstojnými pokračovateli díla naší starší inteligence. Šest hlavních úkolů strany v nejbližší době musí se stát zákonem pro každého pracovníka v oboru umělecké lidové tvořivosti. Je nutno prostudovat všechny projevy na únorovém zasedání ÚV KSČ a získaná poučení zhodnotit svou prací.

Princip plánovaného hospodářství, tento základ vývoje našeho státu, základ naší národní

i osobní svobody, tolik proklínány ze západu, musí prostoupit celé naše myšlení. Plánu předpovídali nepřátelé lidu krach. Posmívali se kdysi plánu SSSR a nyní i našemu. Smích nepřátel mění se však v zoufalou grimasu, jakmile vidí, jak lid nadšeně plán plní. Nyní plán zvyšujeme, zrychlujeme tempo a všechny úkoly splníme! Může umělecká lidová tvořivost nevyužít této nádherné reality ke své práci? Ministr Dolanský řekl ve svém referátu: »Ale předpokladem všech předpokladů je, abychom si my všichni i celá strana uvědomili, že boj o splnění a překonání plánu je hlavním úsekem třídního boje a že k tomu musíme vést všechny pracující lid.« To také odpovídá naší představě o úkolech umělecké lidové tvořivosti i plánům, které jsme si postavili. Splnění a překročení plánu budeme mít denně na mysli a pro ně pracovat a tvořit.

Dnes stojíme čelem k vesnici, na které hrají velkou roli prostředky přesvědčování. Naše pro-

středky jsou velmi mocné. Jdou přímo k srdci lidu, protože umělecká lidová tvořivost je též majetkem a pýchou přesvědčovaných. Uplatníme je na vesnici pro vítězství socialismu, který je na postupu. Úkol nám usnadňují kladné materiální i organizační výsledky, o nichž nás poučuje projev soudruha Slánského.

Umělecká tvořivost, čerpající síly z revoluční tradice národa, z marx-leninského učení, z principů ústavy lidově demokratické republiky a ze zásad budování socialismu, opře se ve své práci o usnesení ÚV KSČ.

Všichni její pracovníci napnou své síly, aby urychlili budování socialismu u nás, aby upevnili frontu míru a potřeli nepřátele, nechť kamkoliv zalezli. Učiní tak z vděčnosti k dělnické třídě, vedené slavnou KSČ, která jim umožnila zúčastnit se dějinného zápasu prostředky lidového umění.

JAN ŠVERMA

JEDNOTNI V OBRANĚ REPUBLIKY

Je tomu již dvacet let. Na nesčetných frontách světové války bez ustání hřměla děla, krev tekla proudem, lidský život měl menší cenu než žvanec chleba, kterého bylo stále méně a méně. A v zázemí řádil militaristický útlak, rakouská vojenská diktatura. Bohatí se přizpůsobovali — česká buržoasie do poslední chvíle nosila černožlutou kokardu a velmi, velmi opatrně rozepínala svůj rakušácký kožíšek, zkoumajíc, zda již nastává jarní počasí. Největší tíže hladu, bídy a útlatu spočívala na dělnické třídě — nebylo co jíst a nebylo svobody — za každé slovo hrozila fronta a smrt.

Dusno bylo v naší zemi a skoro v celém světě.

A přece již tehdy — před dvaceti lety — rostl již všude nový život. Ruská proletářská revoluce jako velký osvobozující čin zaplála na východě, vrhající své jiskry do celého světa.

Přišel 14. říjen a pak 28. říjen roku 1918. Všem se již zdálo, že stojíme na prahu nové éry, na prahu svobodného a socialistického života, ve kterém již nebude nikdy hladu ani bídy, ani válek, ani vykořisťování. Na nárožích ulic jásaly rudé plakáty se smělym voláním: »Ať žije socialistická republika!« A všude se mluvilo o socialisaci, budovaly se veliké plány.

A pak přišly těžké chvíle. Buržoasie, která do poslední chvíle opatrnicky se schovávala za černožlutým praporem a která se ještě v máji křížovala při vyslovení slova demokratická republika, znovu vystoupila do popředí, aby prapor demokracie obrátila proti dělnické třídě, aby tímto praporem utlumila a potlačila revoluční třídní dělnický boj. Dělnická třída byla ve svém prvním rozmachu postavena před historické rozcestí mezi cestou třídního míru lícoměrně maskovanou hesly o demokracii vůbec atd. Nastala doba rozkolu dělnického hnutí, který zabrzdil nástup dělnické třídy, zahájený tak skvěle v den 1. máje roku 1918. — A nastaly brzy ještě

horší časy — doba ústupu. Ve jménu třídního míru a třídní spolupráce byly vyklizovány politické i hospodářské posice dělnické třídy, jichž bylo dobytý v poválečném rozmachu. Poválečné dělnické vy-
moženosti postupně mizely, dělnické sebevědomí se ztrácelo, politická úloha dělnické třídy v životě všeho lidu a celého národa klesala.

A z těchto kořenů rostl a vyrostl mezinárodní fašismus. Jako prostředek finanční oligarchie zachránit násilím i novou imperialistickou válkou kapitalistický řád, hroutící se již pod tíhou svých hospodářských rozporů. Jako plod rozkolu dělnické třídy.

Znovu — jako před dvaceti lety — stojíme my, čeští proletáři, na historickém rozcestí. A dvacet let prožitých zkušeností a bouřlivé události dneška mluví k nám všem právě v den 1. máje nejvýrazněji. Volají nás k jednotě — volají nás k činům!

Volají nás, abychom pevně vzali do dělnických rukou prapor obrany demokracie, republiky i národa, který je zrazován buržoasií. Abychom očistili svoji zem od kapitulantů a zrádců, abychom zúčtovali s těmi, kdož vykořisťováním třítili síly lidu, abychom blaho lidu učinili největší pevností republiky.

Volají nás, abychom jednotně zabránili tomu, aby zvířecí šovinismus, tato »ideologie« fašismu, rozleptal síly našeho lidu. Abychom sjednocené řady proletariátu naplnili svým duchem bratrství národů, abychom ze svobodného a neodvislého Československa učinili nerozbornou baštu demokracie a pokroku.

1. máje 1938 — jako před dvaceti lety — stojí před námi veliké dějinné úkoly. Splníme je, budeme-li jednotni a pevní. Jednotni ubráníme republiku, neodvislost Československa i samostatnost svého národa. Jednotni otevřeme si cestu k uskutečňování všech ideálů, jimiž jsme žili a ve které jsme věřili: před dvaceti lety.

Májový list KSČ — 1938

Z MLÁDÍ KLEMENTA GOTTWALDA

V obrazu smělých bojovníků s bouří větru vidíme našeho nejlepšího Stalinova žáka, Klementa Gottwalda. Ano, to je ten vůdce, který smetl s lodí záškodníky a malomyslníky, postavil se k přídi a zavolal: »Jen odvahu, chlapci, pevněji svírejte kormidlo, řežte vlny, my zvítězíme!« Ano, on vdechl našemu lidu důvěru v jeho síly, on ukázal směr a vedl naši loď skrze úskalí a bouře let třicátých a čtyřicátých až na široké prostory, které jsou dnes již ozářeny vycházejícím sluncem socialismu. Obraz jeho mládí, tak krušného a přece velkého a krásného, říká proto všem mladým lidem: Velcí lidé a veliké a krásné životy se nerodí z pěny, ani z oblaků, ale z práce a zápasu. Velikost a krása života je v obětavé službě lidu, vlasti, socialismu. O takovýto život tedy usilujeme, ten budiž naší touhou, ideálem a cílem! — Proto přináším našim čtenářům úryvek z kapitoly jeho života.

Přišel 26. červenec 1914. Začala první světová válka mezi Německem a Rakousko-Uherskem na jedné straně a Anglií, Francií a Ruskem na druhé straně, válka za nové rozdělení světa a mezi těmito kapitalistickými státy, válka za zvětšení zisků, za trhy a kolonie, za porobení slabších národů, válka lupičská, imperialistická. Prostému lidu nepřinášela tato válka nic dobrého — jen velké utrpení, smrt na bojišti a hlad v zázemí. A zvláště českému člověku, i když ještě neporozuměl pravému smyslu imperialistické války, bylo od počátku zřejmé, že válka se nevede za jeho zájmy: vždyť ho na frontu hnala nenáviděná rakousko-uherská monarchie, její četníci a důstojníci. Z vagonů, které odvážely české vojáky v rakouské uniformě, zněla teskná, ale i rebelantská písnička:

»Červený šátečku kolem se toč,
táhneme na Rusa, nevíme proč.«

Hned na počátku války dostává Klement urychleně výuční list a odjíždí domů, na Moravu, kde pracuje jako truhlářský dělník u malých truhlářských mistrů, nejdříve v Lipníku a později v Hranicích. V dubnu 1915 narukuje do rakousko-uherské armády k 42. dělostřeleckému pluku ve Štýru.

U pluku je asi 35 Čechů, kteří jsou pro svou národní příslušnost hrubě šikanováni; Gottwald však, který již umí dokonale německy a má i »přijatelné« jméno, by nadřizení byli ochotni brát jako »řádného Rakušana«. Není k tomu však ochoten Gottwald. Je v něm silně rozvit cit pro právo a spravedlnost; je v něm národní sebevědomí, podnícené vídeňskými ústrky; je v něm i třídní, socialistické uvědomění. Gottwald stojí brzy v čele ostatních Čechů a stává se jejich mluvčím ve Štýru a poté v Českých Budějovicích. Čeští vojáci přilnuli k svému odvážnému mluvčímu, který si nadto dovedl získat jejich srdce i jako upřímný kamarád a výtečný zpěvák. »Všichni ho měli rádi a dělalo se, co on řekl,« vzpomíná jeden z jeho válečných druhů, Antonín Pospíšil.

Není ovšem divu, že ani odvážné vystupování, ani české písničky se nezalíbily vrchnosti, a Gottwald byl proto poslán z Budějovic jako »politicky nespolehlivý« do Vídně k oddílu světlometů, který byl sběrnou »podezřelých živlů« všech národností rakousko-uherského »žaláře národů«. Ještě na podzim 1915 odjíždí na východní frontu. Tam hned na počátku brusilovské ofensivy v červnu 1916 je voják Gottwald raněn a prodělává pouť z nemocnice do Vídně a odtud opět na frontu, tentokrát do Itálie. Také v těchto letech i mezi vojáky jiných národností je znám sebevědomý, nebojácný člověk, který dovede se zastat práv celku. Stala se i takováto věc: Vojáci oddílu světlometů byli přímo nestydatě okrádáni na stravě. Svobodník Gottwald hlásil tyto nešvary, ale byl velitelem oddílu místo odpovědi poslán do vězení. Než Gottwald, který věděl, že na něho jsou upřeny oči všech vojáků oddílu, neustoupil a po propuštění z vězení šel s věcí k divišnímu raportu. A hle, odvážný a houževnatý voják vyhrál: velitel divise, když viděl, že jde o příliš křiklavý případ, pobuřující všechny vojáky, odvolal odpovědného důstojníka a nařídil nápravu. President Gottwald, když dnes vypravuje tuto historku, podotýká s úsměvem: »To jsem asi trefil na nejspravedlivějšího rakouského generála«.

Po hrozné ofensivě na Piavě, koncem června 1918, která stála tisíce a tisíce životů, končí Gottwaldova rakouská válečná pouť. Ještě v létě odjíždí domů na dovolenou a již se k vojsku nevrací. Zůstává doma a skrývá se jako desertér či, jak se tenkrát na Moravě říkalo, »dezentýr«.

Válečné zážitky pevně utkvěly v paměti i duši mladého vojáka. Poznal válku jako její nejprostší účastník a nadto člen potlačovaného národa, poznal všechnu její nesmyslnost, její nespravedlivost a protilidovost. Znovu a znovu promýšlí, v čem jsou příčiny toho, že evropské dělnické hnutí se ukázalo bezmocné v boji proti imperialistické válce; stále jasněji se mu jeví zradou postup sociálně demokratických vůdců, kteří za války otevřeně odvrhli zájmy dělnictva a všeho lidu a stali se pomahači válčících imperialistických vlád...

Z knihy »Mládí Klementa Gottwalda«, vydala Mladá fronta v Praze, 1950.

KANTÁTA O KLEMENTU GOTTWALDOVI

Slova : Miloš Povolnora

Hudba : Jan Tausinger

Moderato, ma non troppo.

mp. dolce

1. V nový den probouzí se země má, v obla-cích si skří-vá-nek
 2. své děti matka objí-má, v měk-kém náru-čí lásky

mp. tr

mf

1. Zpívá, zale-tá přes hory, zale-tá do polí, sladkou písničku svou rozší-vá 1. Ti - ché
 2. Svojí, těší se z ra-dosti, poma-há v starosti, náro-du matkou je strana -tvá 2. v je-jím

mf sfz > p *mf sfz >*

poco. f

1. háje Tvé jméno šep-tá - jí ra-dos - tnou pí-seň pole zpí - vá
 2. ú-ně je naše z-ro-zé - ní ona sny v sílu pravou promě - ní celý ná - rod ji zpí - vá
 je naše je ro-dná ma - tka

S
A
T
B

mp *ped.* *trm* *sfz* *ped.* *poco. f* *ped.*

1. v srdci svém sla - ví jméno Tvé celá zem!
 2. mile - ná, stra na Leni - na Stali - na!

mf (A)

1. Rodná zem v krvi bo - jů z-ro-zé - ná, pí - seň
 2. v Tobě ví - těží touha odvě - ká aby

f *ff* *mf* *trm*

ped * *ped* * *ped* * *ped* *

AS g° AS B9 ES AS F7 G c F7 B F7

1. Země krá - sná země krá - sná prací mír světu roz - dá
 2. jenom v prá - ci v jenom v mí - ru roste důstojnost člo - vě -

1. dí - ků To - bě zpí - vá 2. jenom v prá - ci v jenom v mí - ru roste důstojnost člo - vě -

2. mír a prá - ce ži - la 1. Země krá - sná kra - sná prací roz - dá - vě -
 2. jenom v práci v mí - ru roste člo - vě -

D7_{b5} G7

1. vá B7 ES B7 ES G7 C
 2. ká 1. Zemský ráj dříve sladká vi - di - ná v plánech Tvých roditi se počí - ná 1. Soudruh
 náš dnes už nic neroz - dě - lí

1. vá 2. strana Tvá každou ránu zace - lí 1. v plánech tvých po - čí - na 2. straně
 2. ka 2. národ náš roz - dě - lí

glisando *8va.* *f* *sfz*

1. Gott - wald, soudruh
 2. ví - ra, v straně sí - la
 3. ši - rý

2. Jako
 lí.

C C7 A7 d A d7 D7 G G7 C D7 p D7

kraj kamaž pohled do - lé tá zlaté u - ro - da zlatých klasů ve tvá - řích del - ní - ků ve vras -

G h° D7 G D7G7 C E7 E7 a A7 D 9 G Fis7

mf G7 slovo

H H9 e D6 A7 D D7 G h° D7 G

kách rol ní ků širo - ký úsměv Tvůj rozkvé - tá Láska Tvá hradbu zlo - by rozbo - ří

mf *sfz* *sfz* *trun*

C G7 *poco f* a6 H H7 E E7 E7 a f A7 G6 e7 A7 D7 *ff*

Tvá v duši ohněm rozho - ří Kveté vlast naše kra - sná lí - bez ná, ži - je strana Tvá, ví - těz -

poco f

ná

Moudrost ná-roda je i moudrost Tvá je-ho láska Tvo-ji láskou Tomu

Slá - va, věč-ná slá - va komu lid svojí ví - ru dá vůle národa je i vů-le

Tomu slá - va, slá - va věčná slá - va dá

Soudruh Gott - wald, soudruh Gott - wald, síla

Tvá sláva Tvá, slávou tvého náro - da soudruh Gott - wald, soudruh Gott - wald, síla

8va..
glissando

(e)

národa vítěz - ná

národa ví - těz - ná! vítěz - ná

C ES Des C

KULTURNÍ TRADICE A KOMUNISTĚ

Naše národní tradice a tím její spoluvůrci — naši klasikové — musí být stále předmětem zájmu a hlubokého studia všech našich souborů a jejich vedoucích. Jediným pramenem jsou nám tu spisy ministra prof. Zdeňka Nejedlého. Učí nás správnému pohledu na díla našich klasiků a víc! Učí nás, jak jejich dílo v nových dnešních poměrech rozvíjet. Přinášíme kapitolu z jeho zásadní studie »Komunisté, dědici velkých tradic českého národa«.

Čeští komunisté nejsou však jen v politice dědici našich velkých předků. Nejinak je tomu i v kultuře. Lidovost a demokratismus našeho národního vývoje odrazily se silně i tu, v literatuře, umění, vědě, školských snahách a j. A to tím více, že byly doby, kdy tyto kulturní obory vlastně zastupovaly u nás politiku, a tím samy se stávaly politikou. Bylo to zejména v době, kdy jsme neměli ani politické moci, ani politických orgánů, jimiž by se byl národ mohl projevat jako národ. V té době česká kniha, české divadlo, česká škola byly nejen kulturní, ale i politickou naší tvrzí, bojující za národní práva. A vzniklo to tak v naší kultuře, že politická buňka, nehledíc na nepatrné výjimky, zůstala v ní natrvalo, a jeví se v ní i dnes. Palackého »Dějiny národa českého« nebyly a dodnes nejsou jen knihou historickou. Byly a jsou i velikou a krásnou učebnicí, co bylo dobré národu a co ne, a kdy byl na výši i proč byl na výši, a kdy zase ne. A Národní divadlo bylo zbudováno, a tak i zůstalo, zdaleka nejen jako divadlo, ale jako nejrepresentačnější budova národa, kde národ vždy slavil a dodnes slaví své největší národní svátky a kam uvádí své nejmilejší národní hosty.

A naše kultura to byla, v čele s literaturou a divadlem, která nám vytvořila sama obraz národního charakteru. My máme daleko jasnější vědomí o povaze českého národního charakteru než mají často jiní, i větší národové. Ale to ne proto, že náš charakter je tak jasně viditelný a postižitelný. Naopak, otázka českého národního charakteru je velmi složitá. Historický vývoj z doby síly a pokroku nanesl na něj krásné rysy, ale doba otroctví nanesla a dosud na něj nanáší rysy zase velmi nedobré: malichernost, zlomyslnost, klebetění, lhaní stalo se u nás dokonce také tradicí. Ale vůdčí duchové naší národní kultury vylíčili nám dobrého českého člověka, aby povznesli národ, v tolika a tak krásných příkladech a vzorech, že národ v nich vidí pravý český typ, i když skutečnost je často zcela jiná. Kdo by neviděl český typ v dobrém člověku B. Němcové, tak překrásně vylíčeném? Ve skutečnosti nenajdeme tak dobrých lidí u nás příliš mnoho. Ale stal se ten typ obrazem ideálního českého člověka, vzorem, jakým má být český člověk. A to tím spíše, že totéž linulo a line se i ze Smetany, Mánesa, Alše, Nerudy, Jiráskova atd. atd. A podstata tohoto pravého českého typu u těchto mistrů je táž, jako v celém vývoji a snažení národa. I tu jest to člověk prostý, lidový, cítící vždy s trpícím, utlačovaný, a proto s lidem proti panským vrstvám, a tím zase člověk nám, ano především nám, nad jiné blízký.

Poučné však jest všimnout si po té stránce i jednotlivých mistrů naší národní kultury. Mácha, první moderní český básník, pěvec »Máje«, jež si sentimentální měšťáctvo proměnilo v sladkého pívce lásky. A zatím Mácha jako bleskem vpadl do české poesie a zůstal v ní vůdčím duchem právě tím, že odhalil hlubiny a strašně hlubiny lidských vášní i lidských osudů, a že udeřil ve tvář všechnu tu lež o kráse a lahodě současné společnosti. A i stýkal se

proto ne s representanty této společnosti, ale s docela jinými lidmi. Máme o něm zprávy, že docházel do malých hospůdek, kde se scházeli dělníci, tehdy se probouzející k třídnímu vědomí i u nás, a rokoval s nimi, hovořil a rozmlouval, jistě dobře citě, že toto jest daleko více svět, z něhož vyrostl i jeho nesmrtelný »Máj«, než svět tyjících v blahobytu měšťáků.

A jeho přítelem byl Sabina, povaha dobrodružná, a jak se potom ukázalo, ne čistá. Ale tak ho soudí historie — v naší kultuře zůstane navždy zapsán jako autor literární části našeho nejnárodnějšího díla »Prodané nevěsty«. A Sabina nejen sympatisoval též s dělnictvem, ale právem se mu dostalo titulu »první český socialista«. Jeho »Duchovní komunismus« je ovšem čistě utopistický socialismus, ale u nás, v našem prostředí i samo hlášení se k socialismu a komunismu bylo tehdy smělym činem a mělo i svůj praktický význam. To ukázala i Sabina účast na velké dělnické stávce r. 1844, první to velké dělnické bouři u nás, i na boji r. 1848, za který byl Sabina odsouzen na smrt i žalařován pak celých pět let na pevnosti. A tento komunista, jak se sám nazýval, napsal Smetanovi text k rozkošné »Prodané nevěstě«. A nejen napsal, ale leccos tam ze svých názorů vložil. Jen si všimněte, co tam princípal komediantů vrhá ve tvář současné společnosti. A celá »Prodaná nevěsta« je přece boj prostého, lidového hochy proti selské honoraci a jejím pomahačům až do konečného a radostného jeho vítězství.

Němcová — už jsem se zmínil o jejím dobrém člověku. Je to na prvním místě její babička v »Babičce«, člověk z lidu, a tak morálně vysoký, že se vedle ní ztrácí všechny důstojnosti světa. Ale Němcová jinde i dravě napadá vyssavačské panstvo feudálních zámků. Její povídka »V zámku a podzámčí« je jedna z nejostřejších sociálních kritik, jaké máme v naší literatuře. Němcová líčí tu přímo drasticky, jak se žije v chatách pod zámkem a jak na zámku, jak tam lid hynie hladu a zde se hýří. A nikomu ani nenapadne podívat se na ten lid neb dokonce mu pomoci. Až teprve když z hladu v podzámčí vznikne zlá epidemie, hrozící nákazou i zámku, tu se teprve lne »svědomí« panstva. Teď teprve, ze strachu, že by »to« i oni mohli dostat, začnou se starat, i lékaře povolají, potraviny rozdají atd. Nelze si představit krutější persifláže panské dobročinnosti, než jakou tu nastínila Němcová. Ale jaký ona měla interes i o theoretické otázky socialismu! Vyšel »Komunistický manifest«. U nás nenalézáme o něm mnoho ohlasů, ale Němcová se o něm dověděla i o ruchu, který vyvolal a požádala svého přítele, filosofa Klácela, o zprávu o tom. Klácel své listy Němcové o tom vydal pak i tiskem (»Listy přítele přítelkyni o původu socialismu a komunismu«), i vidíme z nich, že Klácel sice nepochopil Manifest, ale zájem i jeho i Němcové byl zjevně živý a široký. A je to v úplném souladu s celým smýšlením a vystupováním Němcové, jež v tom je nejen předchůdkyní, ale přímo již prvním členem, a vynikajícím, v řadě našich socialistických a komunistických spisovatelek.

A což Smetana? Nejsou bohužel dosud vydány jeho deníky a zápisky, aby i širší veřejnost poznala, jaký byl Smetana revolucionář, jaký to byl ve všem a skrz naskrz levý člověk i politicky neobyčejně uvědomělý. V jeho zápisech se vůbec nesrovnatelně více mluví o politice než o hudbě. Tam věděl, co a jak má dělat, ale politické události sledoval denně. Nedal se do práce, dokud nepřčetl noviny, i sháněl jiné zprávy, zapisoval si, projevovat své názory. A ty byly vždy velmi radikální. Smetana nikdy v sobě nezapřel barikádníka z r. 1848. A je pro něho jisté už to příznačné, že za prvního svého libretistu si zvolil Sabinu. Jisté proto, že byl z tehdejších našich spisovatelů nejradikálnější, nejlevější. Takové je proto i první jejich společné dílo »Braniboři v Čechách«, kde ne náhodou vrcholnou scénou jest scéna pražské chudiny, povstávající proti slabošským pánům i drancujícím město Braniborům. To je scéna, svou lidovou silou dodnes v našem umění nepředstížená. A pak přišla »Prodaná nevěsta«, o níž byla zmínka již nahoře. Ale i celé další Smetanovo dílo je přímo prosyceno tímto duchem, až po vrcholná jeho díla, »Libuše« a »Mou vlast«. Autor libreta k »Libuši« Wenzig vybral pro prorocství Libušino i historická období málo významná, ale Smetana nadevše vytyčil husitskou dobu. Tam Žižka se svými tábory i Jiří z Poděbrad jako domácí, český král, svým leskem zastihují vše, co předchází. A nejinak je tomu i v »Mé vlasti«. Je to apotheosa české země, její minulosti, přítomnosti i budoucnosti, přírodních krás Čech, veselí jejich lidu i vznešenosti české minulosti a vysoké naděje do budoucnosti. A již to, jak to vše zde u Smetany splývá v jedno, je pro něho charakteristické. Ale po politické stránce je nejvýznačnější umístění »Tábora«. Je to až pátá báseň cyklu, ne druhá po »Vyšehradu«, t. j. není to pokračování historie, není to vůbec historie. Teprve když se má naplnit budoucnost, dávno toužená svoboda, národní »Blaník«, teprve se ozve »Tábor«, na znamení, že aby přišel Blaník, musí národ bojovat a bojovat, jak bojovali kdysi táboři, za lid a třeba proti všem. Jak i to vše je nám blízké, ano, naše, a bylo více než přirozené, že Smetanova »Má vlast« zní dnes často a často i v Moskvě, ano že zazněla přímo při zahájení jednoho ze sjezdů Komunistické internacionály.

A toto vše, všichni ti, které jsem až dosud uvedl — Mácha, Sabina, Němcová, Smetana — jsou příslušníci jedné jediné generace, vyrostlé v letech třicátých a čtyřicátých 19. století, a ještě ne všichni, jež by bylo možno uvést. A tak bych mohl probírat naše vynikající spisovatele a umělce i dále, od generace ke generaci a v každé bychom našli příklady, a vynikající, umělců, kteří i nebyli-li úplně naši, byli nám a jsou dnes tak blízcí, že se právem cítíme i jejich dědici a pokračovatelé. Hálek a Neruda, autor známého feuilletonu o Prvním máji 1890, tak jedinečně chápaní nástup revolučního dělnictva proti nechápajícímu měšťáctví. Vrchlický a Sv. Čech, autor »Písní otrocka«. Aleš, umělec s nejhlubším a nejcitlivějším smyslem pro prostého, lidového člověka. Atd. atd., až do našich již politických soudruhů — spi-

sovatelů a umělců, S. K. Neumanna, Olbrachta, Nezvala, Malířové, Majerové a opět atd. atd. Jaký to i zde šik nejpřednějších představitelů naší národní kultury, těch, jichž jsme dědici i těch, kteří jsou již z nás, krev z krve naší.

Jen u jednoho zjevu se chci ještě zastavit, a to proto, že si jej měšťáci dlouho reklamovali pro sebe — u Jiráskova. Nebudu zde uvádět místa, ostatně nesčetná, v nichž Jirásek projevuje své názory na společnost a národ. Málokdo u nás napsal tak přímo bičující odsudek prázdného vlastnění našeho měšťáctva jako Jirásek v románě »Na Ostrově«. A málokdo porozuměl a procítil bídu utlačeneho měšťáky prostého lidu jako zase Jirásek v »U nás« a četných jiných pracích, i zcela osobně ve svých »Pamětech«. Ale celý duch jeho díla je tím prostoupen. Ukázal jsem to již nahoře na jeho vyličení vzniku a rozmachu husitství, jak i u něho i tam, ve středověku, hlavní je lid. S ním jsou to také vždy Jiráskovy sympatie, kdežto pýcha pánů ho přímo dráždí, jako i pyšnost jinými tolik obdivovaných zámků. Stejně pak je tomu i v »Temnu« i v jeho obrazech z dob národního obrození. Všude jsou Jiráskovy sympatie na straně těch, kteří bojují za lid. Chodského Kozinu až do »Psohlavců« nikdo neznal, to jméno i postava tlely v hlubinách archivů. Až Jirásek jej nejen vzkřísil, ale přímo vytvořil, a to tak, že se stal přímo typem českého bojovníka za práva lidu. A pozvedl tím Jirásek i samo Chodsko, jež rovněž teď teprve si uvědomilo, čím bylo a čím by mělo být i teď.

A to že byl neb je autor našeho měšťáctva? Ani květník není z něho v Jiráskovi, ale také ne z Jiráskova v něm. Ani čist Jiráskova naši měšťáci neuměli. V »U nás« Jirásek, aby ukázal zanedbanost českého venkova, z níž naši buditelé národ zvedali, postavil proti buditelskému typu osvíceného faráře Havlovického dva jiné faráře, hronovského a boušinského, kteří místo o lid jeden se stará jen o kvíčaly a jiné ptáky v klecích, a druhý o včely. A jak to vzali měšťáci čtenáři? Těm naopak nejsympatičtější byli tito druzí faráři a zlobili se na osvíceného slatinického učitele, že se zlobí na faráře »mouchy« i cítili s farářem, uraženým pro tuto urážku »veliček - dušiček«. Ano, ani čist měšťáci Jiráskova neuměli. Ostatně oni ho ani mnoho nečetli. Jiráskova vždy četli a z něho se učil jen lid. Ten hned poznal, čím je to autor, a tak jej i přejímal. Řekl mně to Jirásek přímo i o dělnících, když mu z hronovských závodů přišli blahopřát k narozeninám. Jen oni něco čtou, řekl mi výslovně, ti měšťáci zde vůbec ne.

A tak i zde, v literatuře a vůbec v kultuře nalézáme předky, slavné i významné, právě nejlepší v tom oboru, jejichž jsme i nejbližší dědici. A jest jen na nás, abychom se naučili tak je i vidět a jejich dílo dále, v nových dnešních poměrech rozvíjet. Což je úkol právě pro komunistu nad jiné vděčný, neboť odhaluje tu nové prameny dneška v minulosti, a to ho velmi může posilovat i v jeho vlastním úsilí o lepší budoucnost, o níž snili po svém způsobu již i dříve tito velcí mluvčí našeho národa, jeho tradice i jeho tužeb.

★

★

★

... Umělec dřív zakletý sám v sebe — odhazuje svůj obřadný ornát a civilisuje se na dělníka. Chce spolutvořit nový svět. Vyschlé umění individualistické ovlázuje se mizou kolektivního socialismu. A zatím co všude jinde jsou hodnoty nové ještě v boji s hodnotami starými — zde je již nezvratně jisto: nové umění buď bude sociální, anebo nebude vůbec.

JIRÍ WOLKER

MILUJEME SVŮJ NÁROD

►My komunisté jsme lidé zvláštního ražení. Jsme ukováni ze zvláštního materiálu. Jsme těmi, z nichž se skládá armáda velikého proletářského stratéga, armáda soudruha Lenina. Není nic vyššího než čest patřit ke straně, jejímž zakladatelem je soudruh Lenin...» tak začíná přísaha, kterou ve dnech smutku nad Leninovou smrtí skládal soudruh Stalin jménem strany na sjezdu sovětů SSSR. — Jsme lidmi zvláštního ražení. Ano! Protože jsme lidmi.

My komunisté milujeme život. A proto neváháme kdykoli nasadit život vlastní, abychom prorazili a uvolnili cestu životu skutečnému, svobodnému, plnému a radostnému, životu, který zasluhuje toho jména. Žít na kolenou, v okovech, v porobě a vykořisťování — to není život, to je živoření, nehodné člověka. Smí se skutečný člověk, smí se komunista spokojit s takovým živořením, smí se malomocně podrobit otrokářům a kořistníkům? Nikdy! Proto komunisté nešetří svých sil ani obětí v boji za skutečný, vpravdě lidský život.

My komunisté milujeme člověka. Nic lidského není nám cizí, známe cenu i nejdrobnějších lidských radostí a dovedeme se jimi těšit. A právě proto neváháme kdykoli obětovat své vlastní, úzce osobní zájmy, abychom vydobyli místa na slunci člověku skutečnému, svobodnému, zdravému, radostnému, nevydanému na pospas hrůzám anarchistického řádu vykořisťování, ať jsou to hrůzy války nebo nezaměstnanost. Řád, v němž zisk, zisk a zase zisk je hlavním heslem lidského jednání, řád, který vztah mezi lidmi nahradil vztahy mezi penězi a v němž peníze mají větší cenu než kterýkoli člověk, takový řád není lidským řádem. Smí člověk milující člověka, smí komunista nečinně přihlížet k tomu, jak jsou lidé zbavováni lidské důstojnosti, smí se otočit zády k bídě a utrpení milionů svých bratří? Nikdy! Proto komunisté nešetří svých sil ani obětí v boji za celého, vpravdě lidského člověka.

My komunisté milujeme svobodu. A proto ani na okamžik neváháme podrobit se dobrovolně nejužší kázní své strany, vojenské kázní armády soudruha Lenina, abychom dosáhli svobody skutečné, nejširší, jediné, jež je hodna tohoto jména — svobody pro celé lidstvo. Svoboda několika jedinců, svoboda loupeže pro jedny a svoboda umírání pro druhé — to není svoboda, to je naopak poroba všech. Smí se komunista spokojit takovým stavem, smí se spokojit jakoukoli osobní idylkou takové svobody? Nikdy! Proto komunisté nešetří svých sil ani obětí v boji za svobodu skutečnou, svobodu stále větší, svobodu pro všechny.

My komunisté milujeme tvořivou práci, milujeme budovatelský růst, tvořící budoucnost lidstva. Proto neváháme ani okamžik bořit to — a jen to —, co se staví v cestu velkolepým tvůrčím silám člověka. Tisíce, statisíce talentů, které by mohly zmnožit lidskou kulturu, zdokonalit lidskou organizaci, k netušenému rozkvětu přivést lidskou techniku, tisíce, statisíce takových talentů leží nyní ladem. Miliony a desítky milionů pilných a obratných rukou je nuceno zahálet v dobách krísi, které jsou stále častější.

Smí komunista nevidět strašlivou škodu, která je tím způsobena lidské společnosti? Ne, nesmí! Proto komunisté nešetří svých sil a ani obětí v boji za uskutečnění takového řádu, v němž se uplatní a plně rozvinou všechny tvořivé síly lidstva a každého člověka v něm.

My komunisté milujeme mír. A proto bojujeme. Bojujeme proti všem příčinám válek, bojujeme za takové uspořádání světa, v jakém by se již nikdy nemohl vyskytnout zločinec, který by pro prospěch několika jednotlivců poslal sta miliony lidí na smrt, do hrůzy válečného běsnění a ničení hodnot, potřebných pro život.

Není a nemůže být míru tam, kde se člověk s člověkem musí rvát o každý kousek chleba. Proto komunisté nešetří svých sil a ani obětí v boji za mír skutečný, za mír konečný, za mír zajištěný novou organizací lidské společnosti.

My komunisté milujeme svůj národ. Vždyť nemůže být svobodného lidstva, nemůže být svobodného rozkvětu všech tvořivých lidských sil, nemůže být konečného, zajištěného míru, bude-li třeba jen jediný národ utlačován, nemůže být skutečné svobody, bude-li třeba jen jediný národ utlačovat národ druhý. A žádný ze svých velkých ideálů nechceme a ani nemůžeme uskutečnit jinak, než v životních formách svého vlastního národa, protože jinak by se ani nemohly stát skutečností, jinak by ani nemohly žít. Milujeme svůj národ láskou upřímných synů. Proto jsme hrdí na vše, čím přispěl a přispívá k rozkvětu a slávě člověčenstva a tím i k rozkvětu a slávě své, proto také potíráme vše, co jej hyzdí, co z něho chce týť, co na něm cizopasí, co ho oslabuje. Milujeme svůj národ. Proto nešetříme svých sil a ani obětí v boji za úplné osvobození svého národa, aby jako rovný mezi rovnými žil svobodně mezi svobodnými národy světa.

To vše nám ukládá nesmírné úkoly.

Plnit a splnit je — k tomu nás zavazuje čest příslušenství k světové armádě velikého proletářského stratéga, k armádě soudruha Lenina. Plnit a splnit je — to znamená stříci jako oko v hlavě jednotu a čistotu komunistické strany. Plnit a splnit je — to znamená mobilisovat stále víc a více nejlepší síly národa a všeho lidstva, to znamená být všude tam, kde jsou masy, stále, bez únavy a trpělivě jim ukazovat cestu, bez ustání vtiskovat v jejich vědomí, kam spěje dějinný vývoj a čeho od nich v jejich nejvlastnějším zájmu žádá, to znamená být jim vždy a všude příkladem jasného, reálného uvědomění, statečnosti, oddanosti, obětavosti a cílevědomosti.

To platí tobě, soudruhu komunisto, tobě, který jsi členem armády Leninovy! Ať pracuješ na jakémkoliv úseku, ať bojuješ v kterémkoli zákopu revoluce za svobodu lidstva, ať stojíš kdekoli a třeba sám na přední stráži, ať třeba spoután v žaláři tyranů — vždy, denně skládej počet ze svých činů a ze svého myšlení: jsem hoden cti být vojákem armády velkého Lenina, jsem schopen věrně plnit přísahu, kterou i za mne složil soudruh Stalin, r o s t u dosti, abych mohl i dále plnit úkoly, které nám dějiny ukládají?

(Výňatek ze stejnojmenné sbírky článků, vydala Svoboda.)

BOŽENA NĚMCOVÁ BOJUJÍCÍ

CITÁTY Z JEJÍHO VELIKÉHO DÍLA

R. 1845.

Byli jsme na procházce — na Bílé hoře — přes sv. Markétku vraceli jsme se domů — hvězdy se jen třpytily — šla jsem s Nebeským napřed — povídali jsme o minulosti, přítomnosti a budoucnosti našeho národu a než jsme se rozešli, navrhnul Nebeský, abych se pokusila udělat báseň na ten předmět. Doma ještě rozjařena tou rozprávkou vážnou — a hlavu plnou myšlenek — sedla a psala jsem — a ráno dala báseň Čejkovi, ale rýmy kulhaly zle — musel opravovat. Chtěli ji dát do některého časopisu, ale censura slavné paměti ji nepropustila a teprv r. 1846 ji Havlíček vpašoval do Včely.

Slavné ráno

Byla noc; však teď již zoře svítí,
z tmy slovanské začíná se dnítí,
zvony zvučí ke slavnému ránu,
Slovan vstal, na slávy tluče bránu,
od Uralu k Šumavě,
od Balkánu k Vltavě,
jeden hlas zní, jedno slunce svítá,
nové jaro, nový život zkvítá.

*

Můj rozmilý venkovský lid, s nímž tak ráda zacházím, uvedl mne v podezření, že jsem také sprostá. Z toho si mnoho nedělám, ba jsem přesvědčena, že

není nic lehkého získat si důvěru u selského lidu. Já to již umím.

*

Milý táto, já si kolikrát myslila, kdybych měla hodně mnoho peněz, že bych poslala tanečního mistra a malíře po Čechách, aby sebrali všechny kroje a tance. Ale o písni nemusíte mít starost, ty jsou zachované. Přijďte k nám a já vám jich ukážu tři knížky a třebaš vám je zazpívám. Milý brachu, ty jsi daleko široko známé, zpívají se před králi a císaři, a každému se líbí.

*

Některým velkým pánům nemůže se člověk divit, že více pro chudinu neučiní, neboť znají nouzi a bídu jen dle slova. Kdyby se ale takový pán, od kolébky v rozkoších a nádhěře vychovaný, ve vlhké ztuchlinou páchnoucí sedniče octlul, kam paprsky sluneční celý rok nezasvitnou, kdyby viděl ty chatrné pozůstatky nábytku, to bídné lože, na němž trochu slámy, místo peřin kousek drchanky a roztrhané hůně, kdyby viděl rodiče s dětmi napolo oděné, vyschlé, hladem a zimou zmořené, s jakou hltavostí nemastnou polívku z otrub jedí — jakou by žádný panský pes nejedl — a přece Boha prosí, by jim na druhý den jen malý výděleček seslal, co by se jen zase takové polívky najíst mohli: kdyby to viděl a slyšel, nemusilo by mu srdce lítostí ustrnout? Lítostí nad tou bídou a radostí, že tolik prostředků má té bídě pomoci?

ANTONÍN KURŠ

VEDOUCÍ ÚLOHA KSČ NA POLI LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

Dělnická třída v historických českých zemích si stejně záhy jako dělnická třída vůbec uvědomovala význam kultury pro celé hnutí a věnovala mu velkou pozornost. V našich zemích bylo to zejména divadelní ochotnictví, které už svým rozsahem a dlouholetou tradicí představovalo velmi významnou složku českého kulturního života. Dělnické a lidové vrstvy, které představovaly převážnou složku československého ochotnictva, nikdy v něm nenabýly rozhodujícího vlivu v důsledku kompromisnické politiky oportunistických vůdců československého dělnictva. Československá sociální demokracie, která z valné části ve svých vedoucích složkách propadla nacionalistické ideologii české buržoasie, ponechávala dělnické vrstvy v ÚMDOČ drahounou dobu bez vedení. Teprve krátce před první světovou válkou byl učiněn nespělý pokus organizovat samostatné sociálně demokratické hnutí dělnických divadelních ochotníků ve zvláštním svazu, který měl své sídlo v Plzni.

Jeho činnost se však příliš nelišila od činnosti ochotnických spolků, sloužících zájmům české buržoasie. Ani v repertoárové politice ani ve stylu práce, a co hlavního, ani v politickém obsahu této práce nebylo rozdílu mezi těmito dvěma proudy tehdejší lidové tvořivosti na poli divadelním.

Teprve Velká říjnová socialistická revoluce znamená rozhodný obrát i na tomto úseku československé kulturní práce. S levou opozicí sociálně de-

mokratické strany krátce po první světové válce začínají se formovat levá křídla i v masových dělnických organizacích, ať už jsou to odbory, spotřebitelská družstva, tělovýchova či kulturní organizace, v našem případě dělnické divadelní ochotnické hnutí. Krátce po založení KSČ dochází k vytvoření revolučního Svazu DDOČ, který v dějinách československé proletářské kultury sehrál velmi významnou roli.

Svaz DDOČ se velmi symbolicky usídlil v „podzemí“ jednoho domu podskalských uliček (na víc nebylo peněz). Řídí ho nejprve kádr funkcionářů zocelených v zápasech za dělnická práva: Eda Procházka z Nuslí, matka Šramotová a starý Šramota ze Zličova, Zdrůbecký ze Žižkova a j. Byli to dělníci ze čtvrtí, kde tradice revolučních bojů byla nejživější. Tehdy už jako jednatel pracuje dnešní předseda Ústředí lidové tvořivosti, František Kubr. Podnětný vliv komunistické strany se velmi brzy odrazil v celé činnosti DDOČ. Projevil se především pronikavým studiem marxistické literatury, studiem a propagací sovětských tvůrčích method divadelní práce, sovětského divadelního repertoaru, ruských klasiků atd.

Revolučnímu dělnickému divadelnímu hnutí se dostává záhy vynikajícího theoretika v osobě svazového režiséra Františka Spitzera. Ten kolem sebe dovede seskupit štáb mladých talentovaných spolupracovníků, jako jsou jeho žena Marie, František

Kubr, El-car, hudební skladatel Josef Stanislav-Boj, František a Josef Němec, Famíra, Antonín Kurš a j.

„Sídlo“ DDOČ se přenáší do Havlíčkovy ulice v Karlíně, do bezprostřední blízkosti ústředního sekretariátu KSČ a jeho orgánu Rudého práva. Však také schůze předsednictva správního výboru DDOČ mají často velmi vzácné hosty a schůzování se mění v politické školení prvního řádu. Vždyť do těchto schůzí někdy docházeli jako instruktoři soudruzi Josef Haken, Bohumír Šmeral, Václav Kopecký, Julius Fučík, Kurt Konrád, Gustav Bareš, Ladislav Štoll, Josef Rybák a j. Svou živou účastí na problémech, které před Svazem DDOČ stály, jasně dosvědčují, jaký význam KSČ přikládala kultuře v dělnickém hnutí vůbec a dělnickému divadlu zvláště.

Ovšem, činnost Svazu DDOČ brzo daleko překračovala rámec, jež mu vymezovaly jeho stanovy. Stal se propagátorem sovětského divadelního hnutí v československém divadelnictví vůbec. A je příznačné, že první sovětské hry se objevují právě na malých jevištích dělnických domů a jsou hrány dělnickými herci. Když se konečně objeví i na scénách profesionálních divadel, je to opět zásluhou neúnavné propagační práce pracovníků DDOČ. DDOČ organizuje na tomto poli úzký styk s divadelníky profesionály ve formě tvůrčích diskusí o marx-leninské estetice, o sovětském divadle a prakticky přistupuje k spolupráci s profesionály, kteří se v mnoha případech stávají instruktory dělnických ochotnických kroužků a učiteli na četných školách, které Svaz DDOČ organizuje.

Ale ještě jeden velký úkol stál před Svazem DDOČ. Bylo to vybudování Svazu DDOČ jako organizačního střediska pro dělnické divadelníky všech národností ČSR: Slováků, Němců, Maďarů i Ukrajinců. Svaz DDOČ se stává řádným členem Mezinárodního svazu revolučních divadel (MORT) v Moskvě, kam posílá na pokyn ústředního sekretariátu KSČ svého stálého zástupce v mé osobě.

Už předtím se dělničtí divadelníci zúčastnili mezinárodního divadelního festivalu v Moskvě s celou vybranou skupinou, již vedl František Spitzer. Po svém návratu rozvíjejí ještě horečnější činnost, jejímž nejmarkantnějším vyjádřením bylo provedení dvou sovětských her v divadelku na Slupi: Sklárný a Parandži v režii Františka Spitzra. S těmito hrami podnikají dělničtí divadelníci pak celou řadu zájezdů po ČSR. Uvedení těchto her, stejně jako později uvedení Gorkého Měšťáků a Serafimovičova Železného potoku, znamenalo hotovou revoluci v tehdejší repertoárové praxi dělnických divadel. Nastává definitivní rozchod s buržoasní tematikou. Knihovna Svazu a jeho půjčovna her začíná se plnit překlady sovětských aktovek i celovečerních her, pásmy sovětskými i našimi, sovětskými i českými revolučními písničkami, agitačními výstupy, skeči a pod.

V činnosti tak zv. malých forem vede skupina El-carova, »J. Wolker« Žižkov, »Svítání« Nusle a j. Vytváří se velmi silné mládežnické hnutí, které je stejně jako celý Svaz DDOČ ve velmi těsném spojení s plněním denních politických úkolů strany. Agitace a propagace se tu často neomezuje jen na

písničky a předvádění satirických scén, ale učí mládežníky i členy DDOČ rozdávat letáky, komunistický tisk, vylepovat proklamace, psát hesla na domech i na chodnicích, účastnit se masových akcí. Tehdy dochází k organizování hudební sekce Svazu DDOČ, kterou vede skladatel Stanislav-Boj. Účast hudební sekce se pak plnou měrou projevuje při rozsáhlých kulturních akcích, které Svaz DDOČ organizuje v pražské Lucerně. Kulturní večery v Lucerně stávají se významnými kulturními demonstracemi, ať už jsou to večery na počest Velké říjnové socialistické revoluce nebo tří LLL (Lenin-Liebknecht-Luxemburgová), či ať jsou to oslavy 1. máje nebo ať tyto „Lucerny“ podporují boj republikánského Španělska, či stávkující dělníky v Janečkárně, či ať tvoří kulturní součást sjezdů a konferencí strany.

S rostoucími úkoly dělnického hnutí a s rostoucí fašisací v první republice rostou i úkoly Svazu DDOČ. Je nutno prohlubovat umělecko-politickou i praktickou úroveň členstva, aby dovedlo tyto zvýšené požadavky řádně plnit. Správní výbor Svazu organizuje celou řadu ústředních instruktorských škol v Praze i týdenních kursů ve vzdálenějších krajích republiky. Členové DDOČ jsou v nich školeni nejen jako funkcionáři dělnických divadelních spolků, nýbrž i jako příští pracovníci ilegálních organizačních komunistické strany.

Strana pomocí svých masových organizací buduje širokou základnu politiky lidové fronty. V této politice hraje významnou roli i spojení s kulturními pracovníky a s dělnickými divadelníky sociálně demokratickými. Spojením s nimi daří se získat pro školení dělnických divadelních kádrů legální základnu. Jejím výsledkem je především letní táborová škola v Cheznovicích u Rokycan. Jako učitelé dělnických divadelníků zde pracují i významní profesionálové, jako Průcha, Machník, Bolek, Kurš a j., a to i v prvních letech okupace, dokud nacisté tábor neuzavřeli.

Svazu DDOČ připadá i jiný odpovědný úkol: pomáhat při vytvoření střediska, v němž by se mohli bez nebezpečí stýkat kulturní a divadelní pracovníci čeští a němečtí, a které by poskytlo možnost k legálnímu organizování celé řady akcí, namířených proti stoupající fašisaci v první republice. Tak vzniká z iniciativy Svazu DDOČ Divadelní klub českých a německých umělců, a jako jeho doplnění návštěvnická organizace Lidové divadlo. A bylo to právě Lidové divadlo, které v době okupace umožnilo organizování celé řady kulturních akcí a poskytlo i možnost československým kulturním pracovníkům pracovat ilegálně.

Jestliže dnes před 30. výročí trvání KSČ přehlížíme velkou práci, kterou na poli lidové tvořivosti vykonali dělničtí divadelníci, sdružení ve Svazu DDOČ, uvědomujeme si, jak správná byla kulturní politika strany a jak vytvářela už tehdy základy, na kterých nám dnes vyrůstají střediska kulturního života na závodech — závodní kluby, které se stávají iniciátory a organizátory nových forem lidové tvořivosti, a které se stávají i významnou složkou v budování nové socialistické kultury.

★ ★ ★

V naší zemi jsou hlavními hrdiny literárního díla aktivní budovatelé nového života: dělníci a dělnice, kolchozníci a kolchoznice, členové strany, hospodářští odborníci, inženýři, komsomolci, pionýři.

A. A. ŽDANOV

RÁD SOUTĚŽE SOUBORŮ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI 1951-1952

A) Všeobecná ustanovení

I.

1. Soutěž lidové tvořivosti vypisuje ministerstvo informací a osvěty společně s Ústřední radou odborů, Ústředním výborem ČSM, Ústředním výborem JSCZ a Ústředím lidové tvořivosti v přesvědčení, že zdravé kulturní soutěžení stává se nezbytnou součástí společenského života pracujících v Československu.

2. Účelem této soutěže je rozvinout tvůrčí umělecké síly našeho lidu tak, aby se staly účinným pomocníkem v rozvoji národní lidové kultury. Účelem soutěže je, aby se soubory lidové tvořivosti staly dobrým nástrojem masových organizací v jejich výchovném úsilí a jedním z pilířů rozvoje nového společenského života v závodních klubech a na naší vesnici; aby soubory taktó účinně pomáhaly výstavbě socialismu v naší vlasti a staly se významným činitelem v boji všeho pracujícího lidu za udržení a posílení světového míru.

Na Slovensku pořádá soutěž poverenictvo informací, Slovenská odborová rada, Slovenský ústřední výbor ČSM, Slovenský ústřední výbor JSCZ společně s Maticí Slovenskou.

II.

1. Soutěže lidové tvořivosti se mohou zúčastnit všechny soubory lidové umělecké tvořivosti, jejichž členové pracují nebo studují na území ČSR, soubory masových organizací ROH, ČSM, vesnické, soubory pracující především v závodních klubech, ve školách a lidových osvětových besedách. V zásadě členové soutěžících souborů nemají být mladší patnácti let.

Za soubor se považují nejméně dva účinkující (na př.: lidový dvojzpěv, duo harmonikářů, agitační scéna o 2 lidech a pod., nikoliv však hra na sólový nástroj nebo sólový zpěv za doprovodu jednoho nástroje).

2. Přihlášky od souborů přijímají okresní národní výbory (osvětoví inspektori) v období od 1. IV. do 30. IX. 1951. Soubory přihlášeny do soutěže tvořivosti mládeže 1951 jsou zároveň přihlášeny do soutěže lidové tvořivosti.

3. V okresech a krajích řídí soutěž lidové tvořivosti poradní sbory a jejich předsednictvo při lidové správě. Poradní sbory a jejich předsednictva řídí celou přípravu a průběh soutěže, zejména organizují soutěžní kola, okresní i krajské přehlídky lidové tvořivosti.

Ministerstvo informací a osvěty může na návrh Ústředí lidové tvořivosti a po dohodě s Ústřední radou odborů, Ústředním výborem ČSM a Ústředním výborem JSCZ provést změny nebo doplňky k soutěžním řádům, které po vyhlášení v tisku (zejména v »Osvětové práci« a »Lidové tvořivosti«) jsou závazné pro všechny soutěžící soubory.

B) Ustanovení o průběhu a hodnocení soutěže

1. Hlavní částí soutěže je okresní kolo, kde vystupují všechny soubory před porotou. Soutěž i okresní přehlídky vítězných souborů probíhají od 15. IX. do 31. XII. 1951. Nejlepší soubory okresů vystoupí na krajských přehlídkách lidové tvořivosti, které probíhají na jaře 1952 a konečně na ústředním Festivalu lidové tvořivosti v Praze v létě 1952. Pro účinkování na krajských přehlídkách lidové tvořivosti, které probíhají na jaře 1952, tamí. Po vyjádření mateřské organizace (ROH, ČSM, JSCZ) rozhodne příslušný poradní sbor a jeho předsednictvo o vystoupení na přehlídce nebo na Festivalu.

Zvláštní soutěž v rámci krajských přehlídek a Festivalu provádí se podle zvláštních směrnic.

2. Před okresním kolem vystoupí každý soubor s připraveným programem na svém závodě, škole nebo vesnici a vyzádá si v diskusi po vystoupení připomínky.

3. Soubory mohou soutěžit v těchto oborech: Celove-

černí divadlo a loutkové divadlo, zpěv, hudba, tanec, recitace, pásma, krátké divadelní scény a aktové hry.

4. Poroty jsou jmenovány podle zvláštních směrnic okresními předsednictvy poradních sborů. Do porot jsou také jmenováni osvědčení členové porot soutěže tvořivosti mládeže.

5. Hodnocení souborů: Hodnotí se výkon na soutěžních představeních před porotou podle těchto základních hledisek: výběr programu, pochopení díla, technická a umělecká kvalita provedení, celkový dojem. Porota kromě výběru programu hodnotí bohatství programu, který soubor ovládá.

6. Soutěžní vystoupení před porotou: Soubor má být připraven na deseti- až patnáctiminutové vystoupení. (O divadelních souborech viz zvláštní ustanovení.) Před vystoupením předloží vedoucí souboru opis programu, s kterým soubor vystupuje mimo soutěžní vystoupení. Z tohoto seznamu má porota právo žádat předvedení další části programu souboru.

C) Zvláštní ustanovení o celovečerním a loutkovém divadle

1. Soubory, které soutěží v oboru celovečerního a loutkového divadla, přihlašují se do soutěže stejným způsobem jako ostatní soubory. Soubory soutěží v zásadě s jednou hrou. Větší soubory, které pracují v rozdělených pracovních skupinách, mohou přihlásit také více než jedno představení. Podají pro každé představení zvláštní přihlášku. Soubory, jejichž členové se zúčastní soutěže (společně s ostatními obory) v oboru agitky, aktové nebo krátké maňáskové hry, podají pro tuto skupinku přihlášku zvlášť.

Soubory oznámí do 14 dnů po podání přihlášky okresnímu národnímu výboru (osvětovému inspektorovi) termíny a místa všech repris hry, s kterou soutěží. Nejlepší soubory vystoupí na okresní a krajské přehlídce, případně na Festivalu.

2. Poroty jsou jako u ostatních souborů jmenovány podle zvláštních směrnic.

3. Hodnocení: Výkon souboru se hodnotí podle těchto základních hledisek: Výběr hry a ostatní repertoár souboru, pojetí režiséra, herců a výtvarníka.

Porota kromě toho přihlíží jako u ostatních souborů k obsahu a úpravě deníku.

4. Soutěžní představení: Soutěžní představení se konají od 1. května do 30. října 1951. Bude to představení před obecenstvem, které navštíví porota. Je důležité, aby se v období od května do září konala představení na počest Jiráskova výročí. Po představení je diskuse poroty se souborem, kde soubor předloží deník. Porota si může vyzádát, aby jí soubor před konečným hodnocením okresního kola znovu předložil deník.

D) Deník souboru

Soubory založí si ode dne přihlášení do soutěže svůj deník. Tento deník bude obrazem a kronikou souboru. Soubory předkládají před soutěžním vystoupením deník porotě, která přihlíží ve svém rozhodnutí k obsahu a úpravě deníku. Tištěný deník nebude vydán, každý soubor si jej založí podle svého.

1. Deník obsahuje jména, adresy a povolání členů souboru a případné změny ve složení souboru (též vyznačené funkce jednotlivých členů souboru, jako na příklad: vedoucí souboru, režisér, politický vedoucí atd.).

2. Všechna vystoupení dá si soubor v deníku řádně potvrdit.

3. Zaznamenává všechny zkoušky s počtem přítomných členů, případně s poznámkou přítomného instruktora.

4. Záznamy o školení: Soubor zaznamenává, kteří členové se v soutěžní době zúčastnili školení. Vedoucí souboru nebo přítomný instruktor zaznamenává škole-

HÁDAJÚ SA O ROZUMNÉ

Zemědělská veselohra z moravského Slovácka o 4 obrazech.

Dekorace: 1. 3. a 4. obraz: Paděrova kuchyně s přilehlým dvorkem. — 2. obraz: Světnice u Žožíňáka.

Obsazení: 8 mužů, 6 žen.

Osoby: Ondřej Paděra — Mařena — Růžena — Andrys — Horký — Tereza — Milena — Franta — Krápek — Krápcena — Štěpán — Žožíňák — Andula — Jura.

Děje se na moravské vesnici za našich dnů.

Maloročník Paděra se houževnatě drží svého majetku a podlehne snadno svodům místního kuláka Žožíňáka, který skrytě bojuje proti založení JZD ve vsi. Teprve o zních pochopí, že ho vlastně Žožíňák vykořisťuje, když mu v době nejtežší odmitne pomoci. Zato však mu pomohou sousedi z JZD. Paděra poznává zákeřnost a mravní hnilobu intrikánského Žožíňáka a zločinnost jeho syna, bývalého právníka, který byl po zásluze vyhnán ze studii. Uvědomí si výhody družstevnictví, mravní kvalitu družstevníků a všech pokrokových živlů z vesnice i města a rozhodne se do JZD vstoupit. Významnou roli při tom hraje otec Paděrovy ženy Mařeny, moudrý a vtipný stařík Andrys, bývalý podruh, který je živým svědomím vesnice.

Prachařova hra je psána krásným slováckým dialektem, je životná, veselá, napínavá a vtipná. Náleží k nejlepším hrám o soudobém přerodu naší vesnice k socialismu.

Vyšlo tiskem v nakladatelství Umění lidu.

Materiál pro recitaci, scénky, pásma

Večery v klubu ROH — KVĚTEN, které vydává Práce, budou zaměřeny k výročí KSČ.

30 let KSČ. Sborník kulturního materiálu k výročí založení Komunistické strany Československa vychází v Knižnici souborů lidové tvořivosti. Svaz československých spisovatelů připravuje sborník prací, věnovaných komunistické straně.

Básnická díla

S. K. Neumann — Rudé zpěvy. Verše z let 1919—1922, doplněné básněmi, které byly napsány po 5. květnu 1945. (Svoboda.)

S. K. Neumann — Srđce a mračna. Sbíрка poesie sociálně bojovné i milostné. (Svoboda.)

Jan Štern — Volnost. Verše mladého básníka o našem dnešním životě. (Mladá fronta.)

Nazim Hikmet — Zpěv za mřížemi. Sbíрка poetná Mezinárodní cenou míru, vyšla v Mladé frontě.

O našem přehledu her

Začínáme spolupracovat s Lidovou tvořivostí a tím se dostává našim „Zprávám Československého divadelního a literárního jednatelství“, jež dosud vycházely jako hektografovaná pomůcka naší lidové dramaturgie, širšího dosahu a správného umístění v našem kulturním plánu.

Snažili jsme se v našich Zprávách upozorňovat především na ty původní hry domáci, sovětské, lidové demokratické a na pokroková díla jiných literatur, která si zasloužila většího rozšíření a ohlasu, než snad dosud dosáhla. Nadále budeme ovšem upozorňovat na všechny nové hry, které mají své poslání v našem divadelním plánu, a tím i svůj význam při výstavbě naší nové lidové demokratické kultury.

Budeme přinášet jejich stručné obsahy a charakteristiky, případně doplněné hlasy kritiky, hlavně, kde upozorňují na nebezpečí zcestné inscenace. Přineseme podle možnosti i krátké glossy režisérů či jiných divadelních pracovníků, které by sloužily jako orientační směrnice pro nové, zdárné a úspěšné provedení i na scénách nejmenších.

V první serii her, na něž upozorňujeme, uvádíme především díla, která jsou závažným přínosem při řešení otázek naší socialistické výstavby.

Téměř všechny tyto hry, které mají právě dnes své významné ideové poslání, se vyznačují nadto ještě snadnou proveditelností, mají většinou malé obsazení a nejjednodušší dekorace. Tím vším se znamenitě hodí do pořadu her na našich lidových scénách.

Zdeněk Bláha:

MÍR

Drama o dnešních lidech ve třech dějstvích.

Dekorace: Dva pokoje — jídelna a Karlův pokoj.

Obsazení: 5 mužů, 3 ženy.

Osoby: Otec, asi 55letý maloměsták — matka, asi 50letá — Karel, asi 22letý — Věra, asi 22letá — Jarka — Eva — Vančura — Říša.

Otec rodiny, starý účetní pojišťovny, chce se uzavřít přede všemi událostmi, které se dějí v době zostřeného třídního boje, a chce si uchovat pokoj a mír ve svém koutku pro sebe a pro svou rodinu. A tu se objeví Jarka, syn dávného otceva přítele, který zahynul i s rodinou v koncentračním táboře. Otcova dcera Věra vzpomíná na Jarku jako na svého prvního chlapce a už proto je nenadálý příchod v rodině přijat, třebaže se o něm proslýchlo, že se choval v koncentračním táboře zbaběle a zrádně.

Po Jarkově příjezdu se ukáže, že smrt Jarkových rodičů zavínil vlastně otec, který je odmítl ukrýt, když byli pronásledováni, a proto se s ním prudce sraží Větin bratr Karel. A z Jarky se vyklubal agent imperialistické mocnosti, který na otcí vydirá, je však odhalen a uzavřen v pokoji, kam za ním otec hodí revolver, aby mu umožnil odchod ze světa. Karlův přítel, dělník Vojta, který byl přítomen odhalení, odchází pro SNB. Když se vrátí s asistencí, otec otevře pokoj a je zasažen ranou z Jarkova revolveru a umírá se slovy, že chtěl jen zachovat svůj malý mír. A na to odpovídá dělník Vojta, že mír nemůže být malý. Je jen jeden veliký mír, který objímá celý svět.

Hra z doby zostřeného třídního boje, která ukazuje nesmyslnost snah o občanskou „mezitřídní“ neutralitu.

Rozmnoženo v ČDLJ.

Václav Jelínek:

A KDO JE VIC?

Hornická veselohra o 3 dějstvích.

Dekorace pro všechna 3 dějství: Prostý pokoj u Krupičků.

Osazení: 7 mužů, 4 ženy a 1 chlapec.

Osoby: Krupička, starý havíř — Krupičková, jeho manželka — Hajný — Anna, jeho manželka — Čipera — Miládka, jeho manželka — Lukeš, voják brigádník — Cerna, brigádník — Ulrich, hornický pensista — Julka, jeho dcera — Zuna, předseda závodní rady — chlapec.

Starý horník Krupička má jít do pence, kterou si poctivou a těžkou prací opravdu zasloužil. Doly však potřebují nové síly, protože absence snižuje produktivitu pod plán. Starí horníci si dají závazek, že každý za sebe získá mladého náhradníka. I starý Krupička se o to pokouší, ale nedáří se mu to nikde, ani mezi příbuznými a známými, protože ho tam vždycky už některý jiný horník předešel a pracovní sílu získal. Krupička je z toho nešťastný, ani se mu nechce jet na rekreaci. Nakonec se přece rozhodne a jede. A tam začne přednášet na školách o rozdílů mezi horničinou dřív a nyní, kdy se právem říká „Já jsem horník a kdo je víc?“ a podáří se mu získat hned 32 chlapců, kteří se s nadšením hlásí za hornické učně a přijíždějí za Krupičkou na jeho šachtu.

Vyšlo tiskem v nakladatelství »Práce«.

Bohumil Polách:

Veselohra o třech dějstvích.

ROZUM DO HRSTI

Dekorace: 1. a 3. obraz: Náves. — 2. obraz: Větší místnost v obecní hospodě.

Osazení: 13 mužů, 4 ženy.

Osoby: Stareček Vojtek — Božena Rýdlová, jeho dcera — Metoděj Rýdl, její muž — Tonča a Jiří, jejich děti — Filoména Stárková, druhá starčekova dcera — Alois Stárek, její muž — Vojtěch Stárek, jeho bratr — Milča, Stárkova dcera — Jarek Lebeda — farář — Bohuš Uher, předseda MNV — rolníci: Kutal, Příbyl, Jahoda, Trávníček, Šustala — chlapci, chasa, sousedé, hudba.

Osoby: Michej Michej Krutický bývalý úředník — Anna, jeho žena — Nasta, jeho neteř — Baklušín, mladý člověk — Jepiškin, kupec — Fetinja, jeho žena — Larisa, její dcera — Migaceva, soukromnice — Jelesa, její syn — Petrovič, pokoutní advokát — Ljutov, nadstrážník — Raznověsov, sovětská osobnost.

Bývalý soudní úředník Krutický žije se ženou Annou a neteří Nastou v bidném baráčku na předměstí Moskvy. Je o něm známo, že je úplně bez prostředků, a proto si vyzádá potvrzení, že má doma chudou nevěstu a začne chodit žebrať po bohatých kupcích. Za Nastou chodí mladý floutek Baklušín, který se u Krutického zadlužil. Nikdo totiž neví, že Krutický, který žije se svou rodinou v bídě a nouzi, nahromadil celé jmění, jež nosí v bankovkách ve svém kožichu, od něhož se ani v horku neodloučí. Když peníze ztratí, najde je mladý Jelesa a je pro podezření z krádeže zatčen. Krutický, nemůž nikdo nechce věřit, že by to byly jeho peníze, se oběsí a dědictví připadne jeho ženě a neteři Nastě, která si nyní snadno připoutá Baklušína.

Tato komedie ukazuje, jak závislost na penězích mrzačí lidské charaktery a ničí životy.

Rozmnoženo v ČDLJ.

Howard Fast:

TŘICET STRÍBRNÝCH

Hra o pěti obrazech.

Přeložil Ota Ornest.

Dekorace: 1., 3., 4. a 5. obraz: Obývací pokoj. — 2. obraz: Kancelář.

Osazení: 4 muži, 4 ženy, 1 děvčátko.

Osoby: David Graham — Jana Grahamová — Zuzana, její dcera — Hilda Smithová — Fuller — Marta Andrewsová — Grace Langlyová — Austin Carmichael — Frederick Selwin.

David Graham, úředník amerického ministerstva financí, se povrchně zná s náměstkem ministra obchodu Agronskim, který byl obviněn z neamerické činnosti. Grahama navštíví Fuller, úředník amerického ministerstva spravedlnosti, a chce od něho získat prohlášení, že Agronski je komunist. Graham se brání. Druhý den si ho zavolá představený a vyzve ho, aby dal výpověď, protože je kompromitován styky s Agronskim. Graham se marně brání, a když přijde zničen domů, kde se srazí se svou čestnou a nekompromitovanou ženou, je už tak otřesen, že uvítá novou návštěvu pana Fullera. Ten mu oznámí, že výpověď bude odvolána, když Graham podepíše prohlášení, že viděl u Agronského legitimaci komunistické strany. Graham zaváhá, nechce se mu podepsat tu hanebnou lež, když mu však Fuller vyloží, že by ztratil zaměstnání a octl se na černé listině, podepíše. Tím zachránil své postavení, ztratil však ženu, která ho i s dítětem opouští a odchází k matce své barevné služebné, aby se živila prací vlastních rukou.

Hra »Třicet stříbrných« je otrěsné, komorní drama o záludnosti amerického fašismu a o jeho rafinovaných methodách.

Rozmnoženo v ČDLJ.

petovce, přichází ve styk s bojujícími bolševiky. Především s baltským námořníkem Zuchrajem, který byl rudými v městečku zanechan, aby organizoval práci v týlu nepřátelské armády. Pavka se nadšeně účastní této práce, je zatčen, unikne z vězení a statečně bojuje jak na frontě, tak při potlačení kontrarevoluce roku 1921. Na frontě byl těžce zraněn, přesto se však účastní obtížné stavby dráhy jako úředník. Následky zranění a tělesných útrap se dostaví: Pavka je odsouzen trávět zbytek svého života v lenošce. Ale byť tělesně ochrnut, nezdává se a zapojuje se do fronty práce. Diktuje své paměti, svůj román o sobě »Jak se kalila ocel«.

Dramatisátor citlivou rukou vyhmátl charakteristické situace a osoby z románu a přebásnil je ve hru, která je samostatným, jevištně účinným celkem. Jasná postava Pavkova je obklopena jeho mladými druhy stejně statečnými (Serjožka), kteří se vyrovnají do spělým bolševikům, protože právě tak jako oni jsou vedeni horoucí vírou v konečné vítězství komunismu.

Vyšlo tiskem v nakladatelství Umění lidu.

A. N. Ostrovskij: **VRÁNA K VRÁNĚ SEDÁ**

Komedie o 4 dějstvích.

Přeložil Jiří Vorel.

Dekoraace: 1., 2. a 3. dějství: Pokoj v domě Balšovových. — 4. dějství: Módní pokoj v domě Lazara Jelizarčie.

Osazení: 4 muži, 4 ženy.

Osoby: Samson Svylič Balšov, kupec — Agrafena Kondratěvna, jeho žena — Olimpiada Samsonovna (Lipočka), jejíž dcera — Ustina Naumivna, dohazovačka — Sysoj Psovic Rispoteženský, právník — Lazar Jelizarčie Podchaljusin, příručí — Fominišna, klíčnice, Tiška, pomocník, zaměstnanec Balšova.

Kupci Balšovovi hrozí úpadek. Aby zachránil, co má, dohodne se s příručím Lazarem a dá mu všecko své jmění i obchod připsat. Lazar ho přiměje, aby mu dal také dceru Lipočku za ženu. Všecko se podaří. Balšov je uvězněn pro dluhy, a když má dojít k vyrovnání s věřiteli na 25%, Lazar nabídne 10%. K vyrovnání nedojde a Lazar s Lipočkou a s její matkou žijí v přepychu, zatím co Balšov musí zpět do vězení a čeká ho Sibiř. Lazar odmítne zaplatit i advokátovi, který podvodný převod majetku zprostředkoval, a sám oznamuje, že otvírá nový obchod na hlavní moskevské třídě.

„Vrána k vráně sedá“ je komedie o vzájemné bezohlednosti kupcůkých příživníků v době carského Ruska.

Rozmnoženo v ČDLJ.

A. N. Ostrovskij:

NEBYLO GROŠE, NAJEDNOU DUKÁT

Hra o 3 obrazech.

Přeložila M. Cebišová.

Dekoraace pro všechny 3 obrazy: Předměstí Moskvy, před dvěma chudými domky.

Osazení: 7 mužů, 5 žen.

V řadě veseloher ze soudobého vesnického života vyniká tato Poláchova práce skvělou postavou stařečka Vojtka, který je svědomím i dobrým duchem vesnice.

Jeho moudrosti, ale i vtipu a lidové mazanosti se podaří přesvědčit konservativní část vesnice o prospěšnosti JZD, a když se dohovojí i s pokrokovým, opravdu lidovým farářem, družstvo má vyhráno. Stařeček všechno dokáže pomocí svých dvou deer, z nichž jedna, Filomena Stárková, nemá žádnou práci se svým dobrákem mužem, zatím co druhá, Božena Rýdlová, musí vstoupit sama do družstva se svou půlí gruntu, aby zlomila odpor svého tvrdohlavého muže Methoda, který podléhá vlivu pro reakční smýšlení pensionovaného rady Stárka, bratřa Filomenina muže. Většina vesnice vstoupí do družstva a i Method prohlédne, jeho syn Jiří, student, který nevystudoval, se obrodí prací a reakcionářský rada je pro pikle a připravování sabotáže zatčen a odvezen. A stařeček Vojtek je odměněn od MNV za svou pomoc diplomem.

Poláčhovi, osvědčenému ve hrách z prostředí městského, se v této veselohře podařilo zobrazit přerod lidí v době, kdy naše vesnice směřuje k socialismu. Je to typisováno na postavě v jádře dobrého paličáka Rýdla, jehož obrácení je ukázkou dramaticky přesvědčivé práce autorovy. Účin hry je založen, jak už řečeno, na mistrovsky podaném charakteru stařečka Vojtka, jenž je autorovou nejvděčnější postavou a skvělou rolí. Ale i ostatní postavy jsou divadelně vděčné a platí o nich, že se autorovi vesměs daří postavy kladné lépe než záporné.

Rozmnoženo v ČDLJ.

Karel Stanislav:

STAVĚLI ZEDNÍCI

(Doubravové)

Veselohra o 4 dějstvích.

Dekoraace pro všechna 4 dějství: Staveniště bloku městských činovníků domů, které se mění jen množstvím a uspořádáním stavebních hmot.

Osazení: 12 mužů (z toho 2 epizody), 3 ženy.

Osoby: Zedník Doubrava, zvaný táta — jeho syn Franta, zedník — matka Doubravová — Mařka, zedníčka — polir Sýkora — Horký, Zvonílek, Detektiv, zedníci — Horn — provozní inženýr — stavitel Beran — Kotek, družstevní zedník, vedoucí trojky — cikán Jukáš, svažel — nájemník Souček — jeho žena.

Zedníci, stavební dělníci a dělnice.

Děje se za našich dnů.

Na novostavbě, kterou provádí národní podnik Stavební závody, je napětí mezi starými zedníky, jež vede zkušený Doubrava, a mladými, kterým stojí v čele jeho syn Franta. Zatím co starý Doubrava je proti novotám a je zděšen Mařkou, která přichází z internátu zednických učednic a hned si rozumí s mladými, uvažuje Franta o nových metodách. Přichází dokonce se zlepšovacím návrhy na práci v trojkách. Pokojnou výstavbu se snaží rušit bývalý majitel firmy Beran, který získá povahově slabého zedníka Zvoníka, aby pro něho pracoval na

černo na meloušič. Užívá k nim neoprávněně nahromaděného materiálu z tajného skladistě. To je však objeveno, Zvonilek Berana usvědčí a sám se kaje. Starý Doubrava konečně pochopil smysl sou-těžení; přichází s vlastní zlepšenou metodou, kterou překoná svého syna, a zakládá svou úderku starších zedníků. Plodná soutěživost na stavbě se radostně vyvíjí.

K. Stanislav napsal zednický protějšek „Party brusiče Karhana“. Jeho hra je bezpečně divadelně postavena, znalecky kreslí prostředí a dělnické typy a získává diváka srdečností a nenásilným humorem. Je to jedna z nejlepších veselohr o socialistické výstavbě.

Vyšlo tiskem v nakladatelství Umění lidu.

Jarmila Kolárová:

ŠERÍK V HLAVNI

Hra o 3 dějstvích.

Dekorace pro všechna tři dějství: Sklepní kryt.

Obsazení: 8 mužů (3 epizody), 8 žen, 1 dítě (děvčátko).

Osoby: Váchova, vdova — Vlasta, její dcera — babička — Beránek, tovární dělník — Beránková, jeho žena — Jirka, jejich syn — Paclt, továr-ník a domáci — Pacltová, jeho žena — Helenka, jejich dcera — Pepička, po-mocnice v domácnosti — Rezek, smelnář — Heran, úředník — Heranová, jeho žena — Dr Berka, lékař — barikádník — Winterová, Němka — Winter, její syn, důstojník SS — hlas z radia.

Hlasý německých vojáků.

Děje se v krytu pražského domu za květnové revoluce.

První z her o květnové revoluci, která se dívá na události roku 1945 s hlediska jejich nutného důsledku, to jest únorové revoluce 1948.

V sklepním krytě pražského činžáku za pražského povstání pozná-váme jasně rozlišené třídní tábory; zatím co příslušníci dělnické třídy bojují na barikádách, buržoasie se schovává v krytech, pečuje o svůj majetek, pokračuje v obchodech a osobních pletkách. Revolu-cionářům se podaří zneskodnit nacistického zaškodevníka, který se skrývá u domněle neškodné Němky v domě, a hra končí příjezdem prvních tanků Rudé armády. Dělník Beránek, který je mluvčím děl-nické třídy ve hře, uzavírá děj nabádavou připomínkou, že pravá re-voluční práce ještě čeká. Vyjímá z hlavně pušky snítku šeríku, kte-rou mu tam strčila šťastná Pepička, dívka z lidu, neboť hlavně pušek je nutno uchovat čisté, revoluce ještě neskončila.

Předností této politicky správně postavené hry je úspěšná stavba, soustředěnost děje, místa i času a živá charakteristika lidových po-stav, jež mají tragiku i humor.

Rozmnoženo v ČDLJ.

Leonid Rachmanov:

PROFESOR POLEŽAJEV

Hra o 4 dějstvích.

Do češtiny přeložili J. Grossman a J. Kopecký.

Do slovenštiny přeložil F. Oktavec.

Dekorace pro všechna 4 dějství: Pokoj s přílehlou přední.

Obsazení: 8 mužů, 4 ženy.

Osoby: Dmitrij Illarionovič Poležajev, 74 let — Maria Lvovna, jeho žena, 62 let — Vikentij Michajlovič Vorobjev, jeho asistent, 32 let — Michal Makarovič Bočarov, student, 24 let — Kuprijanov, námořník, velitel stráže — domovník — voják — kucharka — 1. a 2. student — 1. a 2. studentka — Rudarmějci — svědci.

Botanik Poležajev se vrací roku 1916 z Anglie, kde se mu dostalo velké vědecké pocty, do Petrohradu, kde ho očekává oddaná žena a dva asistenti, z nichž Bočarov je zatčen pro účast na revolučním hnutí. Listopad 1917. Revoluce je v plném proudu. Do bytu profesora Poležajeva vpadnou revolucionáři, vedení námořníkem Kuprija-novem, který předtím vyděsil prvního profesora asistenta Vorob-jeva tím, že dal zastřelit zloděje chleba. Při střetnutí profesora s ná-mořníkem vědec vítězí a světuje námořníkovy rukopis svého článku, aby ho odevzdal k uveřejnění. Článek je vytištěn a způsobí sensaci. Profesor Poležajev, na kterého se buržoasní vědci spoléhali, že po-vede kontrarevoluci, přechází otevřeně na stranu revolucionářů.

Poležajev jde přednášet místo svého asistenta námořníkem na „Amuru“ a mezitím se v jeho bytě objevují reakční studenti, kteří se ho zřikají. Profesor se střetne se svým reakčním asistentem a vy-hání ho ze svého domu. Zůstává sám se svou ženou a vtom se roz-svíjí žárovka — světlo se vrací do Petrohradu — a přichází ve vo-jenském šatě druhý jeho asistent, Bočarov. Poležajev je zvolen do petrohradského sovětu, jeho zasedání však je přerušeno právě, když má být schválen projekt botanické akademie, životního díla profes-ora. Němci táhnou na Petrohrad. Bočarov odchází znovu do boje a profesor po rozloučení s námořníky zůstává opět sám se svou že-nou. Vtom zvoni telefon. Volá V. I. Lenin, který přečetl Poležajevovu knihu a schvaluje jeho projekt. Profesor je šťasten.

„Profesor Poležajev“ je radostnou hrou o spojenectví dělnické třídy s opravdovou inteligencí, u níž — jako u dělníků — není roz-poru mezi myšlenkou a činem.

Slovensky rozmnoženo v ČDLJ.

Česky vyšlo tiskem v nakladatelství Umění lidu.

N. A. Ostrovskij:

Hra o 4 dějstvích (7 obrazech).

JAK SE KALILA OCEL

Podle překladu J. Wagsteinové z dramatisoval M. Stehlík.

Dekorace: 1. obraz: Nádražní restaurace v Sepetovce. — 2. obraz: U rybníka v Sepetovce. — 3. obraz: Vězení. — 4. obraz: Na frontě r. 1920. — 5. obraz: Potlačení kontrarevoluce r. 1921. — 6. obraz: Lesní brigáda. —

7. obraz: Pokoj v Moskvě.

Obsazení: 17 mužů, 5 žen.

Osoby: Pavel Korčagin (Pavka) — Artom, jeho starší bratr — Seriožka — Zuchraj, námořník — Dolinnik, dělník — Ignát a Váňa, rudo-armějci — Michajlo — Sofomyga — Borovička a Černák, petliurovci — strážný — Prochor, hostinský — Viktor, gymnasista — Cervinskij, inženýr — Občan, doktor — Deserťer, komsomolec — Marie Jakovljeva — Toňa, gymnasistka — Ríta, komsomolka — bába kořalečnice — Frosja.

Román Ostrovského »Jak se kalila ocel« dostává se na naše scény ve výborné dramatisaci M. Stehlíka. Začíná se jarem roku 1918, kdy dvanáctiletý Pavka, jako výpomocná síla v nádražní restauraci v Še-

BEDŘICH SMETANA

Roháč spoutaný, ale vítězný. Záběr z posledního obrazu hry

Pozoruhodná maska a mimika titulního představitele Karla Máje

Vzorné rozestavení herců při scéně před obecním úřadem. Uprostřed senátor Suk (F. Koza)

Herecký projev členů RD je charakterisován vroucí lidskostí a prostotou. Scéna u soudu: v popředí Sucharda a obhájce (K. Máj a E. Rohan)

MIKOLÁŠ ALEŠ, Ilustrace k Psohlavcům

ní nebo besedy celého souboru o některém politickém nebo uměleckém problému.

5. Účast na schůzích a instruktážích: Soubor zaznamenává všechny porady o práci souboru, svolané orgány své mateřské organizace (ROH, ČSM, JSCZ), na které vyslal, jak je jeho povinností, delegáta.

6. Plán: Soubor v deníku zaznamenává měsíční plán činnosti (zkoušky, vystoupení, představení, besedy, společnou návštěvu kulturních podniků a pod.).

7. Závazky: V deníku jsou zaznamenávány budovatelské a kulturní závazky souboru a jednotlivců.

Do budovatelských závazků patří vše, co pomáhá zlepšit práci členů souboru v denním povolání nebo ve škole (socialistické závazky, socialistické soutěžení, zpevňování norem, získání úderní knížky, vzorná práce v JSCZ, státních statcích, státní traktorové stanici, studijní závazky žáků a pod.).

Do kulturních závazků patří: Soustavné studování politické a odborné literatury, umělecké literatury, studium uměleckých děl, krásné literatury, účast na lidových kursech ruštiny, u mladých členů souboru získání Fučíkova odznaku, Tyršova odznaku zdatnosti, dále se pokládá za důležitý kulturní závazek patronát nad vesnickými soubory.

8. Listy kritiky a sebekritiky: Na listech kritiky a sebekritiky zaznamenává soubor chyby a nedostatky jed-

notlivců i celku; zaznamenává, jak své nedostatky odstraní a také nejradostnější úspěchy v životě souboru.

9. Propagace a časopis »Lidová tvořivost«: Soutěžící soubory zaznamenávají články, reportáže a dopisy, napsané členy souboru a uveřejněné v tisku (zejména odborářský, mládežnický a osvětový tisk). Dále soutěžící soubory zaznamenávají, jak použily zásad a zkušeností obsažených v jednotlivých člancích časopisu »Lidová tvořivost«.

10. Úprava deníku: Deník má být živým a radostným obrazem činnosti souboru. Proto soubory v něm použijí kreseb, fotografií a zaznamenávají ve formě článků zvláštní veselé i vážné příběhy v životě souboru. V deníku je také možno ukládat výstřižky z novin, důležité pro práci souboru.

E) Odměňování souborů

Na návrh porot jsou soubory odměňovány podle zásad soutěžního řádu okresními národními výbory, orgány masových organizací za svou činnost diplomy, knižními a jinými věcnými cenami, případně pobytom v rekreačních střediscích.

Nejlepší soubory lidové tvořivosti budou navrženy na zájezdy po ČSR i do zahraničí.

JAN MARTINEC

K ŘÁDU SOUTĚŽE SOUBORŮ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI 1951-1952

Práce více než 10.000 souborů lidové tvořivosti v Čechách a na Moravě má veliký společenský význam. Hlavní zásluhu o mohutný rozvoj uměleckých tvůrčích sil našeho lidu má soutěž tvořivosti mládeže. Nyní jde o to, rozšířit zkušenosti z STM na všechny soubory lidové tvořivosti a prohloubit práci divadelních, recitačních, hudebních, tanečních a pěveckých souborů.

Než se podíváme na smysl některých ustanovení soutěžního řádu, je třeba, abychom se vyrovnali s jednou věcí, která mnohým souborům a organizátorům není vždy jasná. A to je vztah mezi soutěží lidové tvořivosti 1951—1952 a soutěží tvořivosti mládeže. Mnohý se zeptá, proč dvě soutěže? Když si však uvědomíme situaci, bude nám jasno, že je třeba, aby soubory mládeže soutěžily v obou soutěžích, jak předvídá řád soutěže tvořivosti mládeže.

Když v životě napnu síly, abych se s někým měřil, a přitom mám radost také z jeho úspěchu, naučím se mnoho nového, porostu a stále budu zlepšovat svou práci. To znamená, že čím častěji soubory předstoupí před porotu odborníků, která nemá jenom bodovat, ale hlavně pomáhat, čím častěji se soubory dostanou do styku s jinými soubory, tím rychleji porostou, tím lepší bude jejich úroveň. Pro soubory mládeže má tato soutěž, která navazuje na STM, ten veliký význam, že si každý soubor vše, co mu bylo vytýkáno při okresním kole STM, v klidu může opravit. Ale to není jediný důvod, proč se pořádají dvě soutěže. Kromě mládežnických souborů pracuje na tisíce divadelních, pěveckých a tak zv. národopisných souborů. Členové těchto souborů mají velké zkušenosti, někdy umělecky pracují mnoho desítek let. Je tedy možno se od nich něčemu naučit. Zato jim mnohdy chybí průbojnost, bojovnost, elán mladých lidí, kteří se nebojí žádných překážek. To je tím důležitější, že právě společný život naší mládeže s ostatními pracovníky nám teprve vytvoří nový společenský život jak v závodních klubech, tak i na vesnici.

Kdo se může přihlásit?

Na tuto otázku lze velmi snadno odpovědět. Každý soubor, který na území Československa pracuje. Někoho možná zarazí, že za soubor je považována také dvojice.

Nuže, řád to říká jasně. Tam, kde jde o kolektivní práci dvou lidí, tam nejde o vystoupení jednotlivce. Mluvce o souboru, víme ze zkušenosti, jak skvělou práci někde dovede dělat na příklad skupina dvojzpěvu. Jen se podívejme na krásný sovětský film »Kubaňští kozáci«, kde vystupují na estrádě dvě kolchoznice se svými častuškami a rozvíří nejen celý sál, ale dokonce celý kolchoz. Stejně úspěšný bývá u nás často lidový dvojzpěv, duo harmonikářů atd., při nichž oba účinkující hrají stejně důležitou úlohu a při nichž nejde tedy o doprovod jednotlivce. Toto ustanovení je velikou příležitostí pro naše divadelní a recitační soubory. Vždyť všichni pocítujeme na všech kulturních večerech a estrádách, jak je třeba, aby při takových příležitostech byly předváděny malé scénky, agitky, výseky z her a podobně. A tu nejde o předvádění monologu, ale o skutečný děj, o osud lidí předvedený ve zkratce. Máme sice ještě nedostatek těchto aktových her, ale soubory začínají také psát scény a hry, stejně, jako si píšou pásma. Soubory takto získávají nové velké možnosti svého uplatnění.

Uspadní se zájezdy na vesnice a do ostatních patronátů. Proto může jeden soubor být přihlášen také dvakrát do soutěže, jednou s celovečerním divadelním představením a jednou s deseti- až patnáctiminutovou aktovou hrou. Všechna tato ustanovení neznamenají, že je třeba odmítat na estrádách a přehlídkách vystoupení nadaných jednotlivců. Jednotlivci mají možnost uplatnění v STM.

Přihlášky

Otázka přihlášek do soutěže se značně zjednodušuje tím, že soubor, který je přihlášen do STM, je také zároveň přihlášen do soutěže lidové tvořivosti 1951—1952. Pokud se týká mládežnických souborů, je to v zásadě otázka dobré spolupráce mezi okresním národním výborem a okresním sekretariátem ČSM. Pro ostatní soubory budou vydávány přihlášky, které shromažďuje okresní osvětový inspektor a které také slouží okresním poradním sborům a jejich předsednictvu k tomu, aby zdárně organisovaly soutěž a aby pomohly souborům v práci.

Někdy práce souboru i při největší obětavosti nemá valný význam, když soubor nepřesvědčuje. Proto musí být základní hlediska posuzování ideová a odborná. Ideově nejlepší soubor nepřesvědčí, když má chybně vybraný program. Proto musí být prvním hlediskem posuzování právě výběr programu a repertoiru. Ale co je na druhé straně platný nejlepší úmysl, když soubor sice si vybral dobrou bojovou píseň, krásnou báseň, dobrou divadelní nebo loutkovou hru, když představení není dobře připraveno, samotný soubor nezapaluje, když vedoucí nebo režisér nepochopil hlavní myšlenku díla a nedovedl ji vyjádřit. Proto je dalším důležitým hlediskem správné pochopení díla a technické (umělecké) zvládnutí látky. Nejlepší kontrolou pro soubor i porotu je, jaký ohlas vystoupení nebo představení má u obecnosti, kterému je přece naše celé úsilí věnováno.

Přitom ovšem porota bude přihlížet také k tomu, jak soubor jinak pracuje a žije. Bylo by přece nespravedlivé, kdyby na příklad zvítězil soubor, který rok připravuje představení jen pro porotu a nevidí, že je třeba zajet na vesnici. A soubor, který poctivě měsíc až dva svůj program připravuje a přitom několikrát do měsíce zajíždí na vesnici a do závodů, byl by posuzován stejně.

Proto se také zavádí deník souborů, který má být živým obrazem celého života souboru. Soubory si samy tyto deníky budou zakládat. Deníky nemají být jen pro kontrolní účely, ale mají být radostnou kronikou pro všechny členy souborů. O tom, jak je třeba tyto deníky založit, budeme psát v dalších číslech. Pokud se týká aktivity, je třeba upozornit ještě na letní období. Soubory taneční, pěvecké, hudební a recitační se uplatní na velikých letních slavnostech, které budou pořádaný na počest světového festivalu mládeže v Berlíně, ale

i jinak. Bude doba žní. Je pravda, zbude málo času na zkoušky, ale už nyní soubory by měly na to pamatovat, že večer po těžké práci náš člověk si rád poslechne písničku, uvidí živý tanec nebo zamyslí se nad básní. Mnoho souborů půjde na společnou brigádu. Ve svém plánu musí myslet na večery u kašny nebo u táboráku a porota v deníku bude hledat záznamy o takových vystoupeních. Pokud se týká divadelních souborů, je nutno, aby si uvědomily, že slavíme Jiráskův rok, že Hronov samotný nestačí k dobré propagaci významu našeho pokrokového dědictví. (To neznamená, že v létě máme hrát jenom Jiráska nebo Tyla a nevidět souvislost našeho budovatelského úsilí, našeho boje o mír, přerodu naší vesnice s naší pokrokovou tradicí, vyjádřenou díly především Jiráska a Tyla.) Soubory by měly všude usilovat o předhronovská představení, která našemu lidu ukáží vše, co pro nás Hronov a jeho tradice znamenají. I to budou poroty v deníku sledovat.

Vystoupení ve vlastním závodě, ve škole a na vesnici

Novým opatřením, jak v soutěži tvořivosti mládeže, tak i v soutěži lidové tvořivosti 1951—1952 je, že soubor vystoupí před osazenstvem svého závodu, své vesnice nebo školy, než jeho představení zhlédne porota. Vždyť připomínky pracujících jsou pro soubor velmi dobrou školou a velmi dobrou zkouškou, zda svou práci dělají dobře. Je třeba, aby pracující ještě více znali soubory svého závodu a své vesnice. Aby je milovali a byli hrdí na každý úspěch souborů. Vždyť právě to nejkrásnější a nejvýznamnější na našich souborech lidové tvořivosti je to, že pracující lidé rozvíjejí nevidanou tvůrčí schopnost, že zpívají a hrají o tom, čím sami žijí, a že jejich činnost je velikým dokladem toho, jak krásný a radostný život si upravuje svobodný pracující lid na cestě k socialismu, jak silně je odhodlán našeho lidu ubránit si mír.

JAN KOPECKÝ

JAN ROHÁČ — VRCHOL JIRÁSKOVA DRAMATICKÉHO DÍLA

»Není podle mého soudu království, v němž by se vyskytlo za naší doby tolik divů, co nám jich ukazují Čechy.«

Tato slova byla napsána v polovici patnáctého století. Týkají se Čech doby husitské. Nenapsal je nikdo z těch, kdo stáli po boku husitských zástupů. Nenapsal je ani nikdo z Čechů. Napsal je cizinec, Vlach. Katolický kněz. A ne ledajaký. Jejich autorem je »Svaté církve římské kardinál titulu Sv. Sabiny« Aeneas Silvius Piccolomini, a napsal je roku 1458, když dlel na léčení v lázních wimberských, několik měsíců předtím, než na sebe ještě téhož roku osmapadesátého oblékl tiaru a jako papež přijal jméno Pius II. Tento Pius II., alias Aeneas Silvius Piccolomini, český lid z hloubi svého nejkřesťanštějšího srdce nenáviděl, jak ani jinak nemohlo být, už z toho prostého důvodu, že tento lid důkladně vyvrátil nejen duchovní, ale hlavně hmotnou, hospodářskou moc církve, a to, jak se ukázalo, téměř na celých dvě stě let. Pius II. nenáviděl dále český lid pro jeho nepřemožitelnost, pro jistotu a pevnost, před níž utíkala žoldácká vojska, sotva zaslechla píseň husitské revoluce. »V nich (t. j. v Čechách) za našich časů nejhorší lidé, odvrhnouše poslušnoství římské církve, posílavše náboženství svých otců, vyvrátivše chrámy svatých, bez víry, bez dobrých mravů, v loupežení, v cizoložství a ve všech zlořádech žijíce, vůči nej-mocnějším národům, nejzkušenějším vůdcům a nejvyvíčenějším vojskům nepřemoženými zů-

stali,« praví Aeneas Silvius, divě se této nespravedlnosti — a když obrovské armády vojsk křižáckých, vojsk zajisté na rozdíl od Husitů »bezúhonných a pravých křesťanů«, nic nepořídily, odkazuje na spravedlnost nebeskou: »Hřichy se trestají v pekle, lidem dobrým, jimž země byla uzavřena, nebe jest otevřeno,« takže — »Žižka, Čapek a Ptáček, které Čechové pokládali za šťastné, také Koranda a Jakoubek, jimž jako apoštolům Kristovým nebo andělům s nebe seslaným uši lidu byly otevřeny, zároveň s Prokopy v bitvě zabitymi, s Janem a Jeronýmem na velkém synodu v Kostnici upálenými, v pekle jsou trestáni pro zneuctění náboženství a věčně v něm trestáni budou. A ty nade vši pochybnost následovatí bude Rokycana a ti, kteří ho poslouchají, zákon Boží hanobíce, leč by snad před koncem života svého se obrátili...« (Aeneas Silvius: Historie o původu a skutečích Čechů a několika jejich panovníků. Český překlad J. Vičara, str. 4—6.)

Tato kronika nám také zachycuje jeden z divů, nad nímž zůstal stát rozum i kronikáři, který věru byl zvyklý už z profese připustit občas všelijaké zjevy nadpřirozené. Ten totiž, že se ještě v době po bitvě u Lipan, kde třídní jednota panská porazila vojska tábořské a sirotčí demokracie a kdy posléze před Zikmundem do posledního kapitulovali všichni jeho odpůrci, pokud v bojích nepadli, kdy i srdce husitského hnutí, sám Tábor, přijal ponižující smír, že se v této době našel muž dokonce

původu urozeného, který zbraně nesložil, ale se svými lidmi podstoupil hrdinský boj proti všem, bez vyhlídky na úspěch, bez možnosti zvítězit, jen pro příklad věrnosti pravdě boží i lidské. A nejpodrobněji ze všech kronikářů nám Aeneas Silvius jeho odboj zachytil — sám Palacký ve svých Dějinách přejímá jeho líčení, a také Jirásek je v »Roháči« sleduje:

»Dříve než přišel císař do Čech, vystavěl si Jan Roháč, ze stavu urozeného, myslí zlé a nejhorší, nedaleko Kutné Hory uprostřed lesů hrad na vysokém vrchu a nazval jej horou Sion, tvrdě, že z toho místa vyjde svého času pravda, jež poskytne lidu českému svobodu. Když se ostatní šlechtici odebrali do Jihlavě, aby přijali císaře, on sám jediný doma zůstav, dělal sousedům škodu nepřátelským kořistěním, na podnět některých pánů, kterým se zdál mír škodlivý a válka užitečná. I Zikmunda napadl a odňal mu stáda volů a vína, jež mu byla přivážena z Uher. Také činil cesty nejistými a nebezpečnými, a neušetřil ani královských dvořanů. Zikmund poslal Hynce Ptáčka s vojskem, aby zajal toho muže. Obléhání trvalo čtyři měsíce a hrad byl dobýván s největším úsilím. Avšak jsa položen na vrcholu hory, valem, příkopem a zdmi výhodně opevněn, byl nesehnáno dobytý. Byly postaveny věže, které převyšovaly opevnění a zdi, do hradu byly metány stěly, a mnozí padli na obou stranách, avšak více obléhajících, na něž byly stěly ne nadarmo vysílány.

Přístup ke zdem zabraňoval příkop velmi hluboký, do něhož, ač byl bez vody, přece bylo namáhavé a nebezpečné pro vojsko vstoupiti za padání střel odevšad a odtud pak zase lézti na val, kterým byly zdi obklíčeny. Byl tedy připraven přístup do příkopu pomocí podkopů a před příkopem ponecháno něco málo země jako dveře, aby lest nemohla býti poznána. Byl očekáván vítr, vanoucí z tábora do hradu. Jakmile tento silně zadul, vstoupili ve zbroji do průkopu, železná děla byla co nejčtetněji vypálena, vítr zanesl jejich kouř do hradu a vojini, odkryvše uzavření průkopu, vskočili do příkopu, a pomocí žebříků snažili se val zlézti. Roháč tehdy náhodou obědval; málokterí dlíci na zdech strhli pokřik. Nastal hluk a se všech stran sbíhali se k obhájení valu. Také Roháč, zanechav jídla a chopiv se zbraně, přichvátal z hradu svým na pomoc. Bylo bojováno současně na mnohých místech a velmi krutě. Jakmile se dostavil Roháč, zlezl nepřítel s druhé strany val a všude vraždě tlačil se do hradu. Roháč, pospíchaje se vrátiti do hradu, byl zaskočen a zajat, a také hrad byl násilím dobyt, lupiči, kteří se tam uchýlili, schytáni a knězi

zúčastněnému na husitské ztřeštěnosti, který kacířům přísluhoval svátostmi, dána pouta. Odvedeni byvše do Prahy, skončili všichni život svůj na oprátce. Šibenice, na nichž odsouzení byli potrestáni, byly trojí výšky. Nejvýše visel Roháč, nejnižší lupiči, okolo devadesáti; prostřední uchvátla kněze jménem Prostředka, a tak Prostředek v prostředku šibenice odevzdal zločinnou a prokletou duši satanu.« (Historie, str. 144—146.)

Vysoký kardinál a téhož ještě roku 1458 pomazaný papež nevypráví však, jak Zikmund císař měl z dobytí Sionu takovou radost, že dal všemi zvony po Praze vyzvánět, nevypráví, jak statečný Roháč odmítl se pokorit »šelmě ryšavé«, jak na ni ani nepohlédl a rozhněval tím císaře tak, že ho vystavil krutému mučení (»až z něho střeva vyplynuly«), nevypráví, jak hrdinsky šel Roháč na smrt — a zejména se ani slovem nezmiňuje, jak Roháč byl lidem pražským pozdravován při svých krocích posledních. »I byl velmi veliký pláč v lidu za dlouhý čas; a vždycky lidé plakávali, když byla zmienka o tom, jakož staří vyznávali...« (»Stáří letopisové čeští«, citováno podle A. Dvořáka z doslovu ke knižnímu vydání »Jana Roháče«, Praha, Umění lidu, 1950, str. 141.)

Tento hlas lidu slyší Alois Jirásek. A proměňuje jej ve svém dramatu v hrozbu císaři Zikmundovi a jeho nástupcům. Jednoho neposlušného zkontrolil a zničil. Tisíce nových bojovníků vystávají: ŠLIK: Vedou Roháče, zástup ho pozdravuje, tlačí

se k němu.

SIGMUND: Mně k potupě. A tomu měl jsem milost dát? Umře, musí umřít.

ŠLIK: Bojím se však, Milosti, že přece zůstane — SIGMUND: Že zůstane?

ŠLIK: Zůstane v nich ten jeho vzpurný duch.

SIGMUND: Prokletý Roháč! (Přistoupí k oknu. Venku nový pokřik.)

SIGMUND (zahroží pěstí): Prokletí Roháči! (Záchvat bolesti.) Roháči!

ŠLIK (Sigmunda podchytí.)

★

Už Balbín vytýkal Aeneovi Silviovi, že si všiml spíš králů než lidu. Pokud si ho všiml, byl s ním hned hotov: »Lid v celém království je pijácký, obžerství oddaný, pověřčivý«, žije prý v něm »žádnost nových věcí«. A tu mu vytýká nejvíce. U měšťanů vyzvedá Jeho Svatost zejména »chytrost, smělost a nestálost«. A z rysů, jež osobně poznal za svých návštěv Čech a během jednání s Jiříkem z Poděbrad, nás u šlechty zaujme ovšem zejména zjištění, že »jest velice nesehnáno utišíti její nenasytnost«.

Nepátral pan kardinál, proč je asi lid český »žádostiv novot«; přičetl to prostě mezi jeho »vrožené vlastnosti«. Jaké však byly důvody této lidové touhy po novotách? M. Jan Hus je vystihl ve svých kázáních: »Vy kněžíe lúpili ste s zákonníky chudinu pokrytstvím, lstí a svatoprodáváním; a vy svěšťší lichvů, sůdy křivými, násilím, vymyšlenými vinami, nálezky a odúmrtí.« A Jan Hus dobře vidí, jak bohatství stoulu jedněch je vykoupeno bídou druhých a že husa, jež »jest často sie na těch hodech prie-lišně krmila, *chudých robotu žrala*«. (Podle Fr. Grause: *Městská chudina v době předhusitské*, str. 162.) A Jan, kněz od Matky Boží Sněžné, přijímám zvaný Želivský, razí ve svých vášnivých kázáních heslo, které již žilo v lidu: »Kdo nepracuje, ať nejí«. Neboť »pouze ti, kdo skutečně pracují, modlí se právem: „Chléb náš vezdejší“, ale ostatní jedí chléb jako zloději a lupiči. Jsou to ti, kdo prodávají v neděli, králové, knížata, rychtáři, konšelé, všichni, kdo se povalují na radnicích, všichni preláti, kteří nepracují s lidem podle příkazu evangelia, kněží, kteří předpisy evangelia nedodržují, mniši a jeptišky.« (Tamtéž, str. 169—170.)

Je tedy touha po novotách, kterou Aeneas Silvius při svých návštěvách Čech shledal u lidu, přímo podmíněna »nenasytností« jiných, především šlechticů. Antonín Dvořák v doslovu ke knižnímu vydání »Jana Roháče« podrobně ukazuje motivy, proč mnozí *šlechtici* šli z počátku s husitským hnutím: »Feudálové panského a rytířského stavu jsou u nás otevřenými kacíři jen potud, pokud mají před očima hmatatelnou naději na sekularisaci církevních statků a na omezení politické i právní nadvlády církve. Feudálové jsou ještě s to slavnostně na př. svými podpisy manifestovat proti upálení Mistra Jana kostnickým koncilem a císařem Zikmundem; v této souvislosti zabírají taky ovšem hned církevní statky. Ale jakmile rozšířili církevními statky své pozemkové držby, jakmile se zmocnili církevní půdy, přestávají smáčet své vznešené rty v kalichu s vínem, pokud jde ovšem o náboženský ritus, a naopak, jakmile se proměňuje otevřené kacířství v lidové hnutí a v ozbrojené povstání, horlivě chtějí nadále udržet všemi prostředky »poslušnost, spravedlnost a správný pořádek«. (A. Dvořák, str. 129—130.)

V této věci je Aeneas Silvius svědek nad jiné povoláný, protože měl sám jako papežský vyjednaváč mnoho příležitostí, aby se o nenasytnosti šlechty i s hlediska svých církevních zájmů přesvědčil. Papež a císař totiž nebojovali proti revoluci jenom zbraněmi. Bojovali také korupcí. Bojovali podplácením. Palacký uvádí o tom množství

dokladů. Jak se na příklad »dva šlechticové strany tábořské« v Chebu r. 1434 odtrhli od demokratického tábora, »s podržením však svobod kalicha«, ale hlavně ovšem za hmotné výhody — pan Přebík z Klenového za držení města Stríbra! Krátce před rozhodujícím střetnutím u Lipan tento pan Přebík z Klenového, který s lidmi svými po boku tábořských ležel u Plzně a obléhal ji, »dal se navésti, že dne 30. března oukladem i násilím dodal asi 700 korcův obilí do města«, kterýžto »zrádný skutek svůj opakoval s tímže prospěchem dne 5. máje«, to už »s pomocí Zdeňka z Drštky na Týně Horšově, Hrdoně z Dubňan na Radyni, Zbyňka z Kocova na Nečtinách, Hynka Švamberka, Buška Calty a jiných«. (Fr. Palacký: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, Kniha XIII, čl. 3, str. 683.) Korupce byla důležitým prostředkem boje proti husitské revoluci. Vždyť podle svědectví Aenea Silvia, jenž v těchto věcech je ovšem znamenitě informován, zkoušel to Zikmund i se samotným Žižkou: »Na velikou zajisté potupu královské důstojnosti a hanbu císařské slávy a věčnou pohanu křesťanského státu viděl věk náš Zikmunda, vládnoucího nad mnohými říšemi, z císařů narozeného, i samého císaře, jehož jméno etila Italie, Francie, Německo a celá Evropa, jehož se obávaly barbarské národy, nabízetí peníze a nejvyšší důstojnosti člověku, poslému z rodičů nemnoho urozených, starci, slepému, svatokrádcí a ke všem zločinům odhodlanému, jen aby chtěl náležeti k jeho straně. Avšak božská dobrota odvrátila tuto náказu...«, praví o tom vznešený kronikář, sám toho pamětník. Nebyla to ovšem božská dobrota, co zachránilo Zikmunda před tímto ponížením, byla to síla českého lidu, která odolala i této zbrani korupce, jako odolala i zbraním a přesile armád křižáckých. Neodolali ovšem ti, kdo se přidali na stranu husitské demokracie jen proto, aby z jejich vítězství kořistili pro sebe. Jak je příznačné, že Zikmund, než se v Praze sešel sněm, který jej povolal do země po kapitulaci strany demokratické, si zavolal k sobě »české pány a rozdělil mezi ně v královském Bělehradě (*Alba regalis*) 60 tisíc zlatých a převeliký počet dobytka«. (Aeneas Silvius, *Kronika*, str. 139.)

A s »nestálostí« měšťanů měl husitský lid své trpké zkušenosti. Vždyť i Žižkova vojska stála před Prahou, odhodlána na prach rozdrtit »tu děvku zrádnou«, jak i Jirásek ve svém »Janu Žižkovi« zachytil. Za jejich práva, za práva měst se vlastně zvedl všecken lid. »Jakkoli krvácela městská chudina, plebejci a selští nevolníci, nemohl být cíl husitské revoluce jiný než práva měšťanského stavu, práva měšťanského hospodářství. A takový cíl, histo-

ricky oprávněný a povolený tedy tehdejšími společenskými poměry, dovoloval, aby se lidová revoluční fronta rozšiřovala od městské chudiny, od selských nevolníků až po městské řemeslnické malovýrobce a spojence z řad urozených a privilegovaných, a aby byla nepřetržitě zrazována městskými patricií, představiteli obchodního kapitálu, konservativními universitními mistry, vlastníky bohatých far a obročí a kališnickou šlechtou, sycenou již sekularisací.« (A. Dvořák, citovaný komentář, str. 132.)

Husitskému hnutí zůstala jen jediná věrná opora ve chvíli, kdy jednota panstva vyhlásila trvalý smír s císařstvím a dočasný taktický smír s měšťany a nižší šlechtou zemanskou. Zůstal lid. Zůstal tu se svou »žádostí nových věcí«.

★

Léta Páně 1436 se všichni sklonili před Zikmundem. »Šlechta i města složily mu přísahu věrnosti a přijaly úředníky od něho ustanovené, závodíce mezi sebou, aby jeden se zdál poslušnějším krále než druhý...« (Aeneas Silvius, 141.) Sklonila se Praha, sklonili se ti, kdo ještě u Lipan bojovali ve vojstě tábořském, jako pan Čapek ze Sán, sklonil se i Rokycana, šíji sehnul Tábor, poddal se bojující Hradec, všichni, všichni...

Jenom ne ten, jenž do rukou umírajícího Žižky složil slib: »S cizími věrolomci se nesmiřovat«. Nepoddal se Jan Roháč z Dubé. Tábořský hejtman, on, který na památném sněmu čáslavském sesazoval Zikmunda s českého trůnu a vyhlášoval čtyři články pražské. Nedaleko bojiště, na němž s Janem Žižkou a jeho lidem vybojoval památnou bitvu u Malešova, vybudoval svůj hrad Sion, odkud měla lidu českému vzejít pravá svoboda. A odtud se nyní, osamocen již, pokusil svým příkladem pohnout i jiné k boji proti zradě Husova, Žižkova odkazu, proti zradě na českém lidu. Dal příklad. Byl poražen. A po strašlivém mučení byl i se svými lidmi popraven na tradičním popravčím místě, na Staroměstském náměstí, kde nedlouho předtím seděl na trůně ryšavý Zikmund a přijímal hold zrádců českého lidu.

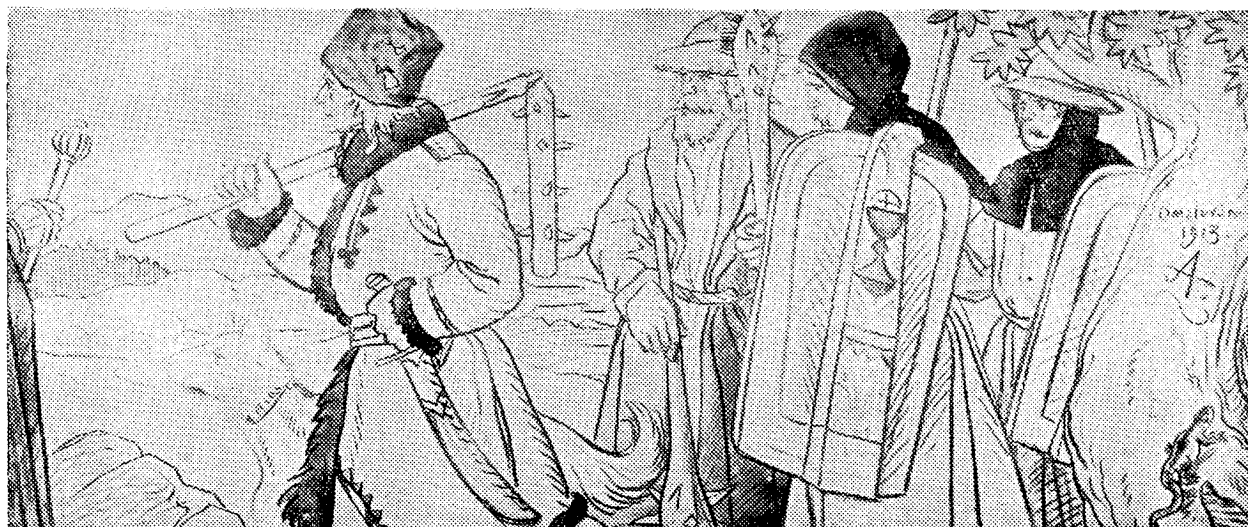
Radovali se páni, oddychli si kněží, s ulehčením přihlíželi měšťané. Ale lid plakal. Zbožný jeden katolík, přísluhovač panstva, hodil po památce Roháčově posměšnou písní. Ale z paměti lidu nezmarla nikdy památka Jana Roháče. O staletích se rozhodovalo v těch letech. Staletí trvalo, než byl

dokončen boj, který tehdy Roháčem uhasinal. Boj za vládu lidu, boj za spravedlivý řád. Nepřátelé českého lidu, domácí i cizí, dělali, co mohli, aby vymazali z paměti lidu památku na to, že kdysi se český lid pozvedl, aby svrhl panskou nadvládu, tyranii pánů domácích i cizích. Proti kacíři Husovi mu postavili svěťce Jana z Nepomuku, Roháče mu vyličili jako lupiče a jeho poslední chvíle chtěli zesměšnit, Žižka měl žít v lidové vzpomínce jako ukrutný loupežník a raubíř. Když se opět český lid hlásí ke slovu a měšťanstvo jej na počátku doby obrozené vede k nástupu do boje proti tmě a útlaču, děsí ještě i leckterý probudilý již spisovatel své čtenáře a diváky obrazem Žižky, »toho raubíře dávného«. A Jan Roháč? Podívejte se ještě do mladého Tyla, a přečtěte si jeho povídku »Svatba na Sioně«, abyste se přesvědčili, jak je tu mladičká student Tyl, vyučenec Klicperův, ještě docela v zajetí romantické představy dobrodruha, který je pojat v duchu historek o loupeživých rytířích. Musila přijít jiná doba, přišel rok osmačtyřicátý s bouřlivým nástupem buržoasie, — a tu teprve bylo husitské období našich dějin vyzvednuto v tom, co znamená pro boje současné. A jako Tyl tehdy hledá příklad, povzbuzení a posilu v těch, kdo před čtyřmi sty lety vedli český lid do bojů za svobodu a právo chudých na život, tedy především v Husovi a Žižkovi, je docela samozřejmé, že si v letech reakce po porážce revoluce J. V. Frič, sám z bojovníků nejstatečnějších, nejradikálnějších, vzpomíná právě na příklad Jana Roháče v básni, kterou vydal v cizině, ve Švýcarech roku 1859, a již končí verši:

Dávno shnil ten statný rek,
ještě však po mnohý vek
chudý lid se dal do pláče,
když si vzpomněl na Roháče.

A po něm, v době jara naší buržoasie, přicházejí již básníci a spisovatelé, pro něž je památka Roháčova ne již jen temným doznáním velké doby a jejím smutným epilogem, nýbrž výzvou k bojům současným. Drama Miroslava Krajníka »Jan Roháč z Dubé«*) z roku 1880 je přímo spjato s politickými zápasy své doby. Věrolomný Zikmund v něm

* Podrobně o něm, jakož i o historii této látky v našem slovesném umění, píše J. V. Sedlák ve Sborníku studií a vzpomínek k Jiráskovým sedmdesátinám (Praha, 1921).

až příliš názorně obráží věrolomnost císaře Františka Josefa I., jenž tehdy zapřel svůj příslib korunovace, který byl symbolickým výrazem toho, že monarchie uznává historická práva země koruny české a tím i politickou autonomii českého království ve svazku říše rakouské. A Jan Roháč a jeho boj mají sloužit k posílení mužnosti a statečnosti, mají českým politikům nastavit zrcadlo právě ve chvílích, kdy většina jich kompromisnický s Vídní handlovala a ohýbala před ní hřbety. Podobný je i smysl básně, kterou píše Svatopluk Čech r. 1883 přímo na rozvalinách někdejšího Roháčova Sionu:

Roháči, kam Sion tvůj se poděl,
pravdy pavezá, štít svobody?
Klesl v rum a dávno rum se oděl
v mech a plíseň, lístek jahody.

Zabloudiv-li chodec k tomu místu
a když vítr větví zašumí,
krupěj střeše s červeného listu,
zda těm vzdechům, slzám rozumí?

Zda se rozpomíná v tichém vzlyku,
že tu šlape rozkotaný val,
poslední kde z božích bojovníků
naposledy světu vzdoroval?

Zda se zardí studem, hlavu skloní,
v těžkém žalu na tu sсутou zeď,
zda se myšlenky mu hlavou honí,
čím byl jeho národ, čím je teď?

Ale bylo třeba ještě jinak pojmout příklad Roháčův. Neměl být zámkou k smutným vzpomínkám, jeho památka neměla vyvolávat jen slzy.

I Svatopluk Čech se pokusil proměnit osud Roháčův v živou výzvu k boji, ale jeho pokus o dramatickou báseň »Jan Roháč z Dubé« zůstal fragmentem, byť značně rozsáhlým.

Tento bojovný tón zazněl naplno teprve z díla Jiráskova. »Jan Roháč« je poslední Jiráskovou hrou. Je to třetí díl husitské trilogie, kterou psal Jirásek plných dvanáct let v rozmezí 1902—1914. Jan Roháč se objevuje již v »Janu Žižkovi«, časově nejdřív napsané části trilogie. Tam v druhém jednání vstupuje do velké síně staroměstské radnice hned jako druhý za Žižkou a Žižka právě jeho použije proti Želivskému za příklad, že ne všichni páni jsou zpronevěřilí: »Kněže Jene, toť také pán, ale bratr zpronevěřilý a bojovník boží pravdy,« říká Žižka, bera Roháčovu ruku do své pravice. Rakouská censura nepustila »Jana Roháče« na jeviště Národního divadla, třebaže nezabránila, aby hra vyšla knižně a byla v časopisech recensována. Na jeviště se dostala až v posledních dnech Rakousko-Uherska, 25. října 1918, což nedává správě divadla právě vysvědčení nejlepší, když pohled do českých novin, časopisů nejen z druhé, ale již i z první poloviny toho roku ukazuje, jak slabé byly již tehdy c. k. dozorců úřady a jak zbytečně byla odsouvána hra, která měla a mohla promluvit již dříve. O premiéře hrál v Kvapilově režii a Štapfrově výpravě titulní roli Eduard Vojan, Zikmunda hrál Karel Želenský. Hra se dočkala v tom roce 14 repris, ojedinele se pak vyskytuje v repertoiru do r. 1921, kdy nadobro mizí z Národního divadla a až do našich dnů se v něm již neobjevila, ač jde o dílo, které by tu mělo žít trvale.

Z pozdějších představení je zvláště významné provedení »Jana Roháče« v těžkých dnech podzimu po Mnichovu, kdy skupina českých herců, vypověze-

ných ze Slovenska, sehrála »Roháče« pod vedením Antonína Kurše v pražské Unitarii (dnešním DISKU) a v malém divadle bez rekvizit a dekorací provedla hru jako dílo strhující dramatické síly a bojovné aktuality. Po únoru 1948 se drama objevilo v Realistickém divadle v Praze v režii Karla Palouše, v Brně 1950 v režii Milana Páska, je hráno dalšími divadly i soubory lidové tvořivosti, a všude, je-li správně pojato v duchu historické pravdivosti a třídního pohledu na rozvrstvení společenských sil, působí jako jedno z nejmohutnějších děl českého repertoiru.

V jaké situaci psal Jirásek »Jana Roháče«? Řečeno slovy hry z prvního jednání: »Dusno. Za vrchem vystává mrak, strojí se na bouřku,« praví Hynce Ptáček a Aleš Vřešтовský podtrhuje: »Ba, strojí, a bude hrozná.« Na prahu prvé světové války píše Jirásek tuto hru, již bojuje — proti čemu? Proti nepříteli českého národa, šelmě ryšavé, Zikmundovi králi, ztělesniteli všeho útlatu, jež možno českému lidu připravit. S ním nesmí být a bohda nebude žádného smíru! Vždyť smír s ním, to je smír také se všemi jeho nástupci, nejbliže po něm má přece na český trůn přijít zeť jeho, kníže rakouský. »Ten Rakušan, jenž mořil ukrutně, nekřesťansky naše zajatá, je také úhlavní nepřítel naší víry i našeho jazyka,« praví Roháč a léká se perspektiv, jež by z toho pro český lid vyplynuly: »Teď Budín a pak Vídeň budou Praze poroučet, neboť žádný z těchto králů se mezi vámi neusadí, nerad bude mezi vámi bývat a vyjžděje ze země, poručí ji cizozemci.« Nepřekročiv ani o píď rámeč historie, míří Jirásek docela reálně přímo do přítomnosti svého národa. Aby to bylo ještě zřetelnější, odporuje Roháčovi Ptáček: »Pane strýče, černé hledíš — a dál, nežli potřeba...« Jirásek v době, kdy píše toto závěrečné drama husitské trilogie, umocněně pociťuje, že nadešel rozhodný čas a »Roháčem« volá do boje za svobodu, za svržení cizí vlády nad českými zeměmi. A dává historický příklad, jak se má tento boj vést. *Proti panské jednotě, proti zrádnému pánstvu* — ve spojení statečnosti a uvědomělosti *nejlepších vůdců se silami lidových zástupců*. »Bouře jde za mnou a udeří tebe i tvůj rod,« volá Jan Roháč a smrt jeho aktivisuje lid, dědice Roháčova vzpurného ducha. Výzvu k boji tedy Jirásek v »Roháči« napsal, výzvu k dokončení zápasu před pěti sty lety nedokončeného — a vylíčil ve hře také síly, které tento boj mají vítězně probojovat.

Účinnost Jiráskovy výzvy je o to mocnější, že jeho hra plní svrchovaně časový úkol, aniž se proto stává historicky nepravdivou.

★

Jaké je rozložení společenských sil, které se střetají v »Janu Roháči«?

Přísně historické. Odpovídá skutečnosti. Každý jevištní fakt je historicky doložen.

Kdo se tu střetá? Tábor panské jednoty, vedený feudály, s táborem »husitské demokracie«, jak jej nazval první Palacký. Ale tyto tábory nejsou rozvrženy jednoznačně. Je mezi nimi řada přechodných stupňů a uvnitř každého z nich jsou rozličné odstíny. Vedle Aleše Vřešтовského z Risenburka stojí tu v prvním táboře pražský měšťan a konšel Jan Velvar — stejně jako zase naopak šlechtic Jan Roháč zůstává po smrti Prokopa Holého v bitvě u Lipan nejradikálnější mluvcím tábora demokracie.

Všimněme si Jana Roháče z Dubé. Historicky o něm víme, že pocházel z chudší šlechty a že jeho

strýc Václav z Dubé provázel Jana Husa do Kostnice, ale později se od husitství odvrátil a r. 1420 dokonce se zbrání v ruce v čele jízdního vojska stál proti Žižkovi. To tedy v době, kdy již jeho synovec Jan Roháč zastával ve vojště Žižkově významné místo; roku 1420 mu již Žižka svěřil obranu celých jižních Čech proti Rozmberkovi, ustanoviv jej hejtmanem na dobyté Lomnici. Na konci téhož roku, po smrti Mikuláše z Husi, byl na Táboře zvolen jedním ze čtyř nejvyšších hejtmanů a od těch dob plných sedmnácti let je Jan Roháč všude, kde jde o boj nebo jednání, na nejčelnějším místě jako nejdůležitější zastávce revoluce husitské. Docela se oddělil nejen od svých příbuzných, ale i své třídy a zůstává věren tábořské demokracii i tehdy, kdy sám Tábor se poddává Zikmundovi, kdy i Korandové a jiní radikálové zrazují — tento »pán«, nejmilejší druh Žižkův, není zradě schopen.

A takto nám jej také představuje Jirásek. Že prý se taková jednoznačná postava dost nehodí pro drama, usoudily mnozí kritikové po premiéře Jana Roháče. Že prý je to »spíše jen rozhodný deklamátor, než zajímavý charakter,« rozhodl bez důkazu Jaroslav Hilbert; ale také Otakar Fischer upozorňoval na »nedramatičnost postavy«, která je založena na »jediném gestu, gestu vzdoru«. A podobně se i Jindřich Vodák divil, proč si Jirásek zvolil právě tohoto reka, který nemá ve hře žádný vývoj, nýbrž opětuje »pořád jen své jediné železné slovo: nepřijmu, nepoddám se, neuznám — nic jiného nemá na práci než to slovo opakovat«. Pročítáme Roháče a vrtíme hlavou, jak vůbec bylo možno vznášet požadavky, aby se hrdina nějak »zajímavěji« a »dramatičtěji« proměňoval tam, kde právě v heroismu důslednosti a věrnosti je všechna lidská velikost tohoto historického příkladu. Náherna této lidské hodnoty činí směšně nepatrnými všechny podobné formální a víc formalistické připomínky kritiků, požadujících, aby Roháč kolísal, aby se »vyvíjel«, aby se »proměňoval« — když význam jeho příkladu je v tom, že jediný zůstává věren, kde se všichni »vyvíjejí«, »proměňují«, to jest: zrazují.

Celá slavná epocha husitství kovala tohoto hrdinu, v něm je soustředěna všechna nejkrvavější, nejvážnější i nejopravdovější zkušenost husitské revoluce. Zůstal poslední, ale zůstal do posledka věren. A v tom je to nesmírně dramatické. Byla-li tragédie definována jako »pád vznešeného«, hle — tu je příklad české tragédie, již se nemůže z našich her druhá po bok postavit! Je však třeba zároveň odstranit chybné mínění, jako by v případě Roháčově — na rozdíl třeba od Husa nebo Žižky — nešlo již o hnutí kolektivní, nýbrž o vzpouru jednotlivce, o odboj individuální. Jan Roháč, který sedmnáct let bojoval jako hejtman tábořský a kterého tu nyní obrovská moc dobývá jako posledního, jemuž ještě nevypadla zbraň z ruky — ne, tady přece nejde o žádný individuální boj, nýbrž tady se v Roháčovi naposled k boji vzhoupá husitská revoluce a Jan Roháč se svými lidmi, byť již osamoceni, jsou stále součástí velkého masového hnutí. Jsme ovšem v závěrečné části jeho likvidace. Ale tím ohnivěji, tím ruději a významněji musí z inscenace vyšlehnout právě kolektivní charakter tohoto boje, jeho souvislost se všemi zápasy minulosti i s boji budoucími. Dívat se na »Jana Roháče« jako na drama odboje jednotlivce, je hrubý omyl, a kdo by k němu chtěl takto přistupovat, učiní lépe, když svou pozornost obrátí raději jiným směrem.

Vždyť v tomto boji nejde zase o nic jiného, než o šlo ve všech bitvách husitských. Jen situace je jiná, těžší, protože bojovníků je méně a nepřítel

víc. Oč jde v konfliktu mezi panskou jednotou a Táboři, ve schůzce vyjednávačů v předvečer bitvy u Lípan, kterou se drama obírá? Proč se scházejí zástupci obou stran? »Smluvit se, aby obnověn byl v zemi řád, jaký býval«. Tak to praví pan Aleš Vřeštovský z Risenburka, šlechtou stanovený správce Čech. Jaký řád? Řekne to za něho Prokop Holý: »Panský řád se starým utištěním.« Panstvo touží po míru, po klidu, volá po jednotě. Táboři a Siroteci prý jsou této jednotě na překážku. Jednotě všeho národa? »Všeho národa! U vás — páni, kop a mistrův opatrných a Pražané. A tam (Prokop Holý ukáže na vrch, t. j. k ležení Táborů a Sirotků) obce polem pro jméno boží pracující, zemanstvo, a co měst i obcí a selský lid. Kde tu všecken národ ve vaší jednotě?« Tak mluví kněz Prokop, tak mluví Jan Roháč. Přistoupit k takovému jednotě národa, k jednotě panské proti národu, to je tolik, jako »zapřít zbité bratry, zapřít všechno, zač bojoval bratr Žižka a my s ním«. (Roháč.) V bitvě zvítězí strana smíru s Římem a císařem. Zajatý a zraněný Roháč je propuštěn v den sněmu pražského, kdy byl k vládě nad Čechami povolán císař Zikmund. V tento »požehnaný den« se Jan Roháč, bratr prostých lidových bojovníků Hrdinky a Baby, jak se mu císař Zikmund posmívá, rozhoduje se odjet na Tábor, aby tam bránil snahám smluvit se s nepřitelem a zradit Žižkův boj. Na námitku, že je již pozdě, když skoro všichni kapitulovali, odpovídá zkorumpovanému Janu Čapkovi ze Sán: »Žižka tolik neměl, když začínal boží boj.« A do obrazu hanebné kapitulace, kde Jirásek pečlivě jevíti předpisuje, aby seznámilo diváky, ač je to ovšem nesmírně těžké, se všemi zrádci a kapitulanty, i s knězem tábořských Benešem, i s Rokycanou a dalšími, do tohoto skvělého obrazu slávy i ponížení posílá dva bratry tábořské, dva zástupce skutečného českého lidu, v jehož jménu vmetá Roháč vítěznému Zikmundovi do tváře svůj hrdý »opovědní list«. A když potom Zikmund přikáže »řečavý ten uhel ihned zašlápnout, aby znovu nechytilo, jsme svědky statečného jednání husitského hrdiny v jeho chvílích nejrozhodnějších, tenkrát, když naposled v obklíčeném hradě Sionu se svými hrdě odmítá nabídku milosti, a když pak je přiveden před vítězného Zikmunda a proti jeho vzteku odpovídá svým klidným a velkým: »Bouře jde za mnou a udeří tebe i tvůj rod«.

»Zikmund vládne dramatu a nikoli Roháč,« napsal Jindřich Vodák, stavě do protikladu »jednoduchost« a »nedramatičnost« Roháčovu proti »složitěmu« a »dramatickému« Zikmundovi. Pravý opak musí být cílem našich inscenací! Za Zikmundem je všechna moc, kterou si lze představit. Za Roháčem není téměř nikdo, jen skupinka jeho lidí a pak český lid, který v té chvíli může již jen plakat, jak kronikář o něm zaznamenal. A přece musí drama v každém okamžiku vyjádřit tu obrovskou přímo převahu mravní síly a velikosti Roháče a tím i husitství, která musí drtit a k zběsilému vzteku přivádět Zikmunda jako hlavního představitele nepřátelského tábora, který by tu právě chtěl — a jak krásně to Jirásek naznačil — vystupovat s vědomím převahy, s jistotou vítěze. Obracíme proto Vodákovu mínění, že vládcem dramatu je Zikmund, v pravý opak. Roháč vládne dramatu a nikoli Zikmund. A s Roháčem český lid, neboť on vyjadřuje všechno to, co je v něm nejlepšího, nejstatečnějšího, nejvěrnějšího.

Proto nám není »Jan Roháč« také ani trochu »pochmurným, žalným epilogem slávy kalicha« (Karel Engelmüller, Z letopisů českého divadelnic-

tví, str. 224). Naopak — je jasnou písní husitského heroismu, heroismu ne jen jednoho z jejich bojovníků, nýbrž heroismu celé husitské revoluce.

★

Pravda dává sílu a síla je pevný klid. Nemusí křičet, kdo bojuje za pravdu. Mnohá představení »Jana Roháče« se dopouštějí té chyby, že se představitelé Roháče a husitských bojovníků dávají strhnout k vášnivým výstupům, že křičí, že neznají mezi v horlivém kazatelství a deklamaci, že upadají do pathosu, který je pln upřímné vášně, ale proti němuž to potom snadno vyhrávají klidní, třeba i flegmatictí představitelé strany panské. Pozor na to! Je třeba být pevný, ale není třeba se rozčilovat. Lidovi bojovníci husitští musí na jevišti získat převahu rozhodností a rozvahou. Kdo hraješ Jana Roháče, myslí na rozhodnost, klid i ráznost Stalínů a Gottwaldů, velikánů z rodu Žižkova a všech velikých bojovníků lidových, kteří jsou silni poznanou pravdou a jsou silni zástupy, které je ze sebe vydaly.

★

Jazyk Jiráskův! S jediným slovem nehýbejte! Naslouchejte jeho rytmu, zastavujte se u výrazných slov. Skladba řeči i slovník — žádná samoučelná archaičnost, a přece máme přesný pocit starobylosti, nutí to mluvit pomalu a důkladně, nutí to i myslet jinak, dávat myšlenkám závažnost a každou z nich plnou vahou v dialogu umístit. Těžce tu dopadají slova a věty mají váhu celých odstavců:

ŠLIK: Povstávajíť tyto dny tak mnohé a divné věci a již se k bouřkám chýlí. V Čáslavsku a na Hradecku, na Chrudimsku sněmy jakés a schůzky se konají a zjevně na nich volají, že Roháč není škůdcem zemským, ale jenom nepřitelem Tvé Milosti.

ZIKMUND: Je, a úhlavním, a také loupežník je. I desky zemské pobral. Ať si jen vzpomenou! A pro něj že by můj zeť mohl býti škoden?

Jazyk starobylý, umný, jazyk umělce — a přece průhledný a srozumitelný. Dílo velkého mistra.

★

Z událostí let 1434 až 1437, která jsou lety agonie husitské revoluce, nezachycuje Jiráskova hra ani jedinou přímo na jeviště. Tím se »Jan Roháč« nápadně liší od obou svých předchůdců v husitské trilogii. Bitvu u Lipan zachycuje dramatik v obraze vzrušeného dialogu vyjednávačů v předvečer střetnutí a o jejím průběhu se dovidáme v druhém obraze jen z vyprávění. Zikmundovo přijetí za českého krále je dramatikem zachyceno jen jaksi na okraji jihlavskému shromáždění a samo dobývání Sionu i poprava Roháčova se odehrávají mimo scénu. Je to výrazný rozdíl proti velkým obrazům »Žižky« i »Husa«, kde Jirásek usiloval vždy být se svými

reky přímo ve středu historického dění. Ale tato metoda, nová v historických dramatech Jiráskových, umožnila dramatikovi, aby se tím účelněji a silněji soustředil na *vnitřní souvislost událostí* a tuto souvislost aby vyzvedl, nepřehlušenou vřavou velikých obrazů s hlučnými davovými scénami. Při provedení je třeba se těmto vnitřním souvislostem pozorně věnovat. Tak musí opravdu hned v prvním obraze na straně Tábořských vyniknout, jak Jan Čapek ze Sán při jednání zdůrazňuje, jaké *hmotné* ztráty utrpěl při pražských událostech a jak je hotov vytašit zbraň nikoli tam, kde je urážena idea husitské revoluce, ale tam, kde si odpůrce dovolí narážku na hmotné motivy jeho husitské horlivosti. Vždyť Jan Čapek ze Sán se svými lidmi se zachránil z bitvy u Lipan, až se to podobalo útěku, a musí snést bez jediného slova obrany, když mu Roháč při shledání řekne: »Poražení. A ty, Čapku, dvakrát. Po prvé u Lipan, po druhé ztepal jsi sám sebe.« A stejně je třeba v protivném táboře vyzvednout, jak se postupně dostavuje rozčarování u těch z kašpárských smířlivců, kteří sedli na lep slibům císařským a prohlédají teprve postupně jeho skutečné cíle, které jsou v úplné restauraci dřívějšího stavu se všemi hospodářskými důsledky, jako je navrácení pozemkového a jiného majetku církvi a klášterům a podobně. Zvedá se proto proti Zikmundovi vlna nespokojenosti i mezi těmi, kdo ho do Čech uvedli, sám vítěz z bitvy u Lipan, Bořek z Miletína vede nespokojence, Rokycana prchá z Prahy, lid počíná oživovat v odporu proti cizím kněžím a pánům, takže Roháč může právem říci, že již zase počíná svítat. Závěr celé hry musí být naplněn tímto ovzduším ohlašujícím se bouře.

Přišla až za více než pět set let. Když byla v Národním divadle premiéra »Jana Roháče«, napsalo tehdy »České divadlo« — bylo to v prvních dnech svobody: »Náhly obrat dějin současnosti sestavil hře zakončení, o jakém autoru nemohlo se snít, když práci svou před více než čtyřmi lety dokončoval — vítězství husitského demokratismu jest úplně...« Jaký to byl klam, ukázala již první léta svobodné republiky. Odkaz husitství míří ještě dál, k úplnému vítězství lidu. O premiéře »bylo jasotu veškerého obecnstva, zejména galerie nechtěly se uklidniti«, zaznamenalo »Právo lidu« o večeru, který »měl své divadelní poslání, ale také příležitostně dějinný význam« (26. října 1918). »Jan Roháč« došel svého cíle až teprve tehdy, kdy toto obecnstvo galerií z roku 1918 se stalo obecnstvem míst v přízemí, na balkonech a v ložích. A to se stalo nadobro až po únoru 1948.

»Jan Roháč« je velká hra slavnostní, která nemá mizet ani na jediný rok z pořadu žádného českého divadla, zejména pak ovšem ne divadla Národního. Bohužel, tam od své premiéry prozatím už nepromluvila.

OTA POPP

CACHŮV DUCHCOVSKÝ VIADUKT

Pro náš lid, který srovnává svůj dnešní radostný život se zjevy života za kapitalistické minulosti, má zvláštní význam a hodnotu oblast her, které předvádějí minulost života našeho lidu, jeho boj za práva dělnické třídy, za svržení kapitalismu. V této oblasti se objevilo několik her, které s hlubokou ideovostí a velikým uměleckým mistrovstvím tuto dobu zachycují. Byla to především Nezvalova dramatisace Zápotockého

»Vstanou noví bojovníci«, ve které se na příkladě Ladislava Budečského, otce našeho předsedy vlády a zasloužilého pracovníka Komunistické strany Československa, zobrazuje bezpříkladné hrdinství a obětavost prvních bojovníků za práva dělnické třídy a ve které se zachycuje období organizace dělnického hnutí od zakládání prvých sociálně demokratických kroužků až do prvních volebních vítězství sociální demokracie. Vzru-

šená doba zrady buržoasních činitelů, kteří raději zaprodali svou vlast do područí fašistického Německa, než by po boku Sovětského svazu hájili svobodu a samostatnost naší vlasti, došla výrazného zobrazení ve hře Milana Jariše »Patnáctý březen«, ve hře, která je současně oslavou hrdinství našeho prostého lidu a části naší armády, která pod vedením komunistické strany byla odhodlána bojovat proti domácím i vnějším nepříteli. Třetí hrou této oblasti, která natrvalo vejde do dějin českého dramatu a dlouho bude platnou a výmluvnou součástí našeho repertoiru, je hra severočeského novináře Vojtěcha Cacha »Duchcovský viadukt«.

Cachova hra »Duchcovský viadukt« je významným a nesporným úspěchem našeho nového divadla, rozvíjejícího se cestou socialistického realismu. Hra prošla po své vítězné premiéře v Realistickém divadle v Praze již řadou československých divadel a stává se živou součástí repertoiru zvláště v těchto dnech a týdnech, kdy si připomínáme slavné výročí třicetileté existence a třicetiletého zápasu Komunistické strany Československa, rodné strany našeho pracujícího lidu a věrné bojovnice za svobodu a práva dělnické třídy. Cachova hra »Duchcovský viadukt«, vysoko ceněná nejen našimi diváky, ale také hosty ze Sovětského svazu i zemí lidových demokracií, je totiž první naší hrou, která byla umělecky hodnotně a ideově přesvědčivě napsána o životě naší první republiky a o velikosti zápasu komunistické strany v době kapitalistického vykořisťování.

»Duchcovský viadukt« se bude stále častěji objevovat na repertoiru našich amatérských divadel, a proto je třeba podívat se na smysl hry, promyslet problémy, které se ve hře i v jednotlivých postavách mohou postavit do cesty našim souborům, odevzdat souborům lidové tvořivosti zkušenosti, jež při práci o hře načerpal umělecký kolektiv Realistického divadla v Praze, který hru jako první inscenoval a dal svou vzornou inscenaci pod vedením uměleckého ředitele Karla Palouše příklad pro další naše inscenace.

V roce 1931 došlo v hornickém městě Duchcově v Krušnohoří k velké demonstraci horníků a dělníků proti nezaměstnanosti a hladu, která byla krvavě potlačena střelbou četníků a která skončila soudním přelíčením se senátorem komunistické strany Stránským. Tato událost se stala základem k napsání hry. Vojtěch Cach v pěti obrazech svého dramatu s velkou pravdivostí a stranickou bojovností zobrazil tento památný doklad třídního boje a kapitalistického útlatku za první republiky.

Středem hry učinil postavu Suchardy, poptivého starého horníka, kterého teprve zastavení vyvažování pro nezaměstnané, výluky a uzavření dolu a smrt jeho vlastního syna četnickou kulkou vyléčí ze slepé důvěry v politiku národně socialistické strany, jejímž je dávným příznivcem a členem. Kolem něho postavil Cach celou řadu typů prostých obyvatel severočeského revíru, kteří patří k velké rodině dělnické třídy, a ukázal na nich, jak poznáním skutečné tváře reakčních politiků a kapitalistického státního aparátu, poznáním statečnosti komunistických předáků a správné, lidu věrné politiky Komunistické strany Československa, stávají se uvědomělými bojovníky za práva dělnické třídy. Senátor Suk je ve hře zástupcem strany, která nekompromisním hájením zájmů dělnické třídy, zájmu nezaměstnaných a hladových dělníků a horníků, sehrává významnou úlohu ve výchově dělnických mas a v jejich organizování v jednotný bojový celek proti buržoasnímu panství.

Duchcovský viadukt zachycuje uměleckou formou skutečnou událost. Je proto prvním úkolem nás, kteří budeme hru hrát, zahrát ji jako skutečnost, snažit se v každém okamžiku hry o to, aby divák neměl pocit divadelnosti, ale aby sledoval pravdivý, skutečný obraz života. V Realistickém divadle jsme často slychali po představeních i o přestávkách povzdech diváka: »To je opravdový život. To není ani jako divadlo.« Toto nejvyšší ocenění představení je ukazatelem cesty všem dalším souborům.

Druhým úkolem bude učinit tuto skutečnost co nejpresvědčivější pro diváka. Soubor přesvědčí a strhne diváka tím více, čím lidsky opravdovější, bohatší a hlubší lidi dokáží herci vytvořit. Čím více herci dokáží postavit

na jeviště bohaté lidské individuality, jedinečné charaktery, a čím více se dokáží vystříhat plochého, schematického a zjednodušeného zpodobení postav, tím přesvědčivěji vyzní hra jako obraz skutečnosti.

A třetím úkolem, před kterým stojí naše soubory, je podat hru jako skutečný zápas. Hra se nikde nesmí změnit jen v pouhou konverzaci, ve výměnu mluvených slov, nýbrž musí být v každém okamžiku proniknuta životní pravdou. Každé slovo a čin se musí zaměřovat k hlavní skutečnosti hry, že v ní totiž jde o velký, nesmířitelný zápas dvou tříd, ve kterém se jednotlivci tak či onak zařazují, kolísají, zrazují nebo rostou v hrdiny. Jakmile by slova kladných postav, zejména senátora Suka před radnicí nebo před soudem, nebyla proniknuta hlubokým přesvědčením a zápalem bojovníka, jakmile by nebyla slova provázena výrazným fyzickým jednáním a pohybováním postav na jevišti, jakmile by každé slovo nebylo srostlé s výrazným jednáním herce a nezapadlo by, ztratilo by představení svou pravdivost, svou bojovnost, svůj výrazný jevištní rytmus, a tím zajímavost pro diváka. Hra musí na diváka působit jako veliká výzva k tomu, aby dnes bojoval za socialismus a za mír proti fašismu a válce tak, jako bojovala komunistická strana za první republiky za jednotu dělnické třídy, za práci a chléb, za svržení buržoasie a jejich sluhů, proti buržoasní demokracii, hladu, nezaměstnanosti a zotročování.

Ve zdůraznění této stranické bojovnosti představení má největší úlohu senátor Suk, představitel nejlepších rysů neohroženého bojovníka - komunisty. Herec Suka musí přesvědčivě vyjádřit především jeho těsný vztah k lidu, musí ukázat, jak je Suk srostlý s horníky, jak je mezi nimi doma. Tohoto výrazu dosáhne herec tím, že je v pravdivém vztahu k ostatním dělníkům, že s nimi mluví vlně, že si s nimi družně podává ruce, že je naplněn stejným solidárním rozhořčením a vůlí s nimi. Druhý veliký úkol představitel Suka je v tom, aby dovedl slova svého textu podat s hlubokým vnitřním přesvědčením. Jakákoli stydlivost za přílišnou političnost textu, jakákoli snaha o civilnost projevu může jen ubrat pravdivému výrazu postavy. Suk, zejména v soudní scéně nebo ve scéně, v níž vede horníky na Giselu, je bojovníkem, který s pochodní v ruce, plamenně a bojovně vyzývá své soudruhy do boje. Herec RD Koza přesvědčivě dovedl vyjádřit pathos komunisty, pro kterého je věc dělníků jeho osobní věcí, pro kterého není věc politického boje věcí chladné úvahy, ale horkého srdce. Třetí věc, kterou má herec Suka dosáhnout, je vnitřní převaha, klid a důstojnost. Ani v nevyzpytatějších scénách nesmí Suk ztráct nervy, nesmí se stát křiklounem, nesmí být nervosní. On je právě tak jako jeho velké vzory Dimitrov nebo Fučík zjevem, který soud nad sebou mění v soud nad svými soudci, on je naplněn hlubokou vírou a vědomím, že pravda je na jeho straně a že zvítězí děj se co děj. Velikým pomocníkem tu bude pro herce vysoká ideovost, velikost a hloubka jeho vlastního politického přesvědčení. Při obsazování her se často stává, že se postavy obsazují podle velikosti role a podle její obtížnosti a nikoli podle významu postav pro celkově správné ideové vyznění hry. Znamená to tedy, že nejlepší herec, herec vysoké uvědomělosti, herec, který působí sympaticky mužností a rozhodností svého projevu, herec, který umí celou vahou stát za slovy, která říká, že takový herec je předurčen pro postavu Suka. Je velmi důležité správně obsadit roli Suka, protože je hlavní postavou hry, protože zastupuje ve hře přímo komunistickou stranu. To ovšem neznamená, že má hrát Suka nejzkušenější herec. My naopak často vidíme, že postavy kladných hrdinů-komunistů dovedou lépe vyjádřit lidé politicky nejuvědomělejší než málo uvědomělí divadelní praktici.

Druhým nejvýznamnější postavou hry je Sucharda. Tento starý horník prochází ve hře mohutným vývojem. V prvním jednání hájí národní socialismus a ostře obviňuje komunisty za rozvracení státu, za způsobení nezaměstnanosti, za podněcování mas, za dráždění vlády, a div ne za příchod četníků do Duchcova. Ve druhém, když se z nezájmu starosty a z propouštění na Giselu dozví, že jde o plánovanou akci proti horníkům, jde už pomoci na Giselu prosadit spravedlivé zájmy druhů. Pod viaduktem klesá zničen k tělu zastřeleného syna a v závěru už vyrůstá na uvědomělého bojovníka, který obžalovává

buržoasní řád, a je odváděn do zajišťovací vazby. Prvním a největším úkolem herce je tedy přesvědčit o pravdivosti tohoto vývoje, umět udržet postavu jako celek. Problémem herce je první jednání. V něm se nesmí stát Sucharda natolik nesympatickým svým odporem proti komunistům, že by se potom diváků zdál jeho vývoj náhlý, a že by Sucharda z dalších obrazů byl jiná postava, než Sucharda z prvního. První náš představitel Suchardy, Karel Máj v RD, dovedl znamenitě splnit tento úkol tak, že v prvním obraze hrál Suchardu jako dobráckého starého horníka, který sice kdysi byl revoluční, ale který se lety zastavil ve vývoji, moc nepřemýšlel a zahrabal se do své drobné záliby: do hodinek, se kterými se zalíbením mazlí a které opravuje ve volných chvílích. Má už rád svůj klid, upřímně si myslí, že už dost udělal pro dělnickou věc a že teď předáci národních socialistů už dobře hájí jako skuteční socialisté myšlenku, pro kterou on jako mladík mnoho vykonal.

Proto ho hraje spíše jako měkkého a hodného člověka, zahrabaného do svého pořádku a do svých zálib, jako člověka, který už málo pozoruje, jak se svět kolem mění. Jeho tragedie je v tom, že se zastavil, že je příliš důvěřivý, že nalétl národním socialistickým předákům a neprohlédl ještě jejich skutečné spády. Májův Sucharda je dělnický poctivý táta, není zatvrzelý, ničemný, nesympatický. To je druhý důležitý rys, kterým dal Máj příklad dalším hercům Suchardy.

Suchardovu srážku s četníkem Edrem v obraze u Hašpery, kdy se hrdě hlásí k »luzek«, jak říká Edr, jeho výkřik »Vrahové«, který posílá za četníky pod duchovským viaduktem po střelbě, i jeho obvinění četníků před soudem za smrt syna hraje Máj s hlubokým přesvědčením, s lítostí nad tím, že se mýlil, s bolestí člověka, který zkušeností se těžce dobírá pravdivého poznání a roste k hrdošti, pevnosti a rozhodnosti příslušníka dělnické třídy, jenž nakonec s hlubokým rozhořčením a převahou žalobce volá »Vaše pravda se jim za mříže nevejde! Ty rány od viaduktu jsou slyšet daleko!«

Matka Suchardová je krásný typ zkušené dělnické mámy, která dovede vytvořit klidný a spokojený život mužů, která dovede mateřskou něhou, srdečností a chápavostí zpříjemnit život dětem a chránit je před neštěstím. Představitelka Suchardové v RD Májová dovedla zahrát krásnou postavu rozhodné dělnické mámy a uměla vyjádřit skutečnost, že Suchardová měla těžší život než její muž, že se naučila nevěřit pánům a spoléhat jen na sebe, a na jiné členy velké dělnické rodiny. Proto nemá pochopení pro kompromisy mužovy, proto se zlobí na jeho shovívavost a přehnanou důvěru. Nic by však nemohlo ohrozit postavu Suchardové jako to, kdyby se její rozpory s mužem hrály jako rozpory hádavé ženy s mužem, a ne jako vážný politický rozpor. Herečka matky Suchardové má také úkol výrazně ukázat na rozdíl od Suchardy silné třídní uvědomění a bojovnost dělnické ženy.

Oba Suchardovi synové, Slávek a František, jsou zdraví synové dělnické rodiny. Mladší Slávek měl lepší přátelé, kteří ho vychovávají v uvědomělého dělníka a komunistického funkcionáře, má šťastnou lásku ve Vlastě Olivové, je srdečný a roste rovně. Větší problém je František, starší syn. Má už starost o ženu a děti, nouze ho přivádí na myšlenku zmocnit se místa u restaurátéra Hašpery na úkor jiného zaměstnance, je tak zoufalý, že by byl ochoten i podepsat přihlášku do fašistické ligy, kdyby to přineslo jemu a jeho rodině existenční zajištění. V této postavě autor hluboce osvětlil příčinu růstu členů fašistické strany a odhalil metody, jakými si fašisté získávají své mocenské posice, jakými váží v době nezaměstnanosti možnost poskytnutí existence na podpis přihlášky do fašistické strany. Františka hrál v Realistickém divadle nejprve herec Ryšlík a po něm Miloš Vavruška. Vavruška, na rozdíl od Ryšlíka, ukázal správným pochopením Františka, na nebezpečí postavy. U Ryšlíka měl František své sklony k fašismu nějak v krvi, nepůsobil dojmem zdravého chlapce, byl klackovitý, zatvrzelý, sobecký. U Vavrušky je František sociální případ. Je to chlapec, na kterém je znát jeho zdraví, jeho srdečnost. Vavruškův František je jen ubitý okolnostmi, trpí a je ochoten sáhnout k špatným prostředkům jen proto, že

nevidí jiné východisko, jak zachránit rodinu před hladem anebo před ponižujícími almužnami rodičů.

Františkova Ema je mladá dělnická žena, její bolest je veliká, ale Ema ji nezdůrazňuje, umí trpět mlčky, prostě, nesentimentálně, neokázale. Herečka vedle této prostoty a přirozeného zdraví má umět také vlídně a sympaticky vyjádřit hrdošti dělnické ženy, která nechce přijímat ponižující almužnu od matky Suchardové.

Vlasta Olivová, Slávkova dívka, je hrdé, přímé dělnické děvče, které si od mládí musilo dávat pozor na lidi, a které dovede dát četníkovi políček, je-li dotěrný. Vlasta ve vězení, kde byla pro výkřik »Ať žije Sovětský svaz«, vyzrála, je zkušenější než její Slávek, proto její vztah k němu má patrný rys rovnoprávnosti a vřelé mateřské lásky, který je v krásném souladu s její srdečností, s její upřímnou a srdečnou zamilovaností. Herečka stojí před úkolem, podat v rozlohou malé úloze nejlepší rysy dělnické dívky, prostě, srdečně, nekomplikovaně, která rozumí lidem a umí je hrát, jací jsou. Bude-li herečka Vlasty hledat pravdivost a zdraví dělnické dívky, která se vrací z kriminálu, vystříhá se chyby i v zevnějšku, nebude působit ani dojmem nažehlené krásky, ani dojmem nezkušeného utištěného stvoření.

Potud lidé z okruhu Suchardovy rodiny. Uprostřed hry jsou sociální případy první republiky. Machurová je stará matka, vdova po horníkovi, který zahynul při důlní katastrofě. V této postavě staré ženy, která je ve své bídě odsouzena k tomu, aby si sbírala po kolejkách kousky uhlí a byla za to ještě četníky předváděna na úřad, obžaloval autor společenský řád, který vytvářel takové trpící lidi. U této proletářské zbědované ženy se musí herečka vystříhat toho, aby ji hrála jen jako komickou babku, kterou by divák v dojetí nelitoval.

Fikulda, zaměstnaný u Hašpery, je synem přednosti stanice. Jeho první představitel, Miroslav Macháček, na něm zdůraznil rys intelektuálnosti, hraje ho jako vystudovaného chlapce, který je reprezentantem početné nezaměstnané inteligence první republiky. Jeho třídní nezařazenost, povahová slabost a strach o existenci ho doženou k sebevraždě. Herec Fikuldy se musí vystříhat povrchní kresbě číšníka a musí se dobýt ke společenskému smyslu postavy, k jeho třídní nezařazenosti a intelektuálnosti. Ochnutí Fikuldovy ruky nesmí vést herce k tomu, aby nosil ruku na pásce. Čím méně patrná bude jeho invalidita, čím menší bude překážka pracovního výkonu, tím větší bude obžaloba Hašpery, který chce zdravého silného zaměstnance jen proto, aby z něho mohl ještě více vytěžit.

Právě tak musí herec Šolín kráčet od povrchních vnějších rysů pašeráctví a floutkovství k proletářskému jádru Šolína. Šolín je ve hře typem zvláštní krajové severočeské odrůdy lumpenproletáře — pašeráka s rysy »franjerství«. Ale Šolín, jak ho také hraje František Horák v RD, je už na samém začátku hry rozhodnut, že zanechá pašeráctví, a když přichází k Hašperovi pro peníze, nechce je už pro sebe, ale na letáky. Šolín narůstá ve hře až do uvědomělého bojovníka. Jeho živelný odpor k četníkům a lehký vtíp, kterým je častuje, jsou krásným rysem jeho postavy. Ale herec Šolín smí jen lehce naznačit rysy »páskovství«. Jinak by ztratila postava možnost závěrečného vědomého postoje proti soudu. Herec Šolín se nesmí dát za žádnou cenu strhnout k tomu, aby na sebe poutal pozornost směšností. Veliká zdrželivost a umírněnost v projevu, varování se vnějších komických rysů, podřízení společenskému smyslu postavy — jsou hlavními úkoly herce Šolína.

Otík Míra je jeho bližencem, mladším přítelem, kterému Šolín imponuje svou neohrožeností a tajuplnou pašeráckou minulostí. Josef Vinklár v RD hraje Míru jako mladého srdečného chlapce, sympatického, a vzbuzujícího radostné naděje růstu v uvědomělého komunistu.

Zdůraznění nutnosti stranické bojovnosti představení neznamená, že postavy nepřátel mají vypadat jako černí ničemové. My víme, že v životě tak také nevypadají.

Nejsložitější je mezi nimi restaurátér Hašpera. Nesmí se hrát ani jako podlý ničema, násilník a zloduch, ani jen jako neškodný »pásek«. Kdyby byl takový, byl

by ho lidé v Duchcově nenáviděli nebo by se mu smáli, nebyl by jeho vzor, podle něhož byl napsán, odhalen až po napsání Cachovy hry. Hašpera je typ rafinovaného vykořisťovatele, který dokonale skrývá svou nemorální tvář pod pláštěm skvělého společenského vystupování, okouzlující noblesy, číšnické elegance. Umi rukulíbat, má velkoměstské rysy kulantního obchodníka, který vede povalečský život bez práce. J. V. Švec v RD v něm stvořil typ »stříbrňáka«, o kterém mohl starosta říkat, že je to »šikovný, zdvořilý, podnikavý člověk«.

Starosta je typem národně socialistického předáka, který před lidmi působí širákem a oslovením »bratře«, ale když osamí s Hašperou, je z něho výrazně cítit nadutost člověka s bílým límečkem, ješitnost člověka, který se rád přitře k honoraci, a kterému jsou dělníci cizí. I u něho má herec úkol odhalit jeho sprostotu a nezásadovost, jeho společenskou škodlivost, ale i u něho musí tyto rysy jen zlehka pronikat zpod masky širáku a zdánlivé slušnosti a poctivosti »socialisty«. U obou typů, vysloveného fašisty Hašpery a sociálfašisty starosty, nesmí převážet komické rysy natolik, aby byly postavy diváku pro smích, aby se tak neoslabovala diváková bdělost proti podobným zbytkům lidí v našem okolí.

Všechny postavy posledního obrazu se nesmějí hrát jako figurky ze soudní síně. Nejde o vnější kresbu předsedy soudu, prokurátora, jde o to dostat se i u těchto postav k jejich společenskému smyslu, vyslovit jejich třídní zařazení. Jen touto cestou vyjde poslední obraz jako pravdivý a bojovný obraz třídního souboje. V RD výtečně znázornil na předsedovi soudu herec Huber a na prokurátorovi herec Skála jejich byrokratičnost, slovní šermířství a kluzkost buržoasních právníků, jejich třídní odpor vůči obžalovanému a nezaměstnaným, jejich nervositu. Jako nějak povrchně kreslili tyto nástroje třídní justice jako ničemy, velmi výrazně v nich obžalovali soudnictví první republiky, prodejnost buržoasních advokátů a soudců. Naopak obhájce obžalovatele o senátora Suka je svým klidem a rozhodnou bojovností památkem pokrokových právníků, kteří se jako známý obhájce, vylíčený Marií Pujmanovou ve »Hře s ohněm«, nebáli neohroženě hájit pravdu proti třídní justici. Takovým společenským zaměřením se dosáhne v soudní síni dojmu vzrušeného třídního boje, politického procesu, v němž na jedné straně stojí nervosní a třídně nenávislní zástupci buržoasního státního aparátu, kteří se snaží obhájit četníky a řád, zstudit komunistickou stranu a zastrašit dělníky, a na druhé straně komunisté, klidní a vědomí si své převahy, kteří se snaží obhájit Su-

ka a nezaměstnané, obžalovat četníky a povzbudit soudruhy k boji proti buržoasnímu panství.

Četníci jsou ve hře reprezentanty kapitalistického státního aparátu. Jejich rozrůzněnost výborně typisuje situaci v kapitalistickém státním aparátu. Edr je vyslovený aktivista, ochotný nástroj vládnoucí třídy, velitel, plný nenávisti ke komunistům. Panýrek je kariérista, který koná službu proti dělníkům co nejhorlivěji, aby povýšil. Rybycar je starý četník, který pamatuje c. k. doby. Velice rád by už klid, ale slouží nakonec oddaně, protože musí být někde zaměstnán a plnit příkazy nadřízených, aby vydělal na rodinu; než by se postavil proti ničemnosti, raději zavře oči a tak přímo podpirá buržoasní panství. Četníci se nesmějí hrát směšně, ale nesmějí přestat být také lidmi a změnit se na gestapáky.

Režie má zvláště obtížnou úlohu ve čtvrtém obraze pod viaduktem, kde musí vyřešit pravdivě složitou scénu střelby do dělníků. V RD vypracoval režisér Palouš příkladnou scénu, kdy několik málo dělníků v předních řadách průvodu demonstrantů vzbudí u diváků dojem, jako by drželi svými zády mohutný přívod stovek dělníků, kteří se tlačí pod viadukt. Také v posledním obraze má režisér velký úkol, vypracovat soud, aby byl bojovým, napjatým střetnutím a ne suchou diskusí. Klid dělnického domova a atmosféra před vypuknutím rozporů před radnicí klade velký úkol na vypracování výrazného rytmu postav a pravdivých vztahů mezi nimi tak, aby divák měl pocit skutečného života.

Také v ý p r a v a stojí před úkolem postavit pravdivě scény dělnického prostého bytu Suchardových, prostranství na náměstí před vchodem do radnice, Hašperova restauračního salonu, duchcovského viaduktu a soudní síně, pokud možno realisticky, bez náznaků, jako skutečný rámeček pro skutečný dějový příběh.

Celý soubor divadla, který pracuje na Cachově hře, může použít pro svou práci nejlepší zkušenosti Realistického divadla, ale také nejlepšího návodu uměleckého kolektivu Realistického divadla. Ten je v poučení, že jen vysoká uvědomělost souboru, hluboké studium a znalost materiálu, snaha o prostotu a životní pravdu a o stránkou bojovnost představení dovedou každý soubor k tomu, aby co nejpravdivěji a nejpřesvědčivěji vyslovil veliké poslání hry: odhalit praktiky buržoasního státu, vrhnout ostré světlo pravdy na život kapitalistické republiky a ukázat Komunistickou stranu Československa jako důslednou bojovnici za svobodu a štěstí našeho lidu před dvaceti lety i dnes.

ZORA KOŘANOVÁ

MÁJÍČEK, MÁJÍČEK, ZELENÝ MÁJÍČEK

V knize „Veselé chvíle v životě lidu českého“ od Čenka Zírbrta, našeho velkého národopisce minulého století, dočteme se mnoho zajímavého o stavění májí. Je zde spousta materiálu a dokumentárních zpráv z různých krajů, popisujících tento starý zvyk.

Je zde mnoho zajímavého, zároveň však také mnoho užitečného pro naši práci. Musíme se jen dobře orientovat ve spoustě obyčejů, říkadél a různých popisů a umět si vybrat pro naši dnešní práci věci podstatné, zdravé, věci, kterých dnes můžeme znovu použít, to jest, navázat na staré, někde jen v ústním podání zachované tradice našeho lidu a snažit se je rozvíjet dále v našich nových životních poměrech.

O stavění májí máme u nás dochované zprávy již z roku 1422. Většinou se tímto starým zvykem oslavoval příchod jara, omlazená příroda, probuzení k novému životu. Byl to tedy svátek radosti, šťast-

ného nabrání sil přírody k nové úrodě, vítězství nad studenou zimou, prostě oslava mladých, zdravých, vítězných sil v životě.

Zajímavé je, že máje se obyčejně všude stavívaly v noci před 1. májem buď tajně nebo slavnostně za zpěvu a hudby, aby ráno slavnostně stály na návších vesnic a náměstích měst. Jak krásně se tato stará idea shoduje s náplní našeho socialistického, dělnického 1. máje! Co jiného tak radostně oslavujeme našim 1. májem, než vítězství mladých, zdravých sil?

Máje byla tedy symbolem těchto myšlenek. Stavívala se na čestné místo v obci, obyčejně na návěs. Po celý den byla střediskem, kolem něhož se odehrávaly veškeré slavnosti dne. Po dopoledním průvodu po obci (dříve měl ovšem průvod jiný význam) se odpoledne shromáždilo všechno obyvatelstvo u máje k tanci.

Vidíme, že naše slavnosti 1. máje se docela shodují. Vždyť také po průvodu bývají zvykem lidové veselice s tancem. Proč tedy tančit v zakouřených hospodách a ne venku, pod májí, kde celá veselice může dostat jiný, slavnostní ráz?

Před odpolední veselicí si mládež zvolila „nejvoňavějšího“ (jak se píše v knize) hochu za krále. To znamená, že to byl nejlepší člověk z nich, jak po pracovní, tak po morální stránce. Děvčata ho ozdobila pentlemi jako vyznamenáním, a on po celou veselici řídil a usměrňoval zábavu, určoval program a dbal, aby nedošlo k nepřístojnostem a aby se nikdo neopil. Všichni ho poslouchali.

Myslím, že by bylo pěkné zachovat tento zvyk a vyznamenat na 1. máje třeba nejlepšího úderníka závodu, nejlepšího traktoristu, předsedu JZD, prostě zasloužilého soudruha či soudružku, případně jich může být několik, a svěřit jim řízení celé zábavy a veselice, ovšem, předem již zhruba připravené. Takové čestné předsednictví nebo chcete-li patronát.

Na této veselici může pod májí soubor lidové tvořivosti předvést svůj program, taneční soubor zatančí kolem máje lidové tance, z nichž některý potom může naučit všechny přihlízející. Je-li to v kraji, kde ještě lidové tance žijí, máme zde pěknou příležitost požádat starší občany a všechny, kdo umějí tančit, aby zatančili a ostatní tomu naučili. Takto můžete velmi dobře začít spolupráci se star-

šími, kteří se obyčejně ostýchají vás tancům učit, ale v nadšení, při veselí 1. máje vám jistě neodmítnou.

Ještě o tom, jak máje vypadá: Je to urostlý lesní strom, obyčejně smrk, jehož větve se téměř všechny osekají, až na vršíček, kde zůstane korunka, malý stromeček, který se pěkně okráší pentlemi. Kůra se s kmene oloupá tak, aby zůstal bílý jako svíce. Někde se ještě pod tento vršek pověsil věnec z chvojí, také ozdobený mašlemi. Kolem vztyčené máje se udupala půda a připravilo se místo pro tanec. Nedaleko se postavilo podium pro hudbu, které se také pěkně ozdobilo chvojím.

Někde i v průvodu nosívali maličké máje v ruce, které bývaly ozdobeny šátky a pentlemi.

Do kmene velké máje se vrývalo nebo věšelo na tabulku heslo ve smyslu zdravice. Vidíte, nic nového pro nás. My to dnes řešíme velkými transparenty a standartami v průvodu a jistě na vyzdobeném náměstí či návsi budeme mít hesla našeho nového života.

Nejlépe, když se na vzhled májí a případně na jiné zvyklosti vyptáte dědečků a babiček, protože téměř všude se ještě najdou lidé, kteří tyto zvyky budou dobře pamatovat.

Dozvíte-li se něco zajímavého, napište nám o tom, a zejména o tom, jak toho dnes dovedete použít. Budete-li mít z podobné veselice pod májí fotografie, prosíme vás o zapůjčení.

FRANTIŠEK BONUŠ

O NOVÉ LIDOVÉ TANCE

V usnesení předsednictva ústředního výboru ČSM o využití všech výchovných prostředků při výchově mládeže tvoří důležitou část stať o tanci, jakožto podstatné součásti nových forem lidové zábavy. Chceme, aby se naše mládež naučila opravdu radostně žít, aby dovedla svou radost projevit v písni, tanci, hrách, tělesné kultuře atd. S celým tímto obrodným hnutím o nové formy lidové zábavy je spojena otázka nových společenských tanců. Je nutno podchytit obecnou zálibu mládeže v tanci, usměrnit ji, zbavit se všech kapitalistických přežitků, které představuje americký taneční import, a navrátit mládeži zdravý taneční základ, ze kterého by mohla vyrůst nová lidová taneční tvořivost, odpovídající dnešnímu životnímu stylu. V našem časopise se budeme soustavně zabývat národními tanci, jež jsou pro nové společenské tance základem.

Národní tance vnesou do lidových zábav veselí, zpěv, radost z pohybu a naučí mladé lidi zcela jinému »tanečnímu vyžití«, než jak je představují tak zvané »moderní« — spíše bychom řekli »módní« tance. Ano, taneční zábavy se v buržoasní společnosti staly více méně módou, doplněnou naivními společenskými pravidly »vyšší etikety«. Z lidí se stali roboti, provádějící schematické pohyby, předepsané tanečními mistry v Paříži, Londýně atd. Díváme-li se na skupinu lidí, tančících t. zv. moderní tance, máme dojem, že jsou postiženi tichým šílenstvím nebo náměsíčnictvím. Nic nám zde nepřipomíná radost z pohybu, veselí, vnitřní uspokojení — jsou to trhavé, nervosní, bezúčelné pohyby, vyjadřující nechuť k tvořivému životu a pesimismus. Všechny tyto projevy jsou charakteru našeho národa

cizí a nemají s hudebností a tanečností našeho lidu nic společného. Proti ubohosti amerických tanečních triků můžeme postavit naše národní taneční bohatství. Jen z Čech máme v různých sbírkách zapsáno kolem 500 rozmanitých lidových tanců. Vzpomeňme si na slova našeho velkého básníka Jana Nerudy, který byl výtečným znalcem našich lidových tanců a sám velmi dobře tančil. Ve své známé studii »České národní tance« se rozepisuje o bohatství našich národních tanců, jejich poslání v české společnosti a připomíná:

»Náš národ má dosti síly do sebe, že co cizího přijal, zajisté vždy zase odvrhne a zapomíná, nersrovnává-li se to s jeho způsobem a myšlením.« Míni zde nové módní tance, které u nás zavádějí cizí taneční mistři. Též Božena Němcová, která čerpala své literární zkušenosti z lidových tradic, často navštěvovala lidové zábavy, aby poznala bezprostřední projevy lidu. V celé řadě spisů si všímá lidového veselí a my si z jejího díla připomeneme rozmilý obrázek ze zábavy na Chodsku:

»V pondělí byla podívaná! Šli jsme rovnou cestou do hospody. Na jedné straně u okna seděli sedláci a několik měšťanů, u kamen seděly ženy a malé děti, v třetím koutě stály holky, všechny na jedné hromadě, uprostřed chlapi. Na jednom okně seděl orchestr, dudák a houslař. Dudák byl samý věnec, na klobouku měl plno fábůrů a kvítí. Hned u dveří byl šenk, kde rychtář hospodskému pro samé švagrůvství nalívatí pomáhal. Děvčata byla v červených šátkách a ženy buď v čepcích nebo v plenách.

Po přivítání dali nám zahrát národní tance. Přála bych těm baletním tanečnickům a tanečnicím, kteří

si tak mnoho na tom zakládají, když se několikrát na patě otočí, aby se přišli na zdejší tance podívat. Ať si dudy jak chtějí skřípají, oni mají takt v nohou; tu není slyšet ani o krok více, ani o krok méně, jak jeden přestane, přestane i druhý. A což polku. Tu vám tak pěkně tančí, že je radost se podívat na ty nohy v punočkách a střevících, jak opravdu elegantně vypadají. Nejdříve tančili polku, pak štajriš (naši sousedskou), nato zelenák, obkročák a třínožku, všechny tři jako náš vrták; potom dupavou, houpavou, hrozičku (strašáka), ševcovskou a kolečko. Ševcovská je nový tanec, vymyšlený od našeho statného rychtáře, až posud velkého milovníka tance. Dělal se přitom všechny posunky, jako by švec šil. Když se dratev vytahuje, musí se mít každý na pozoru, aby něco neuložil; neboť všichni stojí na jedné hromadě a kdo se neuhne, dostane pohlavěk. Vidíte, to je ta venkovská gymnastika, ta učí obratnosti bez německých turnérů od starého Jahna až po tu dobu.

Naposled přišlo kolečko, ten nejstarší tanec, jak pravil rychtář, který za mladých let nic jiného netančil. Dva chlapi se postavili se žbánkem před dudáka a začali dudáckou notu, dudák se šklebil, huslař dával nohou takt a šest chlapců si přitáhlo své tanečnice. Stojíce porůznu, chlapec vedle děvčete, s rukama nazad spletenýma, začali se podle taktu pořádku na jednom místě tak hbitě a šikovně točit, že jeden o druhého ani nezavádl a z taktu nepřišel, až se pustili a zpředu chapli. To jde všechno tak čerstvě a pořádně, že se vám zdá, jakoby šest vřetének jedním kolečkem se otočilo. Zpomněla jsem si na pražské bály, co tu výborů, tanečních pořádků, prob a Bůh ví co všechno; a zde v té nabouchané krčmě šlo to bez výborů tak pořádně, jako sotva v kterém sále. A proč? Protože tu platí méně příkázání a více dobré vůle.«

Zahrej mji, houdečku
Do kolečka

Za-hrej mji, hou-de-čku, ta-ta, ta-ta, mji srbí na no-ze pa-to, pa-ti-čka,-
pa-to

Zahrej mji, houdečku, tanec, tanec,
mji srbí na noze palec, paleček,
mji srbí na noze palec.

Zahrej mji, houdečku, polku, polku,
zavolám na mojí holku, holčičku,
zavolám na mojí holku.

Tak se uměl bavit prostý lid, zatím co páni koketovali s pařížskou a londýnskou taneční módou a učili se tancům »vyšší společnosti« od cizích tanečních mistrů.

Do dnešního čísla jsme vybrali dva české národní tance, mazurku, šotyšku a taneční hru z Moravy, kyjovéhoho.

Mazurka

Moderato - mírně rychle

Má-la bab-ka šty-ry jab-ka a dě-dou-šek jen dvě. Dej mi bab-ko jed-no jab-ka.
bu-de-me mít stej-ně. Tra la la la la la la la la la la la
tra la la la

Měl dědoušek, měl kožíšek
a babička jupku:
Pod, dědoušku, na mazurku,
já si s tebou cupnu.

Tančí dvojice v kolovém držení — jako při polce nebo valčíku.

1.—4 takt: 4 mazurkové kroky vpřed.

5.—8. takt: 4 mazurkové kroky nazad.

9.—16. takt: otáčení mazurkovým krokem na místě dokolečka vpravo a vlevo.

9.—12. takt: otáčení mazurkovým krokem vpravo.

13.—16. takt: otáčení mazurkovým krokem vlevo.

Mazurkový krok: na první dobu (a) oba vydupnou vnějšíma nohama vpřed, na druhou dobu (b) přisunou poskokem vnitřní nohu k noze vnější (špička přisunutá nohy asi uprostřed chodidla nohy výkročné), třetí doba poskočí na vnitřních nohou a vnější mírně pokrčí přednožmo.

Změna směru v pátém taktu se provede tak, že na první dobu chlapec dupne na místě pravou nohou (na níž dvakrát poskočil v předcházejícím taktu), na druhou dobu přeskočí na levou nohu, na místo, kde stála pravá, pravou mírně pokrčí přednožmo a na třetí dobu ještě jednou poskočí na levé, pravá výdrž. Dívka totéž, ale opačnou nohou.

Poznámka: Přednožené nohy nezdvihujte příliš vysoko, nenatahujte násilně špičky! Vydupnutí vpřed se provádí jako by zespona, ne svrchu: vydupnutí je doprovázeno celým tělem, to znamená, že spojené paže kývnou při prvním kroku zespona vzhůru.

Methodický postup: utvoříme kruh a podáme si ruce: 1. Zkoušíme mazurkový krok na místě tak, že na první dobu poskočíme na levé noze, na druhou na pravé na třetí opět na pravé. 2. Na první dobu úkrok vlevo stranou, na druhou přisun pravé, na třetí poskok na pravé noze. 3. Pustíme se, obrátíme se levým bokem do kruhu, ruce vbok. Každý provádí mazurkové kroky sám, vpřed po kruhu. Pozor, aby pravá noha opravdu přikročila k levé — nepředkročila výkročnou nohu. 4. Návčik mazurkového kroku ve dvojicích — stále vpřed po kruhu. 5. Otáčení mazurkovým krokem na místě dokolečka vlevo a vpravo. 6. Návčik výměny nohou v pátém a devátém taktu.

Šotyška

Měl jsem, měl jsem

Moderato - mírně

Měl jsem, měl jsem a už nemám ví-ce, mi-lo-val jsem čer-ve-na-vé lí-ce.
Když to ne-ní pravda je to lež, že mlá-den-ci jsou samá fa-leš.

Měl jsem, měl jsem a už nemám více,
miloval jsem červenavé lice.

(:Když to není pravda, je to lež,
že mládenci jsou samá faleš:)

Nevěř, nevěř, když to není pravda,
nevěř, nevěř, je to samá šalba.

(:Když to není pravda, je to lež,
že mládenci jsou samá faleš:)

Tančí dvojice v kolovém držení (jako při polce nebo valčíku).

1.—4. takt: přísunné kroky vpřed (téměř bokem po kruhu) v každém taktu jeden přísunný krok: na první dobu vykročí vnějšíma nohama, na druhou přísun vnitřníma.

5.—8. takt: jako 1.—4., ale nazad (hoch vykročí pravou nazad, děvče levou).

9.—10. takt: dva přísunné vpřed.

11.—12. takt: dva přísunné vzad.

13.—16. takt: 4 polkové kroky dokola vpravo.

Kyjový

$\frac{3}{4}$ A (J = 116)
 $\frac{3}{4}$ B (J = 144)

Kyjový

Z Moravy

Tančí libovolný počet dvojic a jeden chlapec nebo děvče navíc. Tanečníci se postaví do dvou soustředných kruhů bokem dovnitř. V jednom kruhu jsou chlapeci, ve druhém děvčata. Doprostřed kruhů se postaví lichý chlapec nebo liché děvče a namísto druhého tanečníka má ozdobený kyj. Je-li uprostřed kruhu s kyjem chlapec, jsou děvčata v kruhu vnějším, chlapeci v kruhu vnitřním. (Obrazec I.)

Tanečník uprostřed kruhu zvednutím kyje nad hlavu dá hudbě znamení k začátku tance. Hudebníci na toto znamení začnou hrát pomalou melodii ve $\frac{3}{4}$ taktu, která se stále opakuje (prvých 8 taktů). Když hudebníci začnou hrát, postupují všichni tanečníci přísunným krokem dokola: první doba: vykročí levou, druhá doba: přinoží pravou a současně se zdvihnou na přední část chodidla (paty odlehčeny), na třetí dobu spustí paty na zem; kroky se provádějí šikmo vlevo a šikmo vpravo stranou s mírným natočením těla. (Obrazec II.)

Na prvou dobu každého taktu chlapeci tlesknou. Kruhy jsou proti sobě, chlapeci vpravo (jsou pravým bokem natočeni do středu kruhu), děvčata vlevo (levým bokem do středu kruhu). Tanečník uprostřed kruhu jde souběžně s kruhem vnitřním proti směru kruhu vnějšího. Přitom stále mává kyjem nad hlavou a hledá si tanečnici (děvče tanečníka). Ve vhodném okamžiku uhodí kyjem o zem, pustí jej a vezme si

nejbližší tanečnici (děvče tanečníka), uchopí ji ke kolovému tanci a tančí společně rychlou polku. Hudebníci na znamení úderu kyjem o zem začnou hrát polku (druhou část tance ve $\frac{2}{4}$ taktu). Chlapci si přitom hledají tanečnice (děvčata tanečníky) a jakmile se utvoří pár, začne polka. Chlapec, který tanečníci nenašel (děvče tanečníka), musí vzít kyj, který leží na zemi. Zvedne jej nad hlavu, zamává jím a tím dá hudbě znamení, aby přestala hrát polku a začala opět $\frac{3}{4}$ melodii. Dokud nikdo kyj nezvedl, hudba hraje stále polku. Kyj se nesmí zvednout, pokud všichni polku netančí. Když hudba začne hrát melodii ve $\frac{3}{4}$ taktu, chlapeci i děvčata se opět seřadí do dvou kruhů jako na začátku tance, ale bez ohledu na dřívější pořadí. Tanec se pak stejným způsobem opakuje. Komu naposled kyj po skončení tance zůstal, toho odnesou tanečníci k muzikantům a on jim musí tento tanec zaplatit.

Poznámka: Jako kyje užívá se hole, ozdobené různými pentlemi.

Zehrajte ně, huslíčky
 Moravské z Valašska

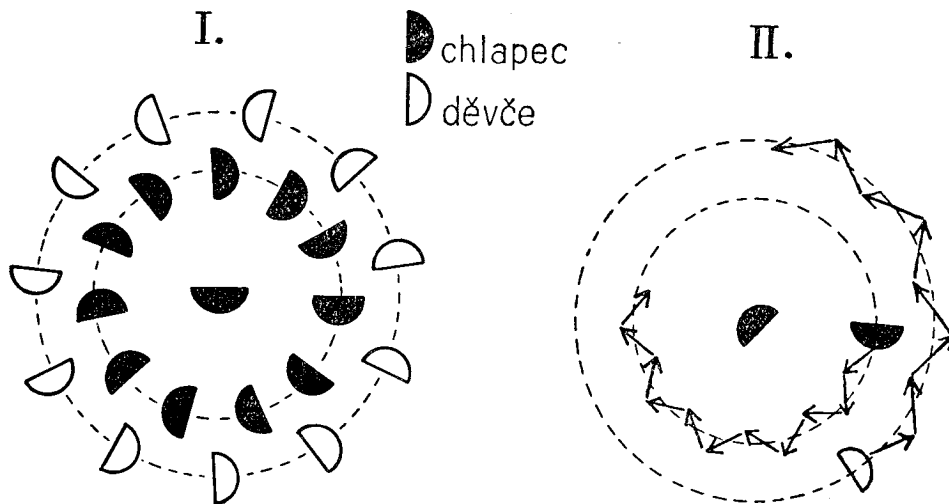
Za-hraj-te- ně, hu-slí-čky z ja-vo-ro-věj de-ží - čky, za-hraj-te
 ně ve-se-le. až sa srd-ce za-smě- je.

Zatoč ty se má panenko

Za-toč ty se má pa-nen-ko o-ko-lo mě,
 ja-ko ptá-ček ja-ra-bá-ček o-ko-lo pně.
 U-dě-lej ko-le-čko, má zla-té dě-ve-čko, dá-ii Pán Bůh v na-so-pu-stě,
 bu-ďeš mo-je. :/

Otoč sa ně, cérečko,
 jako plužné kolečko,
 (:otoč sa ně ešte raz,
 jak široký rubač máš:)

Široký je, široký
 šila sem ho tři roky,
 (:široký je velice,
 šila sem ho k muzice:)

JAK VZNIKLO NAŠE PÁSMO „ÚDERNICKÁ SMĚNA“

Svazácké soubory mají v životě naší společnosti důležité úkoly. Přinášejí radost a osvězení svým posluchačům, mobilisují obsahem svých veršů a písní ke zvýšenému pracovnímu úsilí a k aktivnímu boji za mír, pomáhají v masách zvyšovat politické uvědomění. Tím vším se staly důležitou složkou výchovné práce ČSM a osvětové péče vůbec.

Pracuji v kulturním kolektivu ČSM ČKD-Sokolovo, který zvítězil v ústředním kole STM 1950 pásmem »Údernická směna«. V našem souboru klademe největší důraz na agitační složku činnosti. To ovšem neznamená, že nehledíme na technickou úroveň souboru. Snažíme se o dobrý zpěv, recitaci i tanec, protože právě všestrannost je nejlepší agitační zbraň.

Dbáme o udržení dobrého kolektivu. Nikdy nevyřadíme ze souboru soudruha, který je zde z vnitřní potřeby tvořit a kolektivně žít, ani když jeho technická úroveň není tak vysoká, jako u jiných. Dáme si s ním při zkouškách jen víc práce — a jde to.

Pásmo je útvar, který nám dovoluje využít všech možností souboru a obsahově jej zaměřit tak, jak pro určitý účel potřebujeme. Při sestavování svých pásem vycházíme vždy ze současné situace. Když bylo příkazem obnovit naše kulturní dědictví, sáhli jsme po národních písních a lidové poesii, i když umocněné tvorbou básníka. Sestavili jsme pásmo z národních písní a Čelakovského Ohlasu písní českých. A mnoho jsme se tehdy naučili. Poznali jsme, jak nám lid ve své tvořivosti zanechal obraz své doby, jak dovedl rychle reagovat na tehdejší politické poměry. Viděli jsme, že je nutno dále stavět na těchto základech podle vzoru našich klasiků, kteří dovedli čerpat z pramenů lidové tvořivosti.

Vyšli jsme ze svého pracovního prostředí, ze závodu, ve kterém soubor žije, z jeho problémů. Situace v naší výrobě tehdy vyžadovala popularisaci socialistického soutěžení. Proto se socialistické soutěžení stalo ústředním motivem tohoto pásma. Proto jsme zařadili do pásma výzvu úderníka Milana Nováka, člena souboru, na kterou se přihlásila většina svazáků našeho závodu do socialistické soutěže. Pro plné využití strojínského parku je třeba pracovat na více směň. Proto pásmo

obsahuje verše o těch, kdo se nebojí námahy nočních směn. A nemohli jsme zapomenout ani na údernickou knížku, cíl a chloubu každého uvědomělého dělníka. Píseň »Ivánku náš« a »Rozhovor s Jardou o zmetcích« pak poukazují na nešvary, jakými jsou pozdní docházka a zmetky, které nám brzdi výrobu a zpomalují naši cestu k socialismu.

Všechny části našeho pásma mají úzký vztah k závodu. Parodie »Ivánku náš« byla na příklad složena na žádost závodní rady, která jí pomocí závodního rozhlasu vřela opozdilce. A závěrečná zpívaná scénka »Lokomotiva«, podle níž bývá naše pásmo často nazýváno, to je projev hrdosti našeho dělníka na dobře vykonanou práci: »Je to přece chlouba naše, ať se každý podívá, komu by se nelíbila naše lokomotiva«!

Tak tedy vzniklo pásmo Údernická směna. A jakých výsledků jim bylo dosaženo? Na desítkách vystoupení jsme propagovali socialistické soutěžení. Po vystoupení na schůzi zaměstnanců pojišťoven nás soudruzi ujistili, že máme značný podíl na úspěšném náboru do těžkého strojírenství. Před několika týdny hovořila členka souboru s novou soudružkou-ženou z domácnosti, která v náboru žen nastoupila do nástrojárny ČKD-Sokolovo. Aniž by tušila, že mluví s členkou souboru, řekla jí tato žena: »Viš, soudružko, já jsem nedávno poslouchala v rozhlase ten váš mládežnický soubor. Z toho dýchala taková radost a nadšení, že jsem si řekla: Tam půjdu pracovat! — Kdybych byla mladší, hned bych chodila zpívat s nimi«.

Pásmo nezůstalo bez odezvy ani u členů souboru. Mnozí si uvědomili, že nestačí zásady jen hlásat, ale že je nutno také je plnit. I zde bychom mohli uvést konkrétní příklady. Soudruh, který byl průměrným pracovníkem, začal se více zamýšlet nad svou prací a do ústředního kola šel již s údernickou knížkou. Nyní je vzorným vojínem čs. armády.

»Údernická směna« již splnila a ještě bude dále plnit svůj účel. A teď před námi stojí opět nový úkol. Je jim přestavba vesnice. Připravujeme pásmo o nové vesnici a už brzy s ním vyjedeme do našich vesnic, zvláště na patronátní okres Kutnou Horu, abychom i my pomohli rychlému postupu naší vesnice k socialismu.

KAREL REINER

JAK VYBÍRAT NÁRODNÍ PÍSNĚ

Zdá se, že většina našich souborů stále ještě neví, proč máme zpívat naše národní písně, co jimi chceme a můžeme říci a proč zdůrazňujeme zejména zpěv písní českých. Soubory, a především jejich vedoucí jsou v této otázce stále ještě v zajetí starého názoru na národní píseň a tam, kde hledají cestu novou, činí tak často mechanicky, následují slepě příkladu vyspělejších souborů a sami málo přemýšlejí.

Budeme si proto zde všimnout především o b s a h o v é stránky písní, která vždy bude směrodatná pro toho, kdo vybírá pro svůj soubor národní písně. Právě zde bývá nejméně jasno o skutečném obsahu národních písní. Vždyť po celou dobu měšťácké vlády nám namlouvali prodejní hudební vědci a kritické, neuvědomělí skladatelé, ziskuchtiví nakladatelé, majitelé gramofonových továren a rozhodující činitelé v rozhlase, že národní píseň znamená „čistou krásu“, „hluboký a národní cit“, že se v ní projevuje „čistá duše člověka“; národní píseň byla pro ně především a téměř vždy pouze písní milost-

nou, zpívající o „šťastné“ nebo „nešťastné“ lásce, již se dařilo zvláště dobře pod zámek nebo kostelíčkem — anebo písní pijáckou. A konečně si měšťáci libovali také ve vyhledávání žertovných písní, které by především omlouvaly vulgarismy a sprosté texty vlastních šlágrů („když je i národní píseň „obscénní“, proč žádáte slušnost od komerčního šlágru?“).

Dělalo se vše, aby pravý obsah písní, který mluvil o skutečném životě lidu na vesnici, zůstal neznámý. Vynechávaly se „nebezpečné“ sloky, písně školských zpěvníků byly zvláště pečlivě probírány, aby se v nich neobjevilo nic, co by se mohlo stát kritikou vládnoucí třídy měšťáků, zejména agrárníků. Proto pak byly zvláště v klatbě písně, posmívající se bohatým sedlákům, opěvující hrdost chudého děvčete, pranýřující liného hospodáře a pod. A takových písní, které odhalují vesnici, jaká skutečně je, s chalupníky a bohatými sedláky, pány a řemeslníky, děvčaty chudými a bohatými, chlapi lekomyslnými a uvědomělými, je velká většina a tyto písně

máme dnes vybírat pro naše soubory. A milostné písně musíme vybírat tím pečlivěji, čím více se stále ještě projevují ve vkusu posluchačů záliby k slovům ne zcela přímým, otevřeným, čistým, k slovům, která narušují cestu, vedoucí k novému vztahu mezi mužem a ženou a k novému poměru k lásce. Symptomem pro takovou zálibu budiž text: „falešná byla jsem a falešná budu“ anebo poněkud „lechtivá“ slova „mistrínské“ polky.

Když se dnes mluví o výběru národních písní pro soubory, pak se myslí především na písně zbojnické, pracovní, o robotě a pod. To je samozřejmě. Tyto písně je nutno zpívat především. Ale rovněž je důležité, abychom zpívali písně milostné, žertovné, taneční. Nejen proto, že soubory podléhají příliš „elánu“, jsou upochodovány a potřebují tedy písně zpěvné a lyrické i rytmicky rozmanitější. To je jen jeden důvod. Ale jde o to, že právě v těchto písních se naplno projevuje bohatství a rozmanitost citového života pracujícího lidu, nezkaženého útlakem a demoralisujícím vlivem vyšších tříd, lidu, jenž vždy mluví řečí rovného s rovným, lidu, který dbá vždy na lidskou důstojnost. Po všech letech, kdy moderní „slágr“ tahal nejkrásnější city člověka do bláta a do dusné atmosféry barů a dancingů, kdy mládež byla záměrně otravována „verši“, které opěvovaly „sen lásky“ a „pohádku“ mládí, které se „nevrátí“, je dnes nutno při každé příležitosti ukazovat, že podobné pohádky buržoasních paumělců se již skutečně nenavrátí.

Budme tedy stráničtí právě při vybírání tak zv. čistých milostných písní. Je však důležité uvědomit si, jaké jsou vlastně ty písně milostné a o jaké lásce mluví.

Přede mnou leží zpěvník národních písní, který je dnes u našich souborů nejvíce rozšířen. »Špalíček«. Otevřme jej namátkou na některé straně, hledejme především písně české, u nás většinou přeložené. Třeba strana 34 v I. díle. Najdeme tu známou českou písničku: „Hezká bys ty byla“. A slova? „Hezká bys ty byla, přes tebe tu není: jen škoda, přeškoda, že těch peněz není!“ — A děvče na to: „Na peníze se ptáš, budu-li je mít, napřed se mne zeptej, budu-li tě chtít. — Jestliže ty hledáš bohaté dívčice: já o tě nestojím, třebaš měl tisíc.“ —

Další píseň kritizuje zase hochu, který se zřejmě ve veřejnosti stydí za svou chudou milou: na straně 21 čteme: „Což je mně holečku po tobě, když si mne nevšímáš v hospodě; v hospodě před lidma, jako bych nebyla tvá milá.“ — Anebo jiná, velmi známá píseň: „Nechod' tam, pojď radš k nám, já jsem holka vonačejší, pojď radš k nám, nechod' k ní, já jsem holka jinačí: jestli vona bohatější, za to já jsem upřímnější; nechod' k ní, pod' radš k nám, já tě ráda uhlídám.“ A hned proti bohaté dívčině zpívá hoch v jiné písni: „Kdyby moje milá samé pentle byla a všem se líbila, a já si ji přece nevezmu: vezmu já si upřímnou dívčici, třeba měla jen jednu kytlici, modré oči jako já, ach, jako já.“

Podobných písní najdeme v tomto zpěvníku dost a ne náhodou se stalo mnoho z nich pravými všennárodními písněmi, které se zpívaly v malých obměnách ve všech krajích. Začneme-li ovšem hledat v základních sbírkách, třeba v Erbenových „Prostonárodních českých písních a říkadlech“, najdeme podobné „straničké“ písně na každé straně. Zvláště oddíl „Vzdory“ v písních věku mládeňského a panského a také oddíl písní o nešťastné lásce poskytuje nesčetné možnosti pro výběr krásných českých národních písní. Nevybírejte ovšem písně ani zde mechanicky, bez diskusí a bez jasného záměru.

Mechanicky vybrané písně mohou působit někdy i opačně, než je původně zamýšleno. Soubor gymnasia v Humpolci na příklad si dal na program písničku: „Už mně koně vyvádějí“ (chtěli zpívat pomalou píseň), jistě s nejlepším úmyslem; ale minul se účinkem, když byla bez komentáře zpívána právě ve dnech, kdy se na okrese konaly odvodů!

Tato příhoda zdůrazňuje význam správného komentáře k písni, komentáře, který musí být tak lidský, nenásilný a prostý jako samotný text písně. Záleží na zařazení písně do celku a na tom, jak je zpívána, bude-li komentář vůbec nutný. Často se na příklad nyní u nás zpívá pracovní písnička: „Nezáleží na voráči, který pěkně tancuje, podívej se do maštalky, jak koničky pucuje. Koničky jsou umazány, umazaněj postraněk: bodejž tebe šlaci vzali, jakej jsi to pacholek.“ A podobně se zde zpívá o děvečce. Zpíváme-li třeba tuto píseň na státním statku, kde ve skupině ČSM „neklape“ všechno, jak by mělo, může „přísný“ komentář před touto písní připravit celé vystoupení o účinek. Žertovné slovíčko po ní však může znamenat obrat v práci soudruhů k lepšímu. Politická vospěllost a pohotovost budou tedy hlavním předpokladem při vybírání i zařazování národních písní do repertoaru našich souborů.

Zabývali jsme se výběrem milostných písní pro naše soubory. To neznamená, že není kromě písní těchto, zbojnických a pracovních ještě mnoho jiných písní, které mohou právě dnes, kdy na každém kroku na vesnici odhalujeme škůdce — vesnické boháče, tít do živého. Podívejme se jen namátkou na oddíl „Selské hospodářství“ v Erbenově sbírce, který má 139(!) písní. Hned první písnička pranýřuje sedláka, kterému je tím lépe, čím je lidu hůře: „Sedláčkovi hodně je: jak namlátí, tak věje: žitěčko platí za čtyři zlatý, pšenička je za dukát, čočovička taky tak.“ Anebo znáte lepší charakteristiku kulaka než tuto?: „Sedlák boží stvoření, šelma vod narození: před knězem kleká, před pánem heká, v hospodě se vopije, chalupníky vybije.“ — A není jasně vylíčen jeho poměr k malému rolníkovi, chalupníkovi? „Sedlák je šelma velká, zamazal chalupníka; pak si zas pomyslí, jak by ho vočistil: vhodil ho do rybníka.“

Nedivme se, že tyto písně v oficiálních zpěvnících neotiskovali. A neotiskovali ani písně, v nichž si zemědělský dělník postěžoval na př. takto: „Kdybych já měl, co bych já chtěl, já bych si nestejskal: krajíc chleba a kus másla, já bych si zavejskal.“ — Anebo znáte v s e c h n y sloky známé písničky „Když jsem já ty koně pásal“ (nechceme ji zpívat, protože nám zní jako odrhovačka!)? Třeba tu: „Sedum let jsem u vás sloužil, a nic jste mně nedali: jen jedinkou košiličku, a tu jste mně zas vzali.“ Je třeba varovně upozornit naše soubory právě na tyto a podobné „odrhovačky“, z nichž vládnoucí třída záměrně vyklestila vše zdravé a odbojné.

A závěrem uvádíme jednu z nejkrásnějších milostných písní, kterou najdeme ve sbírce Erbenově, v Seidlově sbírce „Národ v písni“ i jinde. Zpívá se na nápěv „Nejsi, nejsi“ a má tato slova: „Ach, nevim, nevim, proč se tobě líbim, ach, nevim, nevim, proč mne máš rád: bohatá já nejsem, tak hezká taky ne; ach, nevim, nevim, proč mne máš rád“ — „Tvě modré oči, ty já mám nejradší, tvě modré oči, ty já mám rád: ty modré očičky a bílé ručičky: protože uměj všechno dělat.“

Takto tedy vypadá skutečná píseň lidu, p r a c u j í c í h o lidu. A tuto píseň budou naše soubory zpívat především!

NEZNAMÝ ŘEZBÁŘ Teror

NEZNAMÝ ŘEZBÁŘ Kuomintanská továrna

WANG ŠU Za mřížemi

LO KUNG-LIN Matka generála Ma Pan-čaje

LIDOVÝ UMĚLEC Vítězná armáda

LIDOVÝ UMĚLEC Partyzánský tanec

Členové souboru před Kremlem

Projevy přátelství mezi obecnstvem a Souborem lidových písní a tanců ČSM po vystoupení na mírové estrádě v Sloupové síni v Moskvě

Soubor zpívá Hymnu demokratické mládeže při vystoupení v klubu ministrů SSSR

Soubor lidových písní a tanců ČSM tančí valašský tanec »Starodávny«

LOPE DE VEGA V PROVEDENÍ
SOUBORŮ LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

Dramatické studio JNZAV v Třebíči uvedlo Lope de Vegovu hru Vzbuření na vsi. Zleva Mengo, Jacinta, Barildo, Laurencia a Frondoso (Braunšlegr, Ondrová, Macek, Svobodová a Vidlák)

Laurencia a Pascuala, rovněž z Lope de Vegovy hry Vzbuření na vsi v provedení souboru ČSM gymnasia v Zatci

Svatební scéna z trebičského představení. Vzbuření na vsi doporučujeme souborům lidové tvořivosti. Staletí neubrala této klasické hře na její revolučnosti

Postava komtura z představení žatecké mládeže. Gymnasijní soubor ČSM seznámil na svých četných zájezdech s touto klasickou hrou pracující lid celého okolí

RUSKÉ LIDOVÉ TANCE

Sestavila a zapsala zasloužilá umělecká pracovnice RSFSR, laureátka Stalinské ceny

T. A. USTINOVÁ

ÚVODEM

Překrásné a mnohotvárné je taneční umění ruského lidu. Sotva se najde na celém světě lid, který by vládl takovým pozoruhodným pokladem lidové taneční tvořivosti.

Do každého tance vkládá lid určitý obsah, udílí mu svérázné národní barvy, odráží v něm nejhlubší myšlenky a city.

Ruský lidový tanec je nerozlučně spojen s písní. »I písně i tance,« řekl M. I. Kalinin, »tvořil lid během desetiletí, ba staletí; lid v nich ponechával jen to nejcennější, stále je zdokonaloval a přetvářel.«*)

Velká říjnová socialistická revoluce učinila majetkem pracujících všechno materiální i duchovní bohatství, které lid vytvořil během mnoha staletí. Leninsko-stalinská národní politika zabezpečila úplný rozkvět kultury, socialistické podle obsahu a nacionální podle formy. Strana láskyplně a starostlivě pomáhá jasnému rozkvětu lidových talentů. Nebývalých úspěchů dosáhla umělecká tvořivost svobodného sovětského lidu. V naší zemi existují desítky tisíc souborů lidové tvořivosti, tanečních a hudebních kolektivů.

Ve starých dobách, v létě za plotem, na palouku nebo na poli pořádali chlapci a děvčata chorovody (kolové tance). Skoro všechny chorovody byly prováděny tanci. Chorovodné tance se vytvářejí prostými tanečními pohyby. Komposice takových chorovodů je velmi zajímavá: jedna figura přechází postupně do druhé, tvoří svérázný pohybový vzor, připomínající zázračné spleť krajky. V těchto chorovodech upoutává zvláštní, čisté ruská gracie při způsobu jejich vytváření a malebná krásna ruských národních krojů.

Kromě množství chorovodů existuje také velký počet i jiných druhů ruského lidového tance: čtverylky, »osmerky«, »šesterky«, »hvězdičky«, polky atd.

Velice rozšířené jsou u ruského lidu tance dvojic, vykonávané mistry-tanečníky. Obyčejně obsahují prvek soutěžení — snahou tanečnicko je docílit spleťjších tanečních kroků a figury než partner. Někdy má tento tanec lyrický charakter, jeví se jako svérázné vyznání lásky dívky a chlapce. Takový tanec vyžaduje velké výraznosti a plavnosti pohybu u dívky a síly, smělosti a obratnosti u chlapce, kterou se snaží ukázat před svou vyvolenou.

Sólový tanec se tančí všude, kde se shromažďuje mládež: doma, venku, v klubu. Tancují jej při písničce, s doprovodem harmoniky, za doprovodu slovních hříček a popěvek.

Sólové tance jakož i tance dvojic jsou často postaveny na principu soutěže »lepšího tanečníka«. Tanec začíná obyčejně vyzývatel, s ním postupně soutěží v mistrovství ostatní tanečníci. Každý z nich ukazuje své figury: často jsou natolik originální a složité, že se každému tanečníku nepodaří je opakovat.

Soudobý tanec se značně liší od starého. Vytvořen na podkladě pozoruhodných tradic ruského lidového tance, stal se obsažnějším a zajímavým, získal nové rysy — aktivitu, radost ze života, smělost a důvěru, které jsou vlastní svobodnému sovětskému člověku.

V tomto sborníku jsou uvedeny scénicky zpracované lidové ruské tance, které provádí Státní ruský lidový sbor Pjatického. Jsou zde i staré tance »Ale já na louce«, Čtverylka a »Timonja« — a současné sovětské tance — Penzenské popěvky a Kolchozní polka.

Doporučujeme tyto tance k provádění v choreografických kroužcích umělecké tvořivosti a chceme dát několik rad vedoucím.

*) M. I. Kalinin. Sborník statí a řečí »O otázkách socialistické kultury«, str. 51.

Vyhýbejte se zbytečné »kráse«, nasládlosti, nesmyslné akrobacii — to kazí a znečišťuje ruské tance. Směřujte k tomu, aby v jednoduchých, přísných a výrazných pohybech se objevil obraz ruského člověka.

Podněcujte tvůrčí improvizace tanečníků, hledání nových a originálních pohybů, figur i tanečních kombinací.

Učte se pokladům starých ruských lidových tanců, šetrně sbírejte vše, co je v nich cenného a zajímavého. Obohacujte lidové tance novým sovětským obsahem, tvořte nové kolchozní tance, vypravující o šťastném, blahobytném a kulturním životě.

V scénických variacích lidových tanců zachovávejte a ještě více zdůrazňujte pozoruhodné komposice vytvořené samým lidem; očistěte ruský lidový tanec od všeho náhodného a naneseného, žádejte, aby v prováděných tancích našly svůj opravdový výraz nejlepší rysy charakteru sovětských lidí.

»ALE JÁ NA LOUCE«

Starý ruský lidový tanec ve dvou

»Babička netančila, ale vypravovala cosi... Vtom ji cosi utrhlo s místa, jako vítr zakroužilo, ona se stala zteplou, vyrostla a nebylo možno od ní odvrátit oči — tak se stala bujně krásnou a milou v ty minuty návratu do mládí«*). Tento obraz veselého, zápalného ruského tance, vykreslený A. M. Gorkým v jeho povídce »Dětství«, se nám mnohokrát zjevovoval, když jsme pracovali na tanci »Ale já na louce« ve sboru Pjatického.

V tomto starém tanci se zvláště ostře a pohnutě objevuje obraz ruské divčiny. V šetrných pohybech, plných ušlechtilosti a pocitu vlastní důstojnosti, tu plavných, tu náhlých, zjevuje se její charakter — něžný, poetický a současně silný a nezávislý.

Při zvucích melodie milované písničky divčina jako očarovaná vystoupí kupředu se šátečkem v ruce. Dupnouc a zdvihajíc šáteček, plavně se nese v kruhu: doslova »plovoucí bílá labuť«.

Dívka se zastavuje před chlapcem, klaní se mu a vyzývá ho k tanci.

Dívka se chlapci líbí. Přijímá její pozvání. Nyní jí ukáže svou pružnost, sílu a vynalézavost. Divčina zamává se západem šátečkem a odchází od něho.

Obratně tanče, mladík ji následuje. S hrdým držením těla vede ho dívka za sebou, klapajíc podpatky v taktu. Jako by rozsypávala po podlaze perly, přibližuje se dívka k mladíku. Mladík jí ustupuje s cesty. Ale upoután pozoruhodným tancem divčiny, připojuje se k ní a oba pohromadě jeden po druhém opět ukazují své mistrovství.

Melodie písně zní stále rychleji. Pár zakrouží jako vítr...

Ale tanec se končí, ruce tancujících se pouštějí, uklánějí se jeden druhému a rozcházejí se.

Do skladby tance, který jsme vám ukázali, vešly staré taneční pohyby.

Dívka a chlapec tančí při melodii ruské národní písně »Ale já na louce«. (Viz str. 158!)

Melodie písně má 8 taktů. Takt je dvoučtvrtň.

Kostymy

Dívka má dlouhý barevný sarafán, jehož okraj je vrouben několika řadami různobarevných hedvábných stuh. Blůza je bílá se širokými vyšitými rukávy. Přes sarafán má šátek jiné barvy. Na hlavě pestrý šátek, pod bradou uvázaný. V copu má vpletenu barevnou hedvábnou stuhu.

*) M. Gorkij: Dětství. Dětské nakladatelství, str. 31.

Mladík je v barevné rubášce, která se zapíná vpředu na straně nebo na rameni a je vyšívaná na prsou a na rukávech. Rubáška je přepásána páskem. Černé kalhoty má zasunuty ve vysokých botách.

Popis tance

Úvod

Přehrává se první část melodie (8 taktů)

1.—4. takt (hudební úvod).

5.—6. takt.

Zleva do popředí scény vychází obyčejnými kroky levou nohou mladík.

7.—8. takt.

Zezadu kulisy, zprava stejnými kroky pravou nohou vychází na scénu děvče.

V poslední čtvrti 8. taktu podupává levou nohou, zdvihajíc hrdě hlavu a rozhazujíc ruce do stran.

Opakuje se 1. část melodie

1.—8. takt.

Děvče, zamávavši šátkem a hrdě zdvihnuvši hlavu, se nese plavně jako labuť ve směru stojícího mladence (obr. 1). Děvče jde »ruským střídavým krokem« (pohyb 1*) postupně spouštějíc ruce, které mělo sevřeny v pěst na pasu. Když se srovná s mláďencem, opět, jako by měla křídla, rozhodí ruce, a obrátivši se k němu zády, jde do přední části scény k pravé kulise.

obr. 1

2. část melodie (8 taktů)

1.—2. takt.

Dívka, držíc v pravé ruce šáteček, otočí náhle pravým ramenem, pak zamává nad hlavou šátečkem a rozhodne se, že se vrátí k mláďenci. »Dívčí ladnou chůzí« se otáčí na pravou stranu (pohyb 2) do hloubky scény. Pravou ruku klade do záhlaví a levou ohne v lokti před sebou.

3.—4. takt.

Potom jde týmž krokem směrem k divákovi, rozvírajíc ruce do stran.

5.—6. takt.

Stejně jako v 1.—2. taktu, obrací se napravo a jde tímž krokem (pohyb 2). Pravou ruku dá za hlavu a levou ohne před sebou v lokti.

7.—8. takt.

Postupně rozhazuje ruce do stran, dělá levou nohou čtyři obyčejné kroky vpřed, přistupujíc k chlapci.

3. část melodie (8 taktů)

1. takt.

Děvče bere šáteček do obou rukou a podívuje se mu. Potom dupne levou nohou, zvedajíc podpatky pravé nohy.

2.—6. takt.

Zvedá oběma rukama šáteček nad hlavu, krouží na místě na pravé noze do pravé strany, levou nohu při

*) Popis pohybů v závěrečné části.

obr. 2

obr. 3

každé čtvrti taktu přistavuje špičkou k noze pravé (obrázek 2).

7. takt.

Na:

»ráz« (1. čtvrtina taktu) zastavujíc se před mladíkem dupne pravou, levou a znova pravou nohou,

»dva« (2. čtvrtina taktu) dupne levou, pravou a znova levou nohou.

8. takt.

Jde drobnými kroky k mladíkovi, jako by ho zvala k tanci, a dělá čtyři nevelké kroky (na každou osminu taktu krok) [obrázek 2.]

1. část melodie

1.—2. takt.

Mladík s radostí přijímá pozvání, a roztáhnuv ruce, směřuje k dívce třemi obyčejnými kroky, začínaje pravou nohou a dupaje silně při čtvrtém kroku levou nohou.

3.—4. takt.

Hrdý na to, že si ho dívka zvolila, mladík široce rozpráhne ruce a s nadšením před ní podupává: levou, pravou a znova levou, pravou nohou.

5.—6. takt.

Klade ruce do pasu, ohýbá mladík koleno levé nohy, dělá čtyři podupy pravou nohou, současně se obraceje levým bokem k dívce. Pravá noha je ohnuta v kolenně.

7.—8. takt.

Dělá dva »ruské střídavé kroky« dopředu a zastaví se před dívkou.

Současně dívka při 1.—8. taktu rozpráhne ruce, a stavíc se trochu na špičky, ustupuje dozadu obyčejnými kroky, dělajíc na každou osminu taktu jeden krok.

Tímto způsobem odcházejí tancující doprava.

2. část melodie

1.—8. takt.

Dívka chce ukázat své taneční umění. Vydupávajíc drobné údery (pohyb 3), rozpráhne ruce a hrdě zdvihajíc hlavu, tancuje před mladíkem, pohybujíc se kupředu.

Současně mladík, ohnuv kolena a rozpráhnuv ruce, ustupuje z cesty dívce, podupávaje tu pravou, tu levou nohou, odcházejíc na to místo, z kterého začal tanec (obrázek 3).

3. část melodie

1.—6. takt.

»A nyní, dobrý chlapče, ukaž svou obratnost v tanci,« jako by ho dívka povzbuzovala, odstupuje zpět na špičkách doprava, s rozpraženými rukama a mává šátečkem v pravé ruce.

Mladíka není třeba přemlouvat, je ochoten třeba ihned ukázat svoje taneční umění a odvalu. Širokým pohybem, plácaje do holínek (pohyb 4), mladík jde za odcházející dívkou (obrázek 4 a 5).

7.—8. takt.

Mladík jde drobnými kroky (pohyb 5) a zastavuje se před dívkou jako přibitý.

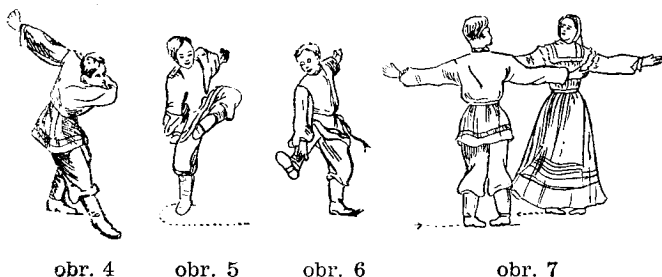
1. část melodie

Tancující tančí jeden před druhým

1.—2. takt.

Dívka jde napravo, široce rozpráhne ruce (pohyb 6).

3.—4. takt.

obr. 4 obr. 5 obr. 6 obr. 7

Tímtež pohybem se vrací nalevo, dělajíc rukama volně pohyby.

Současně mladík při prvním až čtvrtém taktu dělá před dívkou složitou figuru (obrázek 7).

5.—8. takt.

Zdvihnuvši pravou ruku s šátečkem, kterou měla ohnutou v lokti, a levou davši do pasu, otáčí se dívka vpravo na pravé noze. Pak přestupuje levou nohou na špičky.

Mladík, jako by se odvracel od dívky, jde pravým ramenem na pravou stranu. Pohybuje se v nevelkém kruhu, dělá malé krůčky, jako by rozsypával hrách (pohyb 8). Zatím se opět zastaví před dívkou, zvedaje dopředu pravou nohu a plácaje rukou do holínek. Pravou nohou podupává o podlahu (obrázek 6).

Daje ruce do pasu, staví se zády k obecnstvu a tváří k dívce, která rovněž zůstává před ním, majíc ruce v bok.

2. část melodie

Postupně rozpráhujíc ruce, mladík levou nohou a dívka pravou jdou »harmonikou« (pohyb 6) do přední části scény ke středu (obrázek 7).

3. část melodie

1.—7. takt.

Ruce v boku a zavěšení do sebe pravou rukou, dívka a mladík dívají se jeden na druhého a drobnými krůčky dělají plný obrát (pohyb 9) ve směru hodinových ručiček (obrázek 8). Točí se na místě do různých stran (každý ve svém malém kruhu).

obr. 8

obr. 9

1. část melodie

1.—3. takt.

Rytmus písně se postupně zrychluje. Tančící se rozcházejí do stran »ruským přeměnným krokem« (pravou nohou): dívka — vlevo od diváka, mladík — vpravo. Široce rozhodivši ruce do stran, směřují do zadní části scény, kde se oba setkávají. Nezastavujíc se, stejným »proměnným krokem« pokračují v chůzi v kruhu, jdouce do přední části scény: dívka do pravého rohu, mladík do levého.

2. část melodie

1.—8. takt.

Mladík se nemůže udržet, aby netančil: rozešel se, ale nezastavil se.

Obrátě se tváří k divákovi, udělá ještě složitější figuru (pohyb 10), pohybuje se v přední části scény smě-

rem k dívce (obr. 9), dívka, zamávajíc šátkem, točí se na místě doprava.

3. část melodie

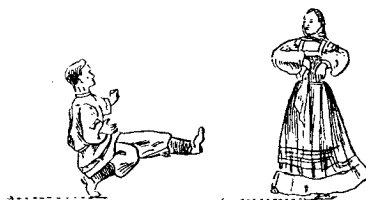
1.—7. takt.

Mladík, přiblíživ se k dívce, znovu ji vyzývá k tanci, rozpráhne ruce, a usmívaje se na ni, odchází zpět »polzunkom« (pohyb 11), (obrázek 10).

Současně dívka následuje mladíka, spíná ruce na prsou a vyklepává drobnými krůčky figuru »v tri nožky« (pohyb 12).

8. takt.

Tanečníci se točí do různých stran.

obr. 10

1. část melodie

1.—4. takt.

»Ruským přeměnným krokem« pravou nohou (pohyb 1) dívka rychle odbíhá od mladíka do zadní části scény směrem ke středu. Mladík ji dohání tímtež pohybem.

5.—8. takt.

Tanečníci, vyklepávajíc »drobný krok« (pohyb 5), tváří k divákům postupují do popředí scény; dívka je o něco před mladíkem.

2. část melodie

1.—7. takt.

Zamávajíc šátečkem nad hlavou, dívka dělá nevelký kruh ve středu proti směru hodinových ručiček, ustupuje na špičkách obyčejným krokem dozadu. Mladík ji následuje v kruhu (pohyb 13), plácaje rukou do holínek (obrázek 11).

obr. 11

Udělavše nevelký kruh, tanečníci opět vyjdou ze středu přední části scény.

8. takt.

Otáčí se do stran.

3. část melodie

1.—8. takt.

Tančí se ještě v rychlejším tempu. Tanečníci se obracejí tváří v tvář. Mladík vezme dívku rukou kolem pasu, dívka mu klade levou ruku na pravé rameno. Volně, lehce se držíce v náruči, spolu tančí. Vesele se dívajíc jeden na druhého, otáčejí se tanečníci rychle na místě doprava (obrázek 12).

obr. 12

obr. 13

1. část melodie

1.—4. takt.

Nepřestávajíc se točit, dívka i mladík rozplétají ruce, levou ruku dívka přeloží s pravého ramene na mladíkova záda, pravou rukou si přidržuje šat.

Mladíkova pravá ruka zůstane v pase dívky, levou rozpráhne do stran. Otočivše se čtvrt obratu jeden od druhého, tanečníci se postaví vedle sebe. Nezastavujíc se, oba pokračují v otáčení doprava. Dívka pootáčí hlavu doprava, jako by se odvracela od mladíka, ale on se dívá na dívku (obrázek 13).

5. takt.

Tanečníci rozdělují ruce a otáčejí se tváří k sobě.

6.—7. takt.

Divajíc se jeden na druhého, odstupují zpět: dívka pravou od diváků, mladík nalevo.

8. takt.

Uklánějí se hluboce jeden druhému (obrázek 14).

obr. 14

Popis pohybů (figur)

Figura č. 1

»Ruský přeměnný krok«

1. takt.

Na:

»ráz« tanečníci dělají krok pravou nohou vpřed

»a« tentýž krok levou nohou

»dva« tentýž krok pravou nohou

»a« přestávka.

2. takt.

Na:

»ráz« pokračujíc v pohybu dělají levou nohou krok vpřed

»a« tentýž krok pravou nohou

»dva« tentýž krok levou nohou

»a« přestávka.

Figura č. 2

Dívčí plavná chůze

1. takt.

Na:

»ráz« plynulý krok pravou nohou kupředu

»a« levou nohu přisouvají špičkou k noze pravé

»dva« opět plynulý krok pravou nohou vpřed

»a« přisouvají špičkou k pravé noze.

2.—6. takt.

Opakuje se pohyb při 1. taktu.

Figura č. 3

Dr ob (drobné krůčky)

Předehra.

Na:

»a« dívka nadzdvihuje podpatky levé nohy.

1. takt.

Na:

»ráz« klape podpatkem levé nohy o podlahu, současně lehce přisouvá pravou nohu

»a« podpatkem pravé nohy klape o podlahu a současně ho zvedá

»dva« zvedá pravou nohu

»a« dupne levou nohou, současně zvedajíc podpatky pravé nohy.

2. takt.

Na:

»ráz« udeří podpatkem pravé nohy o podlahu, současně zlehka zvedá levou nohu

»a« podpatkem levé nohy klepne o podlahu a ihned jej zvedá

»dva« dupne levou nohou

»a« dupne pravou nohou, současně zvedá podpatky levé nohy.

3.—8. takt.

Opakuje se pohyb z 1.—2. taktu.

Figura č. 4

Krok s úderem do holeně vysokých bot

1. takt.

Na:

»ráz« mladík dělá krok vpřed pravou nohou

»a« postaví se na podpatky levé nohy, současně přisedá na pravé noze; trup se naklání k pravé straně, ruce rozpráhne do stran, hlavu má zdviženou. Mladík se dívá na děvče.

»dva« tleská pravou rukou do holeně levé boty a okamžitě dává ruku vlevo

»a« tleská levou rukou do holeně levé boty, zvedáje pěst ruky k pravému ramenu.

2. takt.

Na:

»ráz« mladík dělá krok vpřed levou nohou celým chodidlem

»a« klade pravou nohu na podpatky, současně přisedá na levé noze, naklání trup k pravé noze, ruce rozpráhne do stran, hlava je zdvižena, mladík se dívá na dívku.

»dva« tleská levou rukou do holeně pravé boty a hned dává ruku vpravo

»a« tleská pravou rukou do holeně pravé boty, zvedáje pěst ruky k pravému rameni.

3.—4. takt.

Opakuje se pohyb z 1.—2. taktu.

5. takt.

Na:

»ráz« mladík dělá krok pravou nohou vpřed, když předtím dupl podpatkem o podlahu, potom podrážkou pravé nohy, lehce v koleně ohnuté.

»a« krok levou nohou na podpatku, potom celým chodidlem

»dva« dělá krok pravou nohou na podpatku a potom celým chodidlem, současně zdviháje levou nohu, ohnutou v koleně.

»a« tleskne pravou rukou do podrážky levé boty.

6. takt.

Opakuje se pohyb 5. taktu druhou nohou.

Figura č. 5

Melkaja drob

Na:

»ráz« mladík dělá nevelký krok pravou nohou vpřed, když si z počátku dupl podpatkem o podlahu, potom podrážkou pravé nohy, lehce ohnuté v koleně

»a« dělá nevelký krok levou nohou vpřed, když z počátku dupl o podlahu podpatkem, potom podrážkou levé nohy, lehce ohnuté v koleně

»dva«

»a« opakují se pohyby na »ráz« a »a«.

Figura č. 6

Harmonika

Počáteční postavení:

Špičky k sobě, paty od sebe.

Na:
 »ráz« tanečníci dávají paty k sobě a špičky od sebe
 »a« špičky dávají k sobě a paty od sebe
 »dva«
 »a« opakují pohyb na »ráz« a »a«.
 Při pohybu napravo dávají tanečníci paty k sobě, opírajíce se o špičku levé nohy a o patu pravé. Dávající paty od sebe, opírají se o špičku pravé nohy a o patu levé. Při pohybu nalevo je to naopak (obrázek 7).

Figura č. 7
 Drobné kroky s dupnutím

Předehra.
Na:
 »a« mladík zvedá podpatky levé nohy.
1. takt.
Na:
 »ráz« dupne podpatkem levé nohy o podlahu, současně zvedá do výše prohnutou pravou nohu
 »a« dupne celým chodidlem pravé nohy, zvedá podpatky levé
 »dva« dupne podpatkem levé nohy, zvedá levou nohu mírně ohnutou v koleně
 »a« dupne pravou nohou o podlahu.
2. takt.
Na:
 »ráz« silně dupne levou nohou
 »a« silně dupne pravou nohou
 »dva« silně dupne levou nohou
 »a« přestávka.
3.—4. takt.
 Opakuje se pohyb z 1.—2. taktu.

Figura č. 8

Drobný krok (jako zvuk padajících hrachových zrněk)*

5.—7. takt.
 Nakloniv trup k pravé noze a prohnuv nemnoho kolena, mladík ohýbá před sebou pravou ruku a levou dává na stranu. Jde drobnými kroky podél nevelikého kruhu ve směru hodinových ručiček.
5. takt.
Na:
 »ráz« dupne pravou nohou, odsunuje ji kousek doprava
 »a« dupne levou nohou, přisunuje ji k pravé
 »dva« dupne pravou nohou, odsunuje ji vpravo
 »a« dupne levou nohou, přisunuje ji k pravé.
 Při 6. a 7. taktu se opakují pohyby 5. taktu.

8. takt.
Na:
 »ráz« dupne celým chodidlem nohy o podlahu
 »a« zvedá pravou nohu tleská pravou rukou do holeně pravé boty
 »dva« občas dupne pravou nohou o podlahu, ruce rozprahuje do stran
 »a« přestávka.

Figura č. 9
 Obraty s drobnými kroky

Mladík se postaví zády k divákovi a děvče obličejem, pravé lokty mají spojeny.

1. takt.
Na:
 »ráz« mladík i dívka dělají současně malý krok levou nohou v kruhu ve směru hodinové ručičky
 »a« dupnou podpatkem pravé nohy, pak špičkou, podpatky se zvedá
 »dva« znovu dělají krok levou nohou
 »a« znovu dupnou podpatkem pravé nohy, potom špičkou, podpatky se zvedá.

2.—7. takt.
 Dělajíce úplný kruh ve směru hodinové ručičky, mladík a dívka opakují pohyb z 1. taktu (viz obrázek 8).

*) Každý pohyb se vykonává za jednu šestnáctinku taktu.

Figura č. 10

Skok s tlesknutím do holeně vysokých bot

Předehra.
 Mladík skáče oběma nohama tváří k obecenstvu.
1. takt.
Na:
 »ráz« mladík, spouští se na pravou nohu, současně vysoko zvedá dopředu nataženou levou nohu.
 »a« tleská dlaní pravé ruky do holeně levé boty
 »dva« lehkým skokem na levou nohu současně vysoko zvedá dopředu nataženou nohu pravou
 »a« dlaní levé ruky tleská do holeně pravé boty (viz obrázek 9).
2. takt.
 Opakuje se pohyb z 1. taktu.
3. takt.
Na:
 »ráz« široce odsunuje pravou nohu do strany
 »dva« levou nohu klade napravo dozadu, tělo naklání k levé noze, tleská oběma rukama do holeně levé boty.
4. takt.
Na:
 »ráz« klade levou nohu vlevo
 »a« tleská oběma rukama pod kolenem levé nohy
 »dva« dupe o podlahu pravou nohou
 »a« dupe o podlahu levou nohou.
5.—8. takt.
 Opakuje se pohyb z 1.—4. taktu.

Figura č. 11

»Polzunok« dozadu

Předehra.
Na:
 »a« mladík si sedá do podřepu, ruce rozprahuje do stran.
1. takt.
Na:
 »ráz« lehkým skokem dozadu, stojí na levé noze, prudce zvedá pravou nohu dopředu
 »dva« nezdvíhaje se z podřepu, přeskakuje s levé nohy na pravou, která zůstává vzadu, prudce zvedá levou nohu dopředu (viz obrázek 10).
 Pohyb se opakuje po dobu sedmi taktů, mladík ustupuje dozadu.

Figura č. 12

Drobný krok »v tri nožky«

Na:
 »ráz« dívka dělá pravou nohou nevelký krok vpřed na podpatku, potom levou nohou s dupnutím na celé chodidlo se přesunuje k noze pravé, ale pravá noha se rovněž spouští na celé chodidlo. Na jednu čtvrtinu taktu případnou tři drobné údery »v tri nožky«
 »dva« opakují se pohyby první čtvrtiny na »ráz« (viz obrázek 10).

Figura č. 13

»Polzunok« vpřed s tleskáním do holení vysokých bot

Pohyb se provádí v hlubokém dřepu.
Předehra.
Na:
 »a« nevelkým skokem se dostává mladík do úplného podřepu.
1. takt.
Na:
 »ráz« lehkým skokem kupředu na pravé noze prudce vysunuje levou nohu vpřed, nedotýká se podlahy, současně tleská levou rukou do holeně levé boty (viz obrázek 11)
 »dva« nezvedá se z podřepu, lehce přeskakuje z pravé nohy na levou, prudce vysunuje pravou nohu vpřed. Nedotýká se podlahy, tleská zároveň

pravou rukou do holeně pravé boty, mladík se pohybuje vpřed.

Z ruského originálu, který vydalo Státní nakladatelství kulturně osvětové literatury, Moskva, 1950, přeložila M. DUNDÁČKOVÁ.

ALE JÁ NA LOUCE

MÍRNĚ, POSTUPNĚ RYCHLEJI

MILAN BARTOŠ

NAŠE HUDBA BOJUJE ZA MÍR

Pod tímto heslem se konalo v týdnu od 4. do 11. února v pražském Domě umělců II. plenární zasedání Svazu čs. skladatelů. Již sama skutečnost, že skladatelé, hudební vědci, výkonní umělci a četní zájemci z řad pracujících vyslechli během osmi dnů na přehrávkách i koncertech stovky nových skladeb a diskutovali o nich, je velkolepým důkazem síly lidově demokratického zřízení, mohutnosti mírového úsilí našeho lidu a tvůrčí podpory, kterou poskytuje dělnická třída v čele s Komunistickou stranou Československa naší nové kultuře.

Důkazem toho je i velký zájem široké veřejnosti o přehrávky nových skladeb i o koncerty, oficiální účast ministra školství, věd a umění prof. dr. Zdeňka Nejedlého, vedle řady zahraničních hostů v čele s předními sovětskými skladateli a theoretiky, soudruhy Čulakim a Kabalevským. Toto zasedání nebylo však jen vnější manifestací, ale mělo ráz vskutku pracovní. Svědčí o tom i projev prof. dr. Zdeňka Nejedlého o programovosti v hudbě, kde geniálně vystihl současnou situaci naší hudební tvorby větou, která je zároveň pracovním heslem následující vývojové etapy v osvojování a prohlubování tvůrčí metody socialistického realismu:

Naučte se hudbou mluvit!

Svědčí o tom konečně i diskusní příspěvky hostů ze Sovětského svazu, kteří podobně jako sovětští soudruzi na loňské plenárce, nerozpakovali se ostře kritiso-

vat, ale současně na základě bohatých zkušeností své země naznačovali konkrétní cestu k překonání nedostatků.

Skladatelská plenárka vyčerpala během osmi dnů téměř všechny obory hudební tvorby, od oper a kantát přes skladby symfonické a komorní až po tvorbu vokální, od skladeb instruktivních přes instrumentální koncerty až po hudbu dechovou («populární»), taneční a hudbu k filmu, od úprav lidových písní a tanců přes jejich vyšší stylisaci až po pokusy o nové taneční skladby na podkladě naší lidové umělecké tvořivosti. od problémů ideovosti v hudbě přes stránku technicko-výrazovou až po úkoly marxistické hudební vědy, kritiky a estetiky, které vynikajícím způsobem rozebral děkan AMU, soudruh dr. Sychra.

Není úkolem tohoto článku, aby podrobně hodnotil průběh plenárního zasedání a kvalitu jednotlivých skladeb. V tomto smyslu odkazujeme na Tvorbu a na Hudební rozhledy. Musíme si však všimnout některých otázek, které přímo souvisí s prací souborů lidové tvořivosti. Chceme tu zejména ukázat, jak nová tvorba je spjata se soubory lidové tvořivosti.

Nebylo jistě náhodou, že hned na první přehrávce vystoupily mládežnické soubory ČKD-Stalingrad, VUS, Radost, soubor Julia Fučíka, a že jeden z koncertů, který soustředil nejvíce pozornosti, byl věnován novým souborům, které lidovou tvořivost stylisují a rozvíjejí k nejvyššímu profesionálnímu mistrovství: Českoslo-

venský sbor národních písní a tanců a Armádní umělecký soubor Víta Nejedlého. Nebylo jistě náhodou, že právě práce těchto souborů připoutala k sobě mnoho mladých skladatelů a vynutila si vytvoření řady skladeb, které ideovostí svého obsahu, výrazovým realismem a tvůrčím navázáním na odkaz naší lidové kultury mohou být i při řadě nedostatků příkladem bezprostředního sepětí umění se životem, dravého a nesmlouvavého poměru k bojovým úkolům naší současnosti.

Jestliže klasická věta marxismu říká: »Filosofové dosud jen život různě vykládali, jde však o to, změnit jej«, pak z této věty vyplývá i podobné heslo, kterým se musí řídit pokrokové umění. Patří k velkým úspěchům naší cesty k socialismu, že díky STM již desetitisíce souborů lidové tvořivosti se stalo takovým bojovým nástrojem. Patří k velkým úspěchům této plenárky, že celá řada skladatelů dává již těmto souborům nový bojový materiál. Jsou to především malé formy (písně, sbory, lidové kantáty), které se vedle lidových písní a tanců stávají základem nové masové tvořivosti našeho lidu. Z nich také vyrostou ještě dokonalejší díla kantátová, symfonická i operní.

Jak se jeví s tohoto hlediska nová tvorba, předvedená na plenárce?

1. Tvorba nové písně.

Řekli jsme již, že úspěchy na tomto poli patří nejen mezi nejdůležitější, ale také mezi největší úspěchy plenárky. V čem se jeví tento pokrok? Především ve větší rozmanitosti žánrů. Nový obsah a údermost nejsou již mechanicky spojovány s pochodovým rytmem a schematickou melodií, ale rozvíjejí se v širokých melodických liniích, kde se již daleko lépe sjednocuje socialistický obsah s národní formou, jsou zpěvnější a lidovější, i když někdy ještě příliš »upochoďované«. Objevuje se také více písní lyrických. V tomto smyslu můžeme vyzdvihnout »Vlajku mládí« M. Hroňka, »Pionýrskou« J. Taussingera, »Sluneční den« A. Paloučka, »Družstevnickou« a »Ach, nenaříkej« K. Reineru.

Velkým objevem byly písně L. Poděště a J. Sumbala v podání brněnského souboru »Radost«, které ukazují, kolik rozmanitých žánrů (české »častušky«, politicko-satirické písně atd.) mají naši skladatelé k dispozici a jak nedostatečně jich dosud využívají. Z Poděšťových písní je citit bezprostřední, upřímný vztah k novému životu v celé jeho mnohotvárnosti, kterou skladatel neschematisuje, ale typisuje. Jestliže vytýkáme Poděšťovi nedostatek ideové ukázněnosti a doporučujeme ještě usilovněji navazování na intonace moravských lidových písní, nezmenšujeme tím nikterak jeho průkopnickou práci v oblasti nových forem výrazových, zejména proto, že mnoho těchto písní vzniklo již v roce 1949. Zůstává tu ovšem otázka, jak je možné, že se třeba píseň »Všední den« neobjevila již před rokem v některém zpěvníku. Vyplývá z toho úkol, sledovat daleko pečlivěji vlastní písňovou tvorbu mimopražských souborů, tuto tvorbu organisovat a rozvíjet.

2. Sborová tvorba

Právě ve srovnání s vícehlasými úpravami nových písní můžeme s plnou odpovědností označit sborovou tvorbu za úzký profil našeho současného komposičního úsilí. Ve sborech Vignatiho, Zd. Blažka, Kořínka a řady dalších je nový obsah »vyjadřován« starými, formalistickými hudebními prostředky. Jistým přínosem jsou některé sbory V. B. Aima (»Tátova ruka«), kladně můžeme hodnotit »Jitřní zpěv« Jaroslava Zicha a »Zem moja rodná« Dezidera Kardoše.

Pátráme-li po příčině tohoto neúspěchu, docházíme k opětnému konstatování, že trvalá spolupráce skladatelů se soubory a prostřednictvím jejich vystoupení na závodech a na vesnicích, i kritická odezva se strany pracujících — je nejlepší škola socialistického realismu. Je samozřejmé, že v tomto případě hraje důležitou roli i interpretační styl. Interpretační mistrovství našich pěveckých sborů, které na základě slavných tradic českého sborového zpěvu dosáhlo svého vrcholu za první republiky, svádělo a dosud ještě svádí naše skladatele k zneužívání tohoto interpretačního stylu, svádí

je k formalistickým úpravám a vynucuje tak i formalistickou interpretaci. Sborová tvorba s novým obsahem dosud interpretačního mistrovství našich předních pěveckých těles zdaleka nedosáhla. Nebylo by tedy správné, aby naši sboroví skladatelé vyšli od nové písně a vrátili svým skladbám nejprve zpěvnost a prostotu, o kterou okrádají naše pěvecké sbory a svádějí je tak na cestu formalismu?

Škoda, že na plenárním zasedání nebylo možno ukázat, jak zpívají čelné pěvecké soubory ČSM třeba Smetanu. Jak zpívají sovětské sborové skladby! V tomto podání, technicky snad méně dokonalém, ukázalo by se jasně, v čem je síla těchto skladeb, na jakém základě je možno navazovat na klasiky a budovat novou sborovou tvorbu. Ukázalo by se také, jak bude možno dále rozvíjet slavné tradice českého sborového zpěvu.

3. Lidové kantáty

Velkým přínosem II. plenárního zasedání byly nové kantáty Jána Cikquera, Josefa Stanislava, Andreja Čenanáše, Simona Jurovského, které nejenže navázaly na průkopnická díla loňské plenárky, ale dovedly je invenčním bohatstvím, zpěvností, výrazovou uceleností a ideovostí hudebního obsahu daleko překonat. Za největší přínos v tomto oboru považujeme však vytvoření nového typu lidových kantát, které v sobě spojují zpěvnost masové písně s výrazovým pathosem kantátové formy. Taková Taussingerova »Kantáta o Gottwaldovi« nebo Barvíkova »Ruky přeč od Koreje!«, které svými technickými nároky nepřesahují možnosti vyspělých souborů ČSM (pěveckých s větší instrumentální skupinou), stanou se jistě brzy majetkem souborů lidové tvořivosti. Ze lidová kantáta stojí na prahu velkého rozvoje, o tom svědčí i některé větší skladby písňové (na příklad »Mírová« Karla Macourka či Reinerova »Soudružko Koreo«), které se již tomuto typu značně blíží.

4. Skladby pro dechovku

Jestliže v oboru písňovém jde vývoj milovými kroky kupředu zásluhou průkopnické práce souborů ČSM, pak z téhož důvodu zůstává naše dechová hudba, kde soubory mládeže nejsou vůdčí silou, v zajištění starých manýr. Nový obsah, jehož ideová náplň není svázána s textovou předlohou, vytváří si jen velmi zvolna novou řeč, nové prostředky výrazu a nové formy. Přehrávka přinesla většinou solidně konstruované skladby »ze starých cihel«; jediné Kaprův »Pochod pětiletky«, Dobiášův slavnostní vojenský pochod a Hertlův »Pozdrav naší armádě« přinesly již náznaky nové invence. Na tomto místě čeká tedy naše skladatele ještě mnoho práce.

5. Hudba oddechová

O této oblasti »populární hudby«, na niž dychtivě čeká mnoho universálních orchestrů lidové tvořivosti, platí zhruba totéž, co pro dechovku. Naši skladatelé si ještě dostatečně neuvědomili, že napsat přístupnou skladbu oddechovou neznámá psát skladbu povrchní, únikovou, bezideovou. Naopak: oddechová, »populární« skladba musí být ideově silná již ve své nejnižší podstatě. V tomto smyslu můžeme označit za přínos »Řípeckou polku« Františka Píchy, jejíž svěžest a optimistický charakter naznačují cestu vpřed.

6. Nové soubory

S velkou pozorností setkalo se vystoupení profesionálních těles lidové tvořivosti, Čs. sboru národních písní a tanců a Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého. V obou případech přehrávka utrpěla tím, že složka taneční nebyla na koncertě zastoupena. Nebylo proto dobře možné zhodnotit nejožehavější problém v práci těchto souborů: způsob a míru stylisace hudební a taneční složky a jejich vzájemný poměr. Tu je třeba hodně se učit od sovětských vzorů — souboru Moisejevova a Rudého praporu. Pro taneční soubory lidové tvořivosti může být ČSNPT i AUS příkladem technického i výrazového mistrovství, kdežto způsob navazování na

lidovou tvořivost taneční a písňovou je ve své podstatě u těchto souborů odlišný.

Také ostravský soubor NOTA, který se pokouší o nové formy společenské taneční hudby na základě tradiční lidové tvořivosti taneční, nenašel ještě správnou cestu pro své průkopnické cíle.

Orchestr Jaroslava Ježka, který měl být prototypem orchestru nové taneční hudby, přejal v podstatě výrazový aparát amerického jazzu. U tohoto souboru bude třeba změnit nástrojové obsazení a pečlivě sledovat práci sovětských estrádních orchestrů.

Tímto přehledem jsme zdaleka nevyčerpali ani malou část zkušeností z II. plenárky SČS. Ale již z této krátké kritiky vyplývá důležitý poznatek, který jsme předeslali v úvodu:

DENÍK SOUBORU LIDOVÝCH PÍSNÍ A TANCŮ HOVOŘÍ O SSSR

Je ráno 10. května 1950.

Stojíme nepěchováni u okýnek vlaku, který nás veze z Prahy přes Polsko na hranice Sovětského svazu.

Přejeli jsme už Terespol, máme za sebou kontrolu polských celníků. Teď čekáme, že se nám objeví řeka a most, který, jak nám řekli Poláci, leží na sovětskopolské hranici.

Blížíme se k řece, k mostu — k hranicím.

Vzpomínáme si na Julka Fučíka, na jeho reportáž ze země milované, na jeho ilegální přechody hranic. »Dojati lidé jsou tiši, ani nedutají.« Tak to psal právě před dvaceti lety, když se po prvé pozdravoval se sovětskou zemí.

Bylo nám slavnostně. Za všechny drahé doma, za soudruhy, za svazáky, kteří byli celým srdcem s námi, jsme intenzivně prožívali každou minutu jízdy.

Minuli jsme bělavý strážní domek s červenobílou vlněnou, zamávali polskému železničáři — ale oči a srdce už byly o kus dál, tam, kde za mostem byla sovětská zem. Vjeli jsme na most — a to už jsme se drželi za ruce a beze slova si navzájem blahopřáli. Přejeli jsme most. Minuli jsme nový strážní domek. Byl na něm rudý praporek a nade dveřmi obrázek Stalina, kolem dokola ověšený květy. Před domem stál železničář v tmavomodré uniformě a s pětícípou hvězdou na čepici.

Šťastně jsme mu zamávali. Usmál se na letící vlak a zamával taky.

Byli jsme v Sovětském svazu...

LENINGRAD

Odpočatí, s obrázkem moře a tryskající vody v očích jsme se vraceli k Leningradu.

Zpívali jsme.

»To jsem já, já svoboda mladá, v červený květ rozkvétlá...« »Už rozvil čas a voní nadějemi, svobody slunce voní z oblaků...« A potom, jak by ne, »Ej, zelenými pláňmi,« »Široká strana moje rodnaja...« a jiné a jiné.

★

Zpívali jsme až do chvíle, kdy nám naše průvodkyně řekla, že přijíždíme k závodu S. M. Kirova.

Pracoval celou dobu obležení, i když byl přímo na území fronty. Vyráběl a opravoval tanky a nepřetržitě jimi zásoboval frontu. Mnohokrát padla do závodu bomba, mnohdy byla vyražena z práce některá z dílen. Závod však pracoval dál. Dělníci věděli, že nemožou vzdát boj. A nevzdali! Tři řady dostal hrdina-závod, tři velká vyznamenání: Leninův řád, Řád slávy a Řád Rudého praporu.

Právě v té chvíli jsme míjeli bránu továrny. Na kovové bráně závodu vidíme tři vyznamenání. Nad nimi rudý transparent: závazek dělníků soudruhu Stalinovi, že splní plán před určenou dobou.

Slavný putilovský závod, hrdina ruské revoluce, dnes závod S. M. Kirova, hrdina Vlastenecké války. Jako bychom si řekli, začali jsme tleskat a tleskali jsme, dokud jsme nepřejeli tovární blok.

Rozvoj nové písňové, nových sborových skladeb, hudby oddechové i stylisace národních písní a tanců — je bezprostředně spjat s rozvojem souborů lidové tvořivosti.

Že si naši skladatelé tuto skutečnost většinou uvědomují, je patrné již z osobních závazků, jež byly proneseny v diskusích. Bude naopak úkolem souborů lidové tvořivosti, aby dalším zkvalitňováním své práce ukázaly skladatelům celou sílu této tvořivosti, sílu nového života, z něhož nová masová tvořivost vyrůstá. Navazováním na nejlepší tradice naší hudby lidové i umělé podaří se pak skladatelům i souborům vytvořit mohutné a strhující umění socialistické epochy, umění, zocelené bojem milionů za lepší život a za trvalý mír.

Druhý den jsme měli v programu schůzku s komsomolci. Uvítali nás ve velkém sále pionýrského dvorce. Bylo jich tam pár set, samí funkcionáři leningradských komsomolských a pionýrských organizací. Jejich jménem nás pozdravil sekretář leningradského Komsomola Rumjancev. Řekl nám, že po nás chtějí poslat jménem mladých leningradců upřímný, soudružský pozdrav naší mládeži. Potom nás požádali, abychom jim řekli o naší organizaci mládeže, o práci a plánech našeho ČSM.

Vyprávěli jsme jim ve zkratce historii našeho Svazu, řekli jim o práci, kterou udělal, o brigádách, národních směnách, stavbách mládeže, o jeho práci v únoru 1948, o liběckém hnutí, o socialistickém soutěžení, které u nás lavinovitě narůstá, o závazcích.

O STM jsme jim vypravovali, o tom, jak vyrostla v masovou kulturní soutěž desítky souborů.

Zakončili jsme ukázkou programu. Zaspívali jsme, zahráli a nakonec naši chlapci předvedli valašské pas- tevecké hry.

Program se jim líbil, smáli se, tleskali, radovali se upřímně a my s nimi. Když jsme skončili, poděkoval nám soudruh Rumjancev a vysoký chlapec se zlatou hvězdou Hrdiny SSSR nám podal květiny.

Jak jsme jim měli odpovědět?

»Z národů ač jsme různých« — začali jsme zpívat a oni se přidali stejně mohutně a šťastně jako my.

Z očí do očí, jen kousek od sebe, my na jevišti a oni v hledišti jsme zpívali píseň demokratické mládeže.

Jaká to byla silná, nezapomenutelná chvíle!

Zpíváme a před sebou vidíme stovky párů očí na nás upřených a usmívajících se. Zpíváme — a ti před námi zpívají. Jinou řečí zpívají, vidíš, jak jinak pohybují ústy — ale ty víš, že zpívají to, co my:

Ten, kdo čest v duši cítí,
s námi vpřed musí jít.
Nám zítřek věští,
že lidstva štěstí
my budem v rukou mít!

Zpívá mladý hrdina Sovětského svazu, zpívá děvče, okresní funkcionářka Komsomolu z Vyborské čtvrti, zpívá komsomolec z továrny S. M. Kirova, zpíváme my — a každým slovem jim tu necháváme kus srdce a slib, že budeme s nimi na věky věků, že pozdravy od nich přivezeme domů a rozneseme je po naší zemi, že hrdinství jejich, jejich soudruhů, celého města i celé vlasti oslavíme, jak nejlíp budeme umět.

Dozpívali jsme a naše poslední slova byla: »Bez válek dál chcem žít!« Seskákali jsme k nim dolů, oni naskákali k nám na jeviště — a jako bychom se dávno znali a měli se rádi.

Objímali jsme druh druhu, pozdravovali se, rusky a česky jsme si říkali, že se máme rádi a nikdy na sebe nezapomeneme. Odznaky z našich kabátů putovaly na jejich, odznaky Komsomolu na naše. Zápisničky se zaplňovaly novými adresami.

Celý náš pobyt v Leningradu byl krásný. Toto však byla nejhezčí chvíle. Bylo jen nehezké pomýšlení, že náš továřiš Sokolov stojí u dveří a pokukuje po hodinkách. Za pár hodin odjíždíme z Leningradu! Loučíme se s komsomolci, prosíme je, aby vyřídili nejen od nás, ale od všech svazáků pozdravy a dik leningradským komsomolcům a pionýrům. Aby jim řekli, že na ně myslíme, že je obdivujeme a že je máme rádi.

A znovu se kolem nás nahrnuli chlapci a děvčata, beze slova natahovali ruce a v dlaních nám nesli své komsomolské odznaky. »Odevzdej ho soudruhovi doma,« povídá mladý soudruh z Kirovova závodu.

Pro soudruhy doma. To byl smysl slov, jež nám říkali, když nám dávali odznaky. Ne za výměnu! Z radosti, z lásky k nám, k Československu.

Šli nás doprovodit k autokarům. Každý z nás šel zavěšen do několika komsomolců, diktoval adresu a psal si jejich. A každý hledal po kapsách, co by jim mohl výměnou za jejich pozornosti na památku dát. Nepočítali jsme s takovým setkáním — a tak se stalo, že jsme si vyměňovali nože, hřebínky, zrcátka — všechno, co jsme měli náhodou při sobě.

»Nezapomeň, napiš!«

»Nezapomenu nikdy, děkuji za všechno! Budu psát!«
Došli jsme k autokarům.

Přišla ke mně komsomolka, vzala mě za ruku, rozevřela dlaň a položila mi do ní malé červené desky. Byla na nich kruhová fotografie Lenina a Stalina a pod tím zlatý nápis: VLKSM.

Desky její komsomolské legitimace!

Dlouho nám trvalo loučení u autokarů.

Továřiš Sokolov se už lítostivě koukal na hodinky a počítal v duchu, stihneme-li oběd i vlak.

Stihli jsme.

Pár komsomolců s námi jelo až do hotelu — a když jsme potom přijeli na nádraží, čekala jich na nás celá řada.

Přinesli kytičky, fotografie, dárečky — desítky maličkostí. Litovali, že to přišlo tak najednou, chtěli by nám dát něco dobrého na cestu, abychom se tu cítili opravdu jako doma.

Těšila nás jejich pozornost, ale byli jsme šťastni, že nám už nic »na přilepšenou« v té krátké chvíli nesehnali.

Od prvního dne našeho pobytu v SSSR jsme byli syti až moc a i naši velcí jedlíci někdy nedojdali.

Komsomolec Igor, který studuje na universitě češtinu, přišel také. Přinesl dárek: veliký balík. Dlouho prý dupal, co by nám dal, aby nás podaroval všechny. Nakonec přinesl (protože nás bylo 52) dvaapadesát čísel časopisu OGONĚK, celý ročník.

Bylo to zlé loučení!

Na poslední chvíli jsme nastupovali do vagonů a honem si ještě z oken podávali ruce s novými přáteli.

Za chvíli nám zmizeli s očí.

Seděla jsem v kupíčku, mlčela, hlavu v dlaních. I ostatní byli tiší, oči měli přilepené na skle, nebo byli schovaní do kabátů.

Právě v tu chvíli k nám přišel soudruh Sokolov. Usmíval se, zářil radostí, že už jedeme a že mu tam nikdo nezůstal. Do poslední chvíle nebylo jasné, není-li někdo z nás ještě venku nebo někdo z komsomolců u nás ve vlaku.

Díval se na nás, jak statečně polykáme slzy, smál se a povídá:

»Nu, továřiši — i v Charkově budou komsomolci!«

A my přikývli, on se zas usmál a šel těšit dál.

★

Hezky se nám jelo, nemohli jsme se vynadávat na to bohatství na polích. Sedíme, mlčíme, díváme se uneseně — a do toho hezkého zadumání nám hraje z chodbičky radio, zpívá nám Pjatnickij, hraje Ossipov, nebo zase soubor z Voroněže zpívá své častušky o bohaté úrodě. Z ničeho nic, jak jsme tak seděli, jsme si řekli, že tohle všechno musíme doma povědět. Že musíme psát i mluvit o tom, že za celou dobu, co jsme tu, v Sovětském svazu, byli, jsme neslyšeli z rozhlasu jediný šlágr, jedinou nehezkou, špatnou melodii.

S gramofonovou hudbou jsme se setkávali nepřetržitě. Od první chvíle, kdy jsme vystoupili na brestském nádraží, byla s námi. Ve vlaku, ve městě, v parcích, na ulicích, na všech velkých nádražích, jimiž jsme projížděli.

Všude jsme se setkali s dobře nazpívanými a nahranými lidovými písněmi anebo zas s dobrou umělou tvorbou, s novými sovětskými písněmi. Odrhovačky, jaké nám ještě mnohdy zabřískají do uší z místních a závodních rozhlasů, ba často z radia, jsme tu neslyšeli vůbec.

Sovětské lidé vědí, že to, co hraje radio, co vysílá místní nebo závodní rozhlas, co se nahrává na gramofonové desky, to lidé poslouchají, to se učí, s tím pracují, cestují — a to si nakonec sami zpívají.

A my chceme, aby naši lidé poslouchali a učili se jen to nejlepší. Aby tak, jako sovětské lidé, byli hrdí na svoji hudbu a písně, na svou lidovou kulturu, o jejichž bojových tradicích tak krásně mluvil v Leningradě profesor Martinov.

(Pokračování v příštím čísle.)

★

★

★

UPOZORNĚNÍ PRO SOUBORY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

Rada FIAPP (Mezinárodní organizace bývalých politických vězňů) se usnesla, že 11. duben bude Mezinárodním dnem solidarity bývalých politických vězňů.

Letos se bude Mezinárodní den solidarity bývalých politických vězňů konat ve znamení boje proti remilitarisaci západního Německa. Remilitarisace západního Německa je hlavní součástí válečné politiky amerického a anglického imperialismu proti Sovět-

skému svazu a lidovým demokraciím a ohrožuje přímo i naši republiku. 11. dubna, v Mezinárodní den solidarity bývalých politických vězňů, budou pořádány různé vzpomínkové slavnosti. Bude proto velmi vhodné, když soubory Lidové tvořivosti k tomuto dni vystoupí. Divadelní soubory zahrají hry s protifašistickým zaměřením jako: Ruská otázka, Hlas Ameriky, Štěstí, Mladá garda, Rodina, Váš syn žije a jiné.

SOUBORŮM LIDOVÉ TVOŘIVOSTI oznamujeme, aby v případě potřeby zbrání jako rekvizit pro divadelní představení, se obracely na DIVADELNÍ SLUŽBU, Praha I, Haštalská 26, nikoli na ministerstvo národní obrany. DIVADELNÍ SLUŽBA — půjčovna rekvizit, je dostatečně vybavena zbraněmi všeho druhu, jakožto divadelními rekvizitami.

PŘÍKLAD ČÍNSKÉHO LIDOVÉHO DŘEVORYTU

Nový čínský dřevoryt čerpá náměty především ze současného života, z budování lidové Číny a z nedávné minulosti, z bojů proti japonským okupantům, proti útlaku domácích velkostatkářů a kapitalistů a konečně z osvobozovacích bojů proti Čankajškovým hordám a cizím interventům. Bohatý nový obsah vedl současný čínský dřevoryt také k formálnímu rozvoji a obohacení, takže dovede čím dál lépe a plněji vyjádřit děj a hlavní myšlenku díla. Nový čínský dřevoryt dosahuje stále vyšší a vyšší technické a umělecké úrovně právě především také v oboru lidové tvořivosti.

Dřevoryty došly v Nové Číně takového masového rozšíření a široké působnosti především proto, že nahrazovaly negramotným masám lidu, zvláště sedlákům a vojákům, noviny, letáky, plakáty atd., že vykonávaly, zvláště v dobách osvobozovacích bojů, nesmírně významné politické, agitační a uvědomovací poslání. Odtud také jejich jasně, srozumitelně vyjádření obsahu a prostá, výrazná forma.

Přes kruté potlačování za Čankajškova režimu šířilo se dřevorezbářství mezi lidem ve všech krajích Číny a nazvalo (jako veškeré nové výtvarné umění Číny) nejen na domácí národní a lidové tradice, ale i na výsledky nového socialistického umění Sovětského svazu — především díky vedení velkého čínského národního umělce a spisovatele Lu-Hsüna. Nový čínský dřevoryt čerpal však z obou těchto i z dalších ještě zdrojů tvořivým způsobem, zaměřil se především k potřebám současného života, boje a budování čínského lidu a k jeho výchově a uvědomování. Tak vzniklo v Číně skutečně nové

umění a bohatě se rozvinula lidová výtvarná tvořivost, zvláště právě ve svých nejnáročnějších a nejtypičtějším oborech — v dřevorytu a barevném dřevotisku.

Příklad bratrského čínského národa měl by i nám připomenout, že máme u nás bohaté tradice nejrůznějších oborů lidového výtvarného umění, kterých je možno dnes dobře využít a na ně navázat — právě na příklad i na tradici lidového dřevorytu. Starý český lidový dřevoryt sloužil především náboženským účelům (modlitby, zpěvníky, bible atd.), pokud se věnoval světské tematice, pak hlavně v různých lidových publikacích, jako jsou snáře, kalendáře, jarmareční písně atd.

Dnes vypadá ovšem celý život našeho lidu podstatně jinak než v 18. a 19. století, kdy hlavně tyto staré lidové tisky vznikaly. Dnešní lidová tvořivost není už pro náš lid náhradou a protikladem třídně nepřátelské, nedostupné a nesrozumitelné kultury vládnoucích tříd, jako bylo staré lidové umění, nýbrž vedle našeho profesionálního výtvarného umění nejvýznamnější, rovnoprávnou složkou naší národní kultury, projevem tvůrčí aktivity a kulturního rozvoje svobodného lidu, budujícího socialismus. Proto je třeba přehodnocovat naše národní a lidové tradice, navazovat na vše zdravé a vývoje schopné, využít všech forem a technik, které mohou obohatit a rozšířit lidovou výtvarnou tvořivost. A jednou z nich je právě lidový dřevoryt,

LIDOVÝ UMĚLEC Lesní hospodářství

LIDOVÝ UMĚLEC Škola pro dospělé

LIDOVÝ UMĚLEC Zahradnictví

O UMĚNÍ V ČÍNSKÉ LIDOVÉ ARMÁDĚ

Čínská lidově demokratická republika je svobodnou zemí, zemí budování a pokroku. Jedna z reportáží Konstantina Simonova z knižky Boj o novou Čínu mluví o tvořivosti vojáků čínské lidové armády.

*

Pod širým nebem byl uspořádán koncert armádního uměleckého souboru, který zde nazývají »četa propagandy«. Už jsem se několikrát zúčastnil takových koncertů uměleckých souborů. Měl bych tedy něco povědět o tomto úseku práce, která má veliký význam v celkovém způsobu politické výchovy v čínské armádě.

Lidová tvořivost je v Číně velice rozšířena. Ve vesnicích — a tam především — pracují početné, hlavně taneční kroužky. Zvláštní oblibě se těší kroužky lidové tvořivosti na obecných, středních i vysokých školách. Těchto uměleckých kroužků ve školách a na universitách používali často komunisté v době illegality, kdy legální formou, nevzbuzující pozornost, soustřeďovali kolem sebe mládež.

V oblastech, které byly již pod kontrolou komunistů, kde nebylo velkých měst s divadly a biografy a kde nadto nebylo ani tradičního čínského divadla a ani filmů, vyráběných kuomintangci, rozvíjela se lidová tvořivost zvláště mohutně. V revolučních střediscích se organizovaly kolektivy, do nichž vstupovali i spisovatelé z povolání, básníci, tanečníci, zpěváci, umělecky nadaná mládež, která se rozvíjela a pracovala v armádních kroužcích lidové tvořivosti.

Takové kolektivy byly odkázány zcela na sebe: psaly si samy hry a jednoaktové scény, texty a hudbu populárních vojenských písní, cvičily nové sbořové tance a vytvářely hudebně taneční představení zcela nového typu. Jeden z největších kolektivů tohoto druhu ukázal umění nové Číny na mezinárodním festivalu mládeže v Budapešti.

V národně osvobozené armádě byly postupně při všech politických oddílech a skupinách u pluků a vyšších útvarů zřizovány dnes už pevně stanovené propagační oddíly. Tyto oddíly tvoří nevelké dechové hudby. Jsou to hudebníci, kteří hrají na čínské lidové nástroje, tanečníci, zpěváci a zpěvačky, herci a textaři. Každý oddíl vedle písní, scén a malých výstupů, které jsou velmi populární v celé armádě, hraje i svůj zvláštní repertoár, který vyrůstá z místního materiálu a citlivě zachycuje zvláštnosti politické práce právě v tom pluku, divisi nebo armádě, v níž pracuje.

Aby mohlo plnit svůj úkol, musí být toto umění hluboce ideové, revoluční, demokratické svým duchem a prosté a srozumitelné svou formou. Aby bylo jejich umění právě takové, o to se snaží tisíce pracovníků z propagačních oddílů čínské armády.

Jejich vystoupení se vyznačují pestrostí a hrou barev, je v nich mnoho radosti, tanců, humoru, mnoho zábavných a vtipných detailů, které prozrazují dokonalou znalost života armády.

Všechno, co se odehrává na scéně, je vždy proniknuto revoluční myšlenkou. Tance dvou skupin ukazují svazek dělníků a rolníků. Veselá písnička o líném vojákovi končí veršem, který krutě odsuzuje lenost. V písních, kupletech, veršovaných dialogích, vždy velmi živých a zpestřovaných humorem, propagují se s jevišťe velmi vážné problémy: chování vojáka národně osvobozené armády, základy vojenské kázně a zásady poměru k obyvatelstvu. Herci pronášejí texty s hlubokou vírou v sílu revolučního

slova. Proto myšlenka výstupu hluboce působí na diváky. Je nasnadě, že v nejbližších letech započaté mírové výstavby budou mít kádry čínského revolučního umění, vychované v nesčíslných armádních propagačních oddílech, a s nimi tendence vyrostlé v těchto oddílech, bourající všechny tradice starého feudálního a buržoasního divadla, nesmírně velkou úlohu v celkovém rozvoji zrevolučním umění a upevněním nových realistických a demokratických zásad.

Večer po mém příjezdu do hornické vesnice Junšao uspořádal armádní propagační oddíl představení. Poměrně suché a

HSIA FENG Cvičení ve střelbě

rovnné čtvercové prostranství u samého úpatí jednoho z pahorků, které vrobí vesnici, bylo se tří stran ohrazeno lehkými závěsy. Čtvrtá strana byla volná. Na scéně bylo instalováno několik oblouků z tyček, na nichž byly připevněny dvě květované opony. Zadní závěs byl rovněž květovaný v barvě temně modré. Stahováním a roztahováním opon se měnila scéna, hrálo se na části, polovině nebo na celém jevišti. Diváci seděli v řadách na zemi nebo na vojenských rancích, pečlivě stažených řemeny. Pro nikoho se nedělala výjimka, protože by třeba jen několik lidí, kteří by usedli vpředu na židle nebo na lavici, překáželo zadním řadám diváků v pohledu na scénu.

Na začátku zahrála dechová hudba několik pochodů. Následovalo pět nebo šest pěveckých a tanečních čísel. Konečně byla uvedena hra z vojenského života — hlavní bod dnešního programu. Myslím, že nebude zbytečné, povím-li její obsah, nejen proto, že hra byla dobře sehrána a vřele přijata diváky, nýbrž i proto, že její obsah pravdivě zobrazuje život vojáků a lidské vztahy v armádě.

Tedy obsah hry: Ve vesnici, kde se usídlil divisi štáb, má se konat třídní zasedání, na němž mají být zhodnoceny výsledky předchozího pochodu a bojů. Na schůzi se sjíždějí volení delegáti od pluků, oddílů a rot. Zpravidla to bývají hrdinové bitev, prostě nejlepší vojáci. Jeden oddíl však posílá dva delegáty,

s hrdinou-velitelem oddílu přijíždí podle předchozí domluvy jeden z nejhorších vojáků. K tomuto řešení došli v oddílu proto, aby právě on se zúčastnil zasedání hrdinů, vyslechl všechno, o čem se tam bude hovořit a prošel na této schůzi školou, aby se povzbudil, aby se mu zachtělo stát se rovněž vynikajícím vojákem.

To se však v prvních chvílích nijak nedaří. Špatný voják, který se takto náhodou octl v kraji nedaleko od svého domova a neustále přemýšlí jen o tom, jak by se sešel se svými příbuznými, otráveně naslouchá projevům. Nakonec předstírá, že je nemocen a odchází ze schůze do domu, kde jsou delegáti ubytováni. Dům patří ženě, jejíž syn rovněž slouží v armádě.

Následují scény, které vyvolávají srdečný smích v obecenstvu. Z počátku hospodyně pobíhá kolem simulanta, pečuje o něho jak o svého syna v přesvědčení, že je skutečně nemocen. Ze schůze se vracejí jeho kamarádi, kteří vědí o tom, že nemoc předstírá. Nic neprozradí, naopak začnou se všichni o něho starat, věnují se mu velmi pečlivě a naléhavě, takže on neví, co má dělat. Pak přinášejí dary pro hrdiny. Líný voják dostává rovněž dárek, dříve než se odhodlá přiznat se, že dárek mu nepatří. Nakonec jej úplně zničí hospodyně, která rozdává nocležníkům čerstvě upečené koláčky se slovy, že jí není ničeho líto pro hrdiny, jako jsou oni.

Mlčenlivý a zasmušilý voják se vrací s velitelem oddílu ke své jednotce. Velitel tlumočí politickému vedoucímu oddílu vojákovu přání podívat se do rodné vesnice. Dají mu svolení, má ho však doprovázet velitel oddílu. A tak se voják s velitelem octne doma. Otec a mladší bratr se sestrou jsou přesvědčeni, že dostal dovolenou v odměnu za hrdinské činy. Otec vypráví o bohaté úrodě, kterou sklidili po pozemkové reformě, a chválí syna za to, že tak hrdinsky bojoval pro vítězství revoluce, která dala půdu rolníkům, mezi nimi i jejich rodině. Bratříček a sestřička se neustále mezi sebou hádají, aby co nejlépe posloužili svému bratru. Zасыпáují jej nescísnými otázkami, na něž nemůže nijak odpovědět: jak a za jakých okolností se stal hrdinou? Scéna končí úplným zhroucením vojáka, který neví, co si má počít, má říci své rodině, že jsou na omylu, nebo se má vrátit zpět k jednotce a zkusit vykonat nějaký hrdinský čin, který mu všichni nyní připisují?

Příští scéna se odehrává opět v armádě. Voják se vrátil, pevně rozhodnut pro druhé řešení. Snaží se ze všech sil dostihnout své soudruhy, kteří mu k tomu nenápadně pomáhají. Když po bitevním klidu začne nový boj, přijímá politický vedoucí od vojáka čestný slavnostní slib, že dobuje první nepřátelské-

ho bunkru, vyhodí jej do povětří a vztyčí na rozvalinách prapor.

Poslední dějství. Jednotka je připravena k útoku. Útok má začít v nejbližších minutách. Zadní opona se rozhrne a diváci vidí v hloubi jeviště vysoký tmavý pahorek, zarostlý keři. Na vrcholku se bělá nepřátelský bunkr. Jednotka zahájí dělostřelbu. Nad jevištěm vzlétají ohnivé koule. Na pahorku se rovněž střelí. Hrdina, kryt střelbou svých soudruhů, vyběhne vzhůru s výbušninou a praporem, běží do kopce, skrývá se za keře.

Scéna působí neobyčejně nečekaně a otřesně. V prvním okamžiku se zdá, že to, co člověk vidí, je velkolepá a mistrovská dekorace. Teprve za chvíli si člověk uvědomí, že pahorek je skutečný, je to vršek za scénou, keře jsou skutečné keře na svahu, jen bunkr asi sto metrů nad scénou je výtvarníkem vystavěn zvlášť pro představení.

Střelba zesiluje. Skrytý hrdina leze někde mezi křovím, výstřely stále častěji a častěji se rozžihají... Konečně se ozve ohlušující výbuch, na svahu vzplane oheň a dým. Bunkr byl vyhozen do povětří. A nad ním vzlétne osvětlený rudý prapor.

Opona padá. Krátký, avšak bouřlivý potlesk. Činští diváci, kteří živě reagují na všechno dění na scéně, netleskají dlouho. Není to tu zvykem. A když už zatleskají, znamená to, že úspěch byl veliký.

Diváci povstávají, zdvihají zvlhlé vojenské rance. rozmlouvají a rozcházejí se.

»To bylo poslední představení,« říká velitel. »Zítřka večer už budeme několik set li odsud.«

Divám se na rozcházející se vojáky, vzrušené poslední scénou a pohledem na rudý prapor, který vzlétl do výše nad rozervaným bunkrem, a vzpomínám na ruskou vesnici Černuški a na prostého sovětského vojáka, který lezl po sněhu k zdivočele střílejícímu bunkru a za cenu svého života jej umlčel. Vzpomínám na našeho Alexandra Matrosova a na rozkaz Stalinův, který na věky zapsal Matrosova do dějin pluku.

Zde v jižní Číně, před novými bitvami, které povedou již zítra vojáci, rozcházející se z představení, zde si znovu uvědomuji, jak daleko přes vzdálenosti a léta září sláva hrdinských činů naší armády z Velké vlastenecké války a jak silnou odezvu nachází zde v srdcích čínských vojáků.

Můžeme bez zveličování říci, že taková jména, jako jméno Matrosovo, jsou na věky vepsána nejen do dějin pluků, v nichž tito hrdinové sloužili, nýbrž do dějin každé jednotky v kterémkoli zákoutí světa, kde se pod rudým praporem bojuje za štěstí lidstva.

Boj o novou Čínu, 13. svazek Knihovny Rudého práva.

★

★

★

Internacionalismus v umění se nerodí z oslabení a ochuzení národního umění. Naopak, internacionalismus se rodí tam, kde vzkvétá národní umění. Zapomenout na tuto pravdu znamená ztratit viděcí linii, ztratit svou osobnost, stát se osamoceným kosmopolitou. Ocenit bohatství hudby jiných národů může pouze ten národ, který má vlastní hudební kulturu na vysokém stupni. Nelze být internacionalisty v hudbě jako ve všem ostatním, nejsme-li pravými vlastenci své otčiny. Je-li internacionalismus založen na úctě k jiným národům, pak nelze být internacionalistou, nevážíme-li si a nemilujeme-li vlastní národ.

A. A. ŽDANOV

ZÁVODNÍ KLUB ORGANISÁTOREM OKRESNÍ PŘEHLÍDKY LIDOVÉ TVOŘIVOSTI

»Skuhrov si k té slávě vystrojíme jako panenku,« říkali zaměstnanci národního podniku Moravia, závod ve Skuhrově nad Bělou, když připravovali ve své obci okresní přehlídku lidové tvořivosti, která byla zahájena 17. března 1951 estrádou odborů ROH a mládežnických souborů ČSM. »Máme už doma dvacet stožárů na vlajky, přes cestu natáhneme transparenty, na školu, místní národní výbor i hospodu, kde bude přehlídka, přijdou velké obrazy našich státníků, v sále budou menší obrazy předsedy vlády A. Zápotockého, ministrů Kopeckého a Nejedlého, předsedy Revolučního odborového hnutí F. Zupky a busty presidenta Gottwalda a generalissima Stalina. Do výkladních skříní dodá každý hostující soubor desku s přehledem své činnosti, s fotografiemi úderníků, se závazky atd. Tady tu cestu k hospodě u Kouřimů vysypeme pískem, kdyby přšelo, aby se návštěvníci dostali suchou cestou na přehlídku. Ty klády na dolním konci obce musí také zmizet.«

Takový ruch příprav Skuhrov ještě nezažil. Je to přirozené, neboť závodní klub ROH, n. p. Moravia, jeden z nejstarších v Královéhradeckém kraji, je prvním ze závodních klubů v republice, který organizuje a je spolupořadatelem okresní přehlídky lidové tvořivosti. Nejen členové dramatického a pěveckého odboru, ale všechno osazenstvo závodu se zajímá o všechno, co souvisí s přehlídkou, pomáhá, radí a stará se, aby všechno bylo co možná nejlepší. Ukřivdili bychom však ostatním obyvatelům obce, kdybychom zůstali jen u zaměstnanců závodu. Všechny složky Národní fronty, mládež, Sokol, děti a učitelé, ti všichni přiložili ruku k dílu.

Na tomto případě je vidět, jak takový aktivní závodní klub rozhybe i takovou podhorskou obec, jako je Skuhrov nad Bělou.

Rychnovský okres měl loni v říjnu přehlídku lidové tvořivosti v Rychnově nad Kněžnou. Členové okresní subkomise lidové tvořivosti se proto rozhodli, uspořádat ji letos v jiném místě okresu. Uvažovali o Vamberku, Doudlebách, Kostelci nad Orlicí, ale v těchto místech by se březnová přehlídka křížila už s dříve stanoveným kulturním plánem. Subkomise přijala proto s povděkem nabídku závodního klubu ROH národního podniku Moravia, když vedoucí klubu Boh. Beneš po dohodě se závodní radou a s vedením závodu se zavázal, že klub vezme na sebe uspořádání přehlídky v sídle svého závodu, v obci s 920 obyvateli. Je tam pro to dobře připravená půda. Skuhrov sám je takové divadelní hnízdo. Má rozsáhlé divadelní zázemí, které tvoří vesnice Brocná, Svinná, Kvasiny, Dobré, Osečnice, Uhřinov, Jedlová, Lukavice, a ty dávají dohromady velkou návštěvnickou obec, s níž mohou Skuhrováci vždycky počítat, že jim zaplní hlediště jejich sálu i při reprisách divadelních her.

Ovšem, že je to zásluha skuhrovských ochotníků a v posledních letech závodního klubu ROH Moravia, jehož agilnost a schopnost zainteresovat na kulturní dění i toho posledního občana, má lví podíl na vzrůstu kulturních potřeb občanstva nejen v místě, ale i v celém okolí.

Závodní klub ROH, n. p. Moravia, vznikl už v roce 1946 a je nejstarším závodním klubem v Královéhradeckém kraji. Základ klubu vytvořil dramatický odbor, když se ve Skuhrově sloučily dva ochotnické spolky s dlouholetou tradicí. DTJ a Sokol. V obou spolecích převládali zaměstnanci závodu a proto přišli už tehdy na nejmoudřejší řešení, zapojit se do závodního klubu ROH. Duší divadelního odboru se stal režisér Bohumil Beneš, který navštívil už se souborem 14 divadelních her, u nichž dosáhli 41 repris při zájezdech do okolí.

Později si klub zřídil také vlastní přírodní divadlo. Nebyla to lehká práce. Než tu skálu zplányrovali, než jen vydobyli 36 pařezů a pak než z toho udělali opravdu divadlo, stálo to brigádníky, odboráře i členy ČSM ze závodu 2.500 hodin práce. Také co si do té doby našetřili z předcházejících představení, investovali do divadla v přírodě. Ale zato mají jedno z nejhezčích přírodních divadel v kraji, s výbornou akustikou, vytvořenou přirozeným seskupením kopců v terénu. Skuhrovští ochotníci je zasvětili představením Tylova J. Husa. Do dnešní doby tam hostovalo už mnoho souborů z kraje, z Rychnova, z Náchoda, Hronova, Solnice, Kostelce a j.

Jestliže dramatický odbor závodního klubu od svého založení hleděl vyzdvihnout v každé hře místa, která odpovídala snahám pracujícího lidu potříti reakci a kapitalismus, po únoru 1948 využívali členové závodního klubu všech příležitostí, aby kulturními vložkami na schůzích KSČ nebo ROH povzbuzovali pracující k urychlení cesty k socialismu.

V říjnu 1948 bylo v celém závodě jen šest socialistických smluv, a to ve slévárně. Divadelní odbor závodního klubu nastudoval V. Káni Partu brusiče Karhana a na celozávodní schůzi ROH, kde se probíraly běžné věci, ji předvedli osazenstvu místo školení. Role byly obsazeny zaměstnanci závodu, kteří měli tytéž funkce nebo postavení ve skutečnosti, jako osoby jimi předváděné. Všichni účastníci schůze vydrželi až do konce představení. Hra se líbila a co hlavní, bezprostředně po jejím provedení se objevily vý-

sledky v závodě. Začaly přšet socialistické závazky. Brzy po jejím zhlédnutí vstoupili do socialistické soutěže ve slévárně všichni zaměstnanci do jednoho a v závodě č. 2 podepsalo socialistické smlouvy 75% osazenstva. Hra měla velký ohlas i mimo závod. Hráli ji ještě třikrát ve Skuhrově, kde ji viděli nejen dělníci z továrny, ale všichni obyvatelé, pak v předvečer okresní konference KSČ v Rychnově a v Kostelci při Orlických hrách.

Úspěch práce členů závodního klubu, tak jak se projevil v rozvoji socialistického soutěžení v závodě, je povzbudil k další činnosti, kterou stále řídí tak, aby podporovala rozvoj všeho, co nám pomáhá dobojovat boj za socialismus a světový mír až do úplného vítězství.

Také okresní přehlídka lidové tvořivosti, kterou si závodní klub vzal na starost a v níž jeho divadelní odbor sehraje Bláhovu hru »Mír«, má pomoci vyburcovat v celém tomto koutě Orlického podhoří všechno obyvatelstvo, dělníky i rol-

níky, k aktivnímu boji za socialismus a mír. Přehlídka ve Skuhrově ukazuje, že v našem státě lid dovede nejen přijímat, ale sám také vytvářet kulturní hodnoty, které mu jsou posilou v jeho úsilí za překonání kapitalistické výroby výrobou socialistickou.

Na okresní přehlídce ve Skuhrově, v týdnu od 17. do 26. března, vystoupily mimo závodní klub Moravia také divadelní a pěvecké odbory závodních klubů ROH Továrny na zámky z Rychnova, Švermových železáren z Kostece n. Orl., Královéhradeckého masného průmyslu z Vamberka, Loutková scéna MNV z Týniště n. Orl., Maňáskové divadlo ČSM z Vamberka. V estrádě, mimo jiné, taneční soubor ČSM z Vamberka, pionýři z Rychnova, posluchačův ovčácké školy ze státního statku Jedlová, závodní skupina ČSM Automobilových závodů z Kvasin a vojenská skupina ČSM. Účast všech těchto souborů podala přehledný obraz lidové tvořivosti na rychnovském okrese.

SOUBORY NĀM PÍŠÍ

L. KLEGEROVĀ

JAK PRACUJE NĀŠ SOUBOR

Soubor »Bratrství« je jeden z nejstarších uměleckých souborů mládeže. V r. 1946 setkali jsme se s ním několikrát na schůzích Svazu mládeže, KSČ i při lidových slavnostech. Od té doby uplynulo pět let a soubor má za sebou stovky vystoupení, zejména mezi mládeží a dělnictvem, bohatou činnost, úspěchy i chyby, ze kterých čerpal poučení pro další práci. Požádali jsme vedoucí souboru, aby nám napsala o zkušenostech souboru a o tom, jak dnes pracuje.

★

Náš kolektiv, tak jako jiný, prošel řadou vývojových období, ve kterých hledal nové formy tvořivé práce a dopouštěl se chyb, proti nimž za pomoci zkušeností a úspěchů jiných souborů bojoval. Soutěž tvořivosti mládeže byla vždy takovou očistnou školou, po které zůstalo souboru jasné vyznačení cesty, kudy se ubírat: recitací, zpěvem i slovem pomáhat lidem zdolávat překážky v jejich práci a vnášet optimismus a radost do socialistického budování. Nejdříve něco o složení souboru. Jako soubor distribuční složky máme ve svých řadách prodavače, chlapce a děvčata z ústředí Bratrství a také soudruhy, kteří přešli z distribuce do výroby. Scházíme se 3krát týdně, jeden večer věnujeme diskusi o knihách Fučíkova odznaku, dva večery vlastnímu nácviku. Co předchází vždy takové zkoušce, co klademe na první místo? Je to podrobný rozbor politické situace doma i za hranicemi, který připravuje členy ideologicky na jejich úkoly v souboru. Cílem je, aby z uměleckého projevu každého člena vyzařovalo hluboké přesvěd-

čení. Z každé takové politické informace a diskuse po ní vyplyne pro soubor určitý závěr: zaměření souboru ještě k větší podpoře budovatelského úsilí, ukázat lidem ostře na válečné štváče a znovu zdůrazňovat význam boje za mír. A k tomu je zaměřena pozornost při sestavování našich pásem.

Vlastnímu nácviku předchází práce uměleckého vedoucího souboru, který jednotlivé části nového programu rozpracuje a připraví. Před nácvikem se provede ideově politický rozbor pásmu, aby každému členu kolektivu bylo jasno, proč je soubor uvádí ve svém programu a jaký cíl tím sleduje. Takový rozbor se nám dobře osvědčuje, protože z diskuse vyplnou podnětné návrhy na provedení některých obtížných částí. Hledá se nejlepší způsob vyjádření, který nejpřiléhavěji tlumočí úmysl básníka, přesvědčuje bojovností a upřímností projevu. Recitaci se nesnažíme stlačit jen do určitých hlasových výšek, ale snažíme se o přirozený projev, který vyžaduje tím větší hlasovou kázeň a soustředění. Nesnažíme se přikrášlit recitaci nějakými vnějšími efekty, ale o projev vycházející z hlubokého přesvědčení každého člena. To znamená, že celý kolektiv musí s vysloveným slovem žít, že výraz každého jednotlivce musí přesvědčovat nadšením a optimismem. Je to velmi důležité při nácviku, kdy je nebezpečí, aby se při častém opakování textu nestal způsob vyjádření jen formálním zvykem. Sebekrásněji napsaná báseň by pozbyla ceny, divákům by nic nedala a hlavní agitační význam recitace by zanikl. Všichni členové vědí, proč pracují, proto pokračuje

i nácivk radostně a vytváří se tak pro všechny členy vhodné pracovní prostředí a tvůrčí nálad. Po propracování recitační složky se zaměřujeme na zpěvní, po případě hudební. Zpěv zde musí být vyjádřen se stejnými výrazovými prostředky, o kterých jsme mluvili. Musí podtrhovat básnické slovo, násobit jeho účín. Proto i nácivku zpěvu věnujeme velkou pozornost.

Jak připravujeme a sestavujeme program?

Jezdíme mnoho mezi družstevníky na vesnici, do měst, mezi rekreaty, a to vyžaduje vždy cílevědomé sestavení programu. Nacvičili jsme vedle našich a sovětských budovatelských písní mnoho našich národních písní, které nejsou dosud známy, a jsou soudruhy všude s velkou láskou přijímány. Připravili jsme si pásmo prostých národních písní a tanečků, kterými vnáší-

me do vesnic výzvu a podnět k lidové tvořivosti, již se nám zde ještě tolik skrývá. Pokládáme za svůj úkol pomáhat při vzniku nových souborů, zejména na vesnici.

Chci ještě připomenout, že soubor nežije kolektivně jen při zkouškách a představeních, ale i ve volném čase. Některé večery věnujeme návštěvám kulturních podniků, které nám velmi přispívají k zvyšování kulturně politické úrovně. Diskutujeme o divadle nebo filmu, který jsme navštívili, a z tohoto čerpáme nejen zkušenosti, náměty pro naši práci, ale posilujeme celý kolektiv, který se tak stává skutečně výchovným střediskem a školou pro všechny členy, abychom mohli se zdarem plnit svůj čestný úkol na poli lidové tvořivosti: posilovat náš lid v budování vlasti, v jeho boji za světový mír.

JAK VZNIKLA U NÁS AGITKA

Cílem nejlepších a vítězných souborů dneška není jedno komorní představení pro úzký okruh zájemců, naše lidová tvořivost má dnes daleko konkrétnější cíle, na př. nábor učňů, získávání dlouhodobých brigádníků atd. V této záslužné práci hrají v naší lidové tvořivosti vynikající úlohu soubory mládeže. Patří k nim i agitační soubor ČSM, závodní skupina národního podniku Svit Sezimovo Ústí, který nám o své práci píše:

»Náš závod potřeboval provést nábor mladých děvčat do učení na strojní zámečnictví. Chopili jsme se této příležitosti a využili jí. Tak vlastně vznikla naše agitka. Bylo nás celkem 8 děvčat a 1 chlapec. Měli jsme z počátku řadu potíží a překážek, které jsme museli zdolat. Jaké? Tak na příklad pracovní doba nám znesnadňovala pravidelné schůzky. Potřebovali jsme vhodný hudební nástroj a někoho, kdo by nás cvičil, potřebovali jsme místo na cvičení atd. atd. . . . Ale závod nám pomohl a tak jsme likvidovali jednu potíž za druhou.

Blížilo se zahájení okresního kola STM, a proto jsme začali pilně nacvičovat, abychom se soutěže mohli zúčastnit. A naše práce byla odměněna, zvíťazili jsme v okresním kole.

Začali jsme cvičit s ještě větší chutí dál, protože jsme věděli, že na krajské soutěži budeme mít hodně soupeřů a silnější konkurenci. Naši práci začali sledovat všichni soudruzi z našeho závodu a my jsme věděli, že je nesmíme zklamat. To nás posilovalo v práci, takže do krajského kola STM jsme šli s odhodláním, že musíme čestně obstát, že naše práce se musí ukázat. A ukázala se. Přivezli jsme do

našeho závodu vítěznou vlajku. Soudruzi měli z nás radost a říkali nám: „Kupředu, soudružky, a nepovolte!“ To již nás znal snad každý z našeho závodu a všichni mluvili o „naší agitce“. A my jsme měli radost z úspěšné práce a pokračovali jsme dál. V ústředním kole STM v Brně jsme se opět umístili na prvním místě. Pro náš závod jsme přivezli největší trofej, jaké jsme mohli dosáhnout. Naše práce tím však neskončila, ale právě začala. Rozjeli jsme se po vesnicích, do škol a zpívali jsme písně o nové práci, o práci, kterou máme rádi, o práci, která dělá chléb. Podařilo se nám podchytit zájem o naši práci. Začali se vyptávat na náš závod i na náš každodenní život. Přicházely první přihlášky děvčat do učení na strojní zámečnictví, a to právě byl náš největší úspěch. Získali jsme celkem 30 děvčat pro náš závod.

Pak se naše agitka na delší čas odmlčela, ale pracovat jsme nepřestali. Z naší agitky jsme zůstala tři děvčata, avšak máme následovníky. Děvčata, která získala agitka do našeho závodu jako učednice, převzala od nás iniciativu a nacvičují agitku svou.

Přejeme jim, aby se jim to povedlo, aby byly ještě vytrvalejší a aby získaly ještě více soudružek, nežli jsme získali my. A jim se to podaří! Od Nového roku jezdí po školách, jezdí mezi pionýry a získaly již řady nových soudružek.

Ale i my pokračujeme v činnosti, nyní v pěveckém souboru závodní skupiny ČSM, a nacvičujeme dál. Jezdíme dále po vesnicích a zpíváme o naší továrně, o naší práci, o strojích a o jejich písních.«

ZÁJEZD RUMBURSKÝCH LOUTKÁŘŮ NA SLOVENSKO

V rámci družby krajů Liberec a Prešov navázalo osvětové oddělení okresního národního výboru v Rumburku osvětovou a kulturní družbu s okresem Sobrance. Okresní osvětový inspektor v Rumburku nabídl mimo jiné zájezd některého vzorného souboru. Okresní národní výbor v Sobrancích družbu přijal a tak byly ihned navázány naše bratrské styky.

Cestným úkolem zájezdu do Sobranců byla radou ONV v Rumburku pověřena naše »Okresní loutková scéna«. Tato scéna je pojízdná a vyrostla ze skromných začátků v nejlepší soubor na okrese. Její členové správ-

ně pochopili úkol socialistické kultury. Svými zájezdy do závodů a vesnic pomáhají vychovávat nového socialistického člověka. Tak se také dívali na svůj kulturní zájezd na Slovensko, který byl především úkolem politickým.

Celý soubor se na tento zájezd pečlivě připravil. V mnoha zkouškách byla nacvičena hra dr. Malíka »Míček-Fliček«, která se hrála slovensky, dále soubor nacvičil hru »Matěj čaruje«, jež po stránce ideové vyhovovala poslání. Okresní osvětový inspektor navštívil osobně několik zkoušek a tři dny před zájezdem svolal aktiv všech

členů souboru, kde byly podrobně prodiskutovány všechny otázky spojené se zájezdem, zvláště politický a výchovný smysl celé akce.

Z Rumburku jsme vyjeli 12. prosince 1950 a vrátili jsme se 20. prosince 1950. Ve středu 13. prosince ra nás čekal na nádraží v Michalovicích předseda okresního národního výboru Sobrance a školní inspektor.

Po vyložení nákladního vozu jsme odjeli zčásti traktorem a zčásti autobusem do Sobranců, kde nás přivítali další zástupci okresního národního výboru a zástupci okresního výboru Komunistické strany Slovenska.

Po společném obědě byla první diskuse se zástupci ONV a KSS. Byli jsme seznámeni s problematikou a charakteristikou okresu Sobrance.

Večer byl odjezd do našeho »dočasného domova« v Remetských Hamrech, kde jsme byli ubytováni v sídle bývalé hraběnky Wanderbildové. Ubytování bylo opravdu skvělé.

Okres Sobrance má něco málo přes 20.000 obyvatel s padesáti obcemi. Ráz okresu je čistě zemědělský. Pěstuje se zde mimo jiné víno, kukuřice a v jižní části okresu i meruňky. Na suroviny je okres poměrně bohatý, nejsou však zatím využity, poněvadž zde chybějí železnice. Téměř ve všech obcích jsme viděli zhoubné následky války, které však jsou již z velké části odstraněny.

Při svých zájezdech po obcích i při návštěvách ostatních obcí, kam jsme zajeli s předsedou ONV, jsme se všichni přesvědčili, jakou těžkou práci mají sobranceští funkcionáři. Ti zasluhují opravdu obdivu a úcty. Uvědomili jsme si, jak těžce se první republika prohřešovala na Slovensku a jak správnou je dnešní politika naší vlády. A Slováci si toho opravdu zasluhují a dělají to dobře. Zvláště slovenská školní mládež, ta nás překvapovala na každém kroku — je to spolehlivá záruka socialistického zítřku.

Čtvrtek 14. prosince — to byl náš první pracovní den. Vstali jsme ještě za šera a hned se šlo stavět, aby se dopoledne již mohlo hrát pro školní mládež.

S nadšením jsme odstraňovali všechny nedostatky v malé, prosté místnosti, kde jsme měli hrát. V obci není elektrika, proto jsme sháněli »petrolejky«. Jaké však bylo naše překvapení, když se objevili dva soudruzi Slováci s náručí kabelů a drátů a natahovali elektrické vedení z vlastního zdroje bývalé paní hraběnky. Děti se sešly i z okolních obcí a myslím, že náš soubor ještě nikdy nehrál před tak nadšeným obecenstvem, jaké bylo na Slovensku.

První představení bylo tedy absolvováno úspěšně a nikomu nevadilo, že se do zákulisí pro nedostatek místa muselo lézt oknem. Večer se hrálo pro dospělé — byly to krásné a hřejivé pocity, když občané z Hamrů se brodili v blátě za velikého deště s lucernami v ruce na naše představení.

Vroucí projev místního osvětového důvěrníka, přeplněná místnost, nadšené občanstvo — to byla naše největší odměna. Stál jsem mezi obecenstvem a slyšel jsem, jak si dospělí prozpěvují melodie z naší hry, viděl jsem jejich rozzařené tváře plné spokojenosti — tak bezprostřední byl styk obecenstva s jevištěm.

V pátek 15. prosince jsme hráli v okresním městě Sobrancích za velmi příznivých podmínek — pěkný sál kina, prostorové jeviště s veškerým zařízením a velmi ukázněné obecenstvo. Náš soubor sehrál v Sobrancích celkem tři představení. První dopoledne pro mateřskou a národní školu, druhé odpoledne pro střední školu a gymnasium a třetí večer pro dospělé. Zde jsme byli při představení všichni přivítáni předsedou ONV a celým národním výborem. Po druhém a třetím představení byla velmi živá diskuse s prohlídkou zákulisí.

V sobotu 16. prosince jsme zajeli do Úbreže, kde se

hrálo v jedné třídě střední školy. Podmínky se zde zdály být opravdu svízelné, ale nic nebylo pro náš soubor neprekonatelné; jeviště bylo velmi malé a krátké a tak se v prostoru jeviště nechalo otevřené okno a jeden člen souboru stál pod oknem a kulisy přenášel druhou stranou do sálu. Všechny potíže vyvážilo milé a vřelé přijetí jak se strany obecenstva, tak učitelů. Soubor byl přivítán soudružským pozdravem pionýrů. V Úbreží jsme hráli odpoledne pro děti a večer pro dospělé. Po druhém představení nás požádali místní občané, zda bychom příští den v neděli nemohli přijet zrovna. A tak místo programované prohlídky okolí se v neděli jelo do malé obce Úbreže po třetí.

Neděle 17. prosince. Ačkoliv nedělní představení nebylo předem nikomu oznámeno, byl sál střední školy opět plný. Tady stojí jistě za zmínku, že jedním z propagátorů našeho redelního mimořádného představení byl římskokatolický farář, který na naše divadlo zval při mši s kazatelny. Po hře byla na přání obecenstva diskuse, na které zůstali všichni — děti, dospělí i »starenky« ve svých nedělních šátcích. Otázkou bylo dost a dost a musíme přiznat, že z této diskuse, která byla ostatně v Úbreží první, jsme si odnesli některé velmi cenré poznatky a připomínky. Všichni návštěvníci se velmi divili, že členové našeho souboru jsou dělníci a pracující ze závodů a že loutkové divadlo dělají ve volném čase. Obecenstvo totiž myslelo, že soubor je profesionální.

Pondělí 18. prosince — poslední den našeho zájezdu, který patřil obci Jenkovce, ležící v samé blízkosti sovětských hranic.

Tento dne patřil k našim nejkrásnějším zážitkům celého zájezdu. V obci není elektrický proud, ale po krátké poradě se soudruhem ředitelem střední školy a vedoucím zdejšího mlýna bylo rozhodnuto, že se hrát při elektrickém osvětlení bude.

Natáhly se kabely a dráty z mlýna a světlo bylo. Ani krátké jeviště ve střední škole nevadilo, uřízlo se kousek dřevěných kolejnic z výpravy ke hře »Miček-Flíček« a hrálo se! V Jenkovicích nám chyběl jeden člen souboru, který onemocněl a musel být »doma«. Ale ani to nebyla překážka, jeho úlohu (i když to byla hlavní úloha) převzal jiný člen souboru a již se opona zvedala. Zde jsem také vzpomněl v úvodním proslovu, že je tomu přesně rok, co naše okresní loutková scéna zahájila svou činnost prvním představením mezi dělníky v rumburské továrně. A přesně za rok hraje na Slovensku pro školní mládež a rolníky a plníme tak svou socialistickou smlouvu. Po představení připravili pro nás zdejší děti a mládežníci velké překvapení. Předvedli nám pásmo zpěvů, recitace a lidových tanců. Ukázali nám, jak žije dnešní slovenská mládež. Byl to opravdu krásný večer na rozloučenou.

Potom v dlouhé přátelské besedě s místními kulturními činiteli jsme si vyměňovali zkušenosti o kulturním a osvětovém životě u nás v Čechách a na Slovensku. A když nám soudruh ředitel národní školy prozradil, že nedávno koupili loutky a že hodlají vytvořit okresní loutkovou scénu (první v okrese), bylo nám všem jasné, že u kolébky tohoto »bábkového novorozence« musíme stanout my všichni — kulturní pracovníci z rumburského okresu. Nabídlí jsme spontánně družbu tomuto loutkářskému »novorozenátku«. Naši slovenští soudruzi to přijali s opravdu neskrývaným nadšením. Naše okresní loutková scéna bude slovenským loutkářům pomáhat ve výběru her, ve výpravě, ve zhotovení loutek, prostě ve všem, aby první loutková scéna sobranceckého okresu se co nejdříve rozjela.

Tento poslední den byl pro nás nejkrásnějším dnem našeho zájezdu.

MIROSLAV RUCHAŘ,

okresní osvětový inspektor, Rumburk.

Nejnadanější básníci a neschopnější hudební skladatelé se stali ve své tvůrčí činnosti geniálními teprve tehdy, když se spojili s lidovou tvořivostí a když se obrátili k jejím zdrojům.

M. I. KALININ

DROBNÉ ZPRÁVY

JDE ČESKÉ MLÁDÍ

Pod tímto názvem vyšel sborník nových budovatelských písní jako výsledek akce »Skladatelé jdou s lidem«. Vydala jej Hudební edice, cena 30 Kčs.

Zpěvník obsahuje 29 písní od 18 skladatelů. Z tohoto počtu je 20 písní pochodových nebo písní pochodového rázu, 2 písně lyrické, 1 hymnická a 6 písní veselých.

Sborník »Jde české mládí« je velkým přínosem pro pěvecké soubory lidové tvořivosti. Mnoho písní v něm obsažených zpívají již přední soubory ČSM. Z bohatého výběru můžeme doporučit zejména tyto skladby: Armáde zdar (Drejsl), Gigant (Hába), Hornická píseň (Barvík), Jde české mládí (Kapr), Jede chlapec na pole (Reiner), Mládežnická píseň (Sommer), My život na zemi předěláme (Pauer), Náš cíl (Blecha), Písnička pétiletky (Kapr), Pojdte, hoši (Reiner), Pojdte s námi (Jirko), Rozkvetlý den (Drejsl), Usměvavá zem (Macourek), Večer na brigádě (Macourek), Vesnická svatba (Jirko). Vypělým souborům doporučujeme také Rozkvetlý den (Drejsl).

Nový sborník je důkazem toho, že spolupráce skladatelů se soubory ČSM a jejich účast v porotách Soutěže tvořivosti mládeže přináší radostné výsledky nejen pro soubory lidové tvořivosti, ale i pro samotné skladatele na jejich cestě za novou národní a lidovou písní s novým obsahem.

Čeněk Zíbrt:

VESELÉ CHVÍLE V ŽIVOTĚ LIDU ČESKÉHO

Uspořádala, doplnila, úvodem, poznámkami a věcným rejstříkem opatřila Zdena Hochová-Brožíková. — Vydalo nakladatelství Vyděhrad v Praze 1950, cena brož. 320 Kčs.

Universitní profesor dr. Čeněk Zíbrt, náš přední kulturní dějepisec, sledoval výroční obyčeje od Nového roku do vánoc a zpracoval je v rozsáhlé monografii Veselé chvíle v životě lidu českého, která byla nyní znovu vydána. Knihu můžeme přiřadit k našim nejvýznamnějším dílům z kulturní historie našeho lidu, k Sušilově sbírce Moravských národních písní, Čelakovského Mudrosloví, Erbenově sbírce Českých písní a Bartošovým Naším dětem. To, co nám svým skvělým dílem v malířství dal Josef Mánes a Mikuláš Aleš, v hudbě Bedřich Smetana, to z bohatého odkazu našich zvykoslovních tradic načerpával Čeněk Zíbrt a zpracoval v monografii, ze které můžeme pro všechny obory v lidové tvořivosti nesmírně čerpat. Z obsahu díla uvádíme alespoň názvy kapitol, aby naši kulturní pracovníci poznali, jaké neobyčejné možnosti se nám při studiu této knihy naskýtají:

I. Práštky. II. Masopust. III. Velikonoce. IV. Letnice. V. Obžinky. VI. Podzim. VII. Vánoce. VIII. Na tom našem dvoře.

Chceme-li dnes čerpat z bohatých zdrojů lidového zvykosloví a rozvíjet je dále do dnešní životní situace, musíme se seznámit důkladně s jeho historií a vývojem. Neobyčejně mnoho cenných podnětů zde najdou pořadatelé lidových zábav, neboť už sám název knihy naznačuje, co má kniha čtenáři a kulturním pracovníkům přinést.

F. B.

PŘÍKLAD VZORNÉHO REPERTOIRU

Okresní odborová rada, ČSM, okresní výbor JSČZ a ONV v Písku uspořádaly společně přehlídku lidové tvořivosti v píseckém Městském divadle ve dnech od 18. února do 17. března 1951. Jejím heslem bylo: »Soubory lidové tvořivosti v boji za mír«.

Všechny zúčastněné soubory volily svůj repertoír opravdu v duchu tohoto hesla. Uvedeme jej jako příklad vzorné dramaturgie přehlídky lidové tvořivosti.

Dělnické divadlo v Písku sehrálo dvě hry, I. Prachaře Hádaří sa o rozumné a B. Lavreněva Hlas Ameriky. KOD z Českých Budějovic provedlo v rámci přehlídky Simukovovy Vrabčí hory a Smetanova Dalibora. Jeden večer byl věnován souborům ČSM (včetně armádních) a píseckému Hlaholu. Loutkové divadlo ROH sehrálo pohádkové pásmo Jana Malíka Míček Flíček. Celé čtyři kraje (České Budějovice, Karlovy Vary, Plzeň a Ústí n. Lab.) se podílely na úspěchu »Večeru stavbařského mládí«. Tímto večerem se uskutečnilo oblastní kolo tělovýchovných a sportovních agitek v rámci SHDM — sektor stavba. Příbramský dětský sbor a školská skupina ČSM provedením hry F. Podlahy Svítání o nástupu socialismu na vesnici uzavřely tento bohatý festivalový program, jenž byl výslednicí cílevědomé a usilovné práce souborů, a díky patronátním závodům se stal událostí celého kraje.

SLAVNOST DIVADLA SOVĚTSKÉHO LOĎSTVA

»Dramatické divadlo loďstva«, vybudované z iniciativy K. J. Vorošilova, slavilo 20. výročí. Soubor divadla byl tehdy vytvořen z nejlepších představitelů amatérského divadelnictví v sovětském loďstvu a později se s ním spojila větší skupina profesionálních herců.

Repertoír divadla je obsažný, mnohostranný. Za dvacet let byly uvedeny nejlepší hry V. Višněvského, A. Kornejčuka, K. Simonova, B. Lavreněva, A. Krona a jiných sovětských dramatiků. Systematicky seznamuje své diváky také s hrami ruské klasiky.

V době Velké vlastenecké války divadelní soubor konal významnou práci na námořních základnách a na lodích, vytvořil celou řadu putovních skupin a brigád, vystupujících v oblastech bojových akcí. Divadlo s celým svým základem bylo považováno za bojový pododdíl bitevního loďstva.

Se zvláštním nadšením připravoval tehdy kolektiv hry sovětských dramatiků. Na sklonku války uvedl premiéru hry A. Krona »Námořní důstojník«. V práci na této hře se kolektiv co nejvíce snažil objevit duchovní bohatství sovětského člověka, hrdiny, vychovaného socialistickou společností. Toto úsilí je charakteristické i pro režiséry a pro představitelky rolí dalších inscenací, na příklad »Poslední hranice« od J. Čopurina a ostatních představení současných her. Jednou z nejvýznamnějších prací divadla v poslední době byla bezpochyby inscenace hry V. Višněvského »Nezapomenutelný rok 1919« v režii A. Pergamenta. Šest her současného repertoíru má námět boje za mír.

V čele souboru stojí zaslužilý umělec RSFSR A. Pergament. Ode dne založení vystupuje na scéně divadla A. Trusov, kdysi strojívedce na jedné z lodí, nyní zaslužilý umělec republiky. Velké obliby u obecenstva se těší umělci: M. Ladygina, E. Cerebilko, L. Golovko, M. Děvjatkina.

Na oslavu svého 20. výročí pořádá divadlo desetidenní přehlídky v přímořských městech a v námořních základnách.

Sovětskoje iskusstvo,
30. I. 1951

Přel. Rkt.

PŘEHLED NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH AKCÍ A VÝROČÍ V DUBNU

4. IV. (středa): Den osvobození Maďarska sovětskou armádou (1945).
4. IV. (středa): 6 let od osvobození Bratislavy Rudou armádou.
11. IV. (středa): Mezinárodní den solidarity osvobozených politických vězňů.
16. IV. (pondělí): 65. výročí narození Ernsta Thälmana.
16. IV. (pondělí): Podepsání smlouvy čs.-maďarské, o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci.
23. IV. (pondělí): Podepsána smlouva čs.-bulharská o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci (1948).
29. IV. (neděle): 75. narozeniny Václava Vydry.
Sjezd ČSČK.

СТОРОНУШКА, СТОРОНУШКА

Народная песня *

Подвижно. Весело

f Б 7 Б М Б 7

mf 1. Цве - ти ве - сн - ним пыш - ным цве - том.

жизнь кол - хоз - на - я. Зве - ни, зве - ни при - вс - том, песнь

Priliv

мо - ло - деж - на - я Сто - ро - нуш - ка, сто -

- ро - нуш - ка, дом - ской при - воль - ный край. Цве -

- ти мо - я сто - ро - нуш - ка, цве - ти и рас - цве -

1. - тай' 2. Чтоб // - тай'

MILÝ KRAJÍ, MILÝ KRAJÍ

Lidová píseň
Hbitě, vesele.

1. Kvet' jara skvostným květem,
ty živote kolchozní,
zni, zaznívej pozdravem
mládežnickou písní.

Refrain:

Milý kraji, milý kraji,
donský kraji volnosti,
kvet', můj milý rodný kraji,
vzkvetej k naší radosti!

2. Ať bohatou úrodu
zří naše země rodná
a na podzim v odměnu
my v Kremle Stalina.

Refrain:

Milý kraji, milý kraji...

3. Svorně stále pracujeme
v kolchozní rodině zas,
šťěstím naplňujeme
život jak zlatý klas.

Refrain:

Milý kraji, milý kraji...

4. Za svým štěstím jdem'
věrně cestou Stalina,
odkaz daný Leninem
plní strana jediná.

Refrain:

Milý kraji, milý kraji...

5. Za vše mnoho díky
vám, drahý náš Staline,
se stranou bojovníků
prací zvítězíme.

Refrain:

Milý kraji, milý kraji...

*

Tuto píseň zapsal kolchozník G. P. Kružilin ve vesnici Kružilině v Rostovské oblasti. V úpravě S. Stěpněvského byla uveřejněna v sovětském časopise »Chudožestvennaja samodějatelnost', 1951, 1; překlad M. Dundáčková.